

Socialdepartementet

103 33 Stockholm

Försäkringskassans svar på regeringsuppdrag att analysera de konsekvenser av ett brittiskt utträde ur EU som berör Försäkringskassans verksamhet

Regeringen har gett Försäkringskassan i uppdrag att analysera vilka konsekvenser Storbritanniens utträde ur EU kommer att få för förmåner inom Försäkringskassans verksamhetsområde. Analysen ska utgå både från konsekvenserna för den enskilde och konsekvenserna för myndighetens administration och ekonomi. I den mån det är möjligt ska även konsekvenserna för företag belysas.

Försäkringskassan ska även analysera förutsättningarna för att efter Storbritanniens utträde tillämpa förordningen (1988:106) om tillämpning av en konvention den 29 juni 1987 mellan Sverige och Förenade Konungariket Storbritannien och Nordirland om social trygghet (konventionen med Storbritannien), samt lyfta behov av uppdateringar, kompletteringar och ändringar.

Försäkringskassans svar redovisas i bifogad rapport.

Beslut i detta ärende har fattats av t.f. generaldirektör Maria Hemström Hemmingsson, i närvaro av avdelningschef Per Eleblad, rättschef Mikael Westberg och verksamhetsutvecklare Niklas Fridén, den senare som föredragande.

Maria Hemström Hemmingsson

Niklas Fridén

Svar på regeringsuppdrag

Försäkringskassans svar på regeringsuppdrag att analysera de konsekvenser av ett brittiskt utträde ur EU som berör Försäkringskassans verksamhet

Datum: 2019-03-27

Regeringsuppdrag att analysera de konsekvenser av ett brittiskt utträde ur EU som berör Försäkringskassans verksamhet

Försäkringskassans svar
048590-2017

Innehåll

Sammanfattning	5
1. Inledning	8
1.1 Uppdraget	8
1.2 Svaret	8
2. Allmänna bestämmelser	11
2.1 Territoriell avgränsning	11
2.2 Personkrets	11
2.3 Förmåner som omfattas	12
2.4 Likabehandling	13
2.5 Likvärdiga förmåner, inkomster, omständigheter eller händelser	13
2.6 Sammanläggning av perioder	14
2.7 Upphävande av krav på bosättning	14
3. Fastställande av tillämplig lagstiftning	16
3.1 Principen om ett lands lagstiftning	16
3.2 Kontantförmån likställs med arbete	17
3.3 Principen om arbetslandets lagstiftning	17
3.4 Offentligt anställda	18
3.5 Arbetslösa som är bosatta i en annan medlemsstat än i den behöriga staten	19
3.6 Militär och civil tjänstgöring	20
3.7 Personer som inte är förvärvsaktiva	20
3.8 Sjömän	21
3.9 Flygande personal	23
3.10 Utsändning	24
3.11 Arbete i två eller flera länder	25
3.12 Europeiska gemenskapernas kontraktsanställda	26
3.13 Undantag från bestämmelserna om tillämplig lagstiftning	26
3.14 Statistik gällande tillämplig lagstiftning	26
4. Företag	28
4.1 Företag med verksamhet i Sverige och Storbritannien	28
4.2 Rätt till vård och tandvård för medarbetare	28
4.3 Vårdföretag	28
5. Vårdförmåner	30
5.1 Rätt till hälso- och sjukvård samt tandvård	30
5.2 Bidrag till arbetshjälpmedel	36

5.3	Bilstöd	38
5.4	Assistansersättning	40
5.5	Rehabilitering	42
6.	Kontantförmåner och sjukpenninggrundande inkomst	45
6.1	Sjukpenninggrundande inkomst (SGI)	45
6.2	Sjukpenning	48
6.3	Sjukpenning i särskilda fall	49
6.4	Rehabiliteringsersättning	50
6.5	Rehabiliteringspenning i särskilda fall	52
6.6	Närståendepenning	53
6.7	Tillfällig föräldrapenning	54
6.8	Graviditetspenning	55
6.9	Handikappersättning och vårdbidrag	57
6.10	Omvårdnadsbidrag och merkostnadsersättning	59
7.	Förmåner vid invaliditet	61
7.1	Sjuk- och aktivitetsersättning	61
8.	Förmåner relaterade till olycksfall i arbetet och arbetssjukdomar	67
8.1	Arbetsskador	67
9.	Familjeförmåner	74
9.1	Barnbidrag	74
9.2	Studiebidrag	77
9.3	Bostadsbidrag	78
9.4	Föräldrapenning	80
10.	Särskilda icke avgiftsfinansierade kontantförmåner	83
10.1	Bostadstillägg	83
11.	Förmåner utanför förordning 883/2004	85
11.1	Underhållstöd och underhållsbidrag	85
11.2	Adoptionsbidrag	88
11.3	Aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning	89
12.	Avräkning	90
13.	Konsekvenser för Försäkringskassans administration	91
13.1	Produkter	91
13.2	Information	91
13.3	Hantering av ärenden	92

Sammanfattning

Regeringen har gett Försäkringskassan i uppdrag att analysera vilka konsekvenser Storbritanniens¹ utträde ur EU kommer att få för förmåner inom Försäkringskassans verksamhetsområde. Analysen ska utgå både från konsekvenserna för den enskilde och konsekvenserna för myndighetens administration och ekonomi. I den mån det är möjligt ska även konsekvenserna för företag belysas.

Försäkringskassan ska även analysera förutsättningarna för att efter Storbritanniens utträde tillämpa förordningen (1988:106) om tillämpning av en konvention den 29 juni 1987 mellan Sverige och Förenade Konungariket Storbritannien och Nordirland om social trygghet (konventionen med Storbritannien), samt lyfta behov av uppdateringar, kompletteringar och ändringar.

Konsekvenser för den enskilde

Försäkringskassan har identifierat vilka förmåner som på något sätt kan komma att påverkas av Storbritanniens utträde ur EU. De flesta av de här förmånerna samordnas idag enligt förordning (EG) nr 883/2004.² När förordningen inte längre är tillämplig gentemot Storbritannien kommer antingen konventionen eller nationell lagstiftning att reglera den enskildes situation.

En del av de förmåner som hanteras av Försäkringskassan berör få eller inga personer med anknytning till Storbritannien. Andra förmåner påverkar fler personer. Likaså varierar konsekvenserna mellan förmånerna. Beroende på lagstiftningens utformning kan utträdet för den enskilde innebära allt ifrån en i stort oförändrad situation till att hamna i en situation där rätten till en förmån försvinner.

Försäkringskassans analys tar inte hänsyn till de förslag om åtgärder vid ett avtalslöst utträde som har presenterats av EU-kommissionen och Sveriges regering.

Några av de områden där Storbritanniens utträde ur EU kan få störst påverkan:

- Rätten till vård påverkas. Nödvändig vård vid tillfällig vistelse i Storbritannien kan fortsatt ges enligt konventionen men inte enligt nationell lagstiftning. Möjligheten till planerad vård försvinner nästan helt.
- Förmåner som baseras på sjukpenninggrundande inkomst (SGI) kan påverkas då likvärdiga förmåner, inkomster, omständigheter eller händelser i Storbritannien inte längre kan beaktas.
- För personer med handikappersättning och vårdbidrag kommer ett krav på bosättning i Sverige införas för att få rätt till förmån. Detta gäller även de nya förmånerna omvårdnadsbidrag och merkostnadsersättning.

¹ Med Storbritannien avses i den här rapporten Förenade Konungariket Storbritannien och Nordirland

² Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 883/2004 av den 29 april 2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen

- För personer med sjukersättning eller aktivitetsersättning kan det bli förändringar gällande garantiersättningen. Den kommer inte längre att kunna betalas ut till de personer som inte är bosatta i Sverige. Det kommer inte heller att vara möjligt att få garantiersättning om man är försäkrad i Storbritannien vid försäkringsfallet. Även möjligheten att ta hänsyn till bosättnings- eller försäkringsperioder i Storbritannien vid beräkningen av garantiersättning försvinner efter utträdet.
- För utbetalning av barnbidrag och föräldrapenningförmåner kommer det inte längre vara möjligt att bli undantagen kravet på att barnet är bosatt i Sverige.
- Villkoren vid utsändning för arbete i Storbritannien försämras då utsändningstiden för anställda minskas från 24 till 12 månader.
- En person kan samtidigt vara omfattad av lagstiftningen i både Sverige och Storbritannien, vilket idag förhindras av förordning 883/2004.
- En brittisk medborgare kommer att behöva ha uppehållstillstånd och arbetstillstånd i Sverige för att få rätt till bosättnings- respektive arbetsbaserade förmåner.

Konsekvenser för försäkringskostnaderna

Försäkringskassan kan inte bedöma hur försäkringskostnaderna påverkas inom alla försäkringsområden. Där det är möjligt har Försäkringskassan ändå försökt att uppskatta kostnaderna.

Försäkringskassan kan därmed inte leverera en fullständig bild av hur försäkringskostnaderna kommer att påverkas. Ärenden med anknytning till Storbritannien utgör emellertid endast en liten del av alla ärenden som Försäkringskassan hanterar. Sett ur ett sådant perspektiv kommer Storbritanniens utträde att ha en marginell påverkan på försäkringskostnaderna.

Konsekvenser för Försäkringskassans administration

Storbritanniens utträde innebär att Försäkringskassan kommer att behöva revidera en del av myndighetens produkter. Det gäller exempelvis vägledningar, blanketter och mallar. Vidare kommer det att krävas informationsinsatser, både externt och internt, för att möta det behov av information som utträdet medför.

Det finns även flera pågående förmånsärenden som påverkas av utträdet och som Försäkringskassan behöver identifiera och hantera. Försäkringskassan kan inte maskinellt söka ut flertalet av de här ärendena vilket innebär att identifieringen riskerar att blir omständlig och ofullständig. Om ärenden ska sökas ut och hanteras manuellt kommer detta att kräva stora administrativa insatser från myndighetens sida.

Konsekvenser för företag

Arbetsgivare kommer att behöva anpassa sig till förändrade regler gällande tillämplig lagstiftning. Villkoren för utsändning förändras och vid arbete i flera länder kan Storbritanniens utträde innebära att sociala avgifter ska erläggas i både

Storbritannien och Sverige. Arbetsgivarens sjuklöne- och rehabiliteringsansvar kan också komma att påverkas.

Behov av revidering av konventionen med Storbritannien

Försäkringskassan gör bedömningen att konventionen med Storbritannien är gällande och bör tillämpas. Den omfattar tretton av de förmåner som myndigheten administrerar.

Även om en förmån omfattas av konventionen innebär det inte att konventionens bestämmelser är anpassade till ländernas nuvarande nationella lagstiftningar. En uppdatering eller omförhandling av konventionen kan därför behövas beroende på vilken effekt som är önskvärd.

1. Inledning

1.1 Uppdraget

Regeringen har gett Försäkringskassan i uppdrag att analysera vilka konsekvenser Storbritanniens utträde ur EU kommer att få för förmåner inom Försäkringskassans verksamhetsområde. Analysen ska utgå både från konsekvenserna för den enskilde och konsekvenserna för myndighetens administration och ekonomi. I den mån det är möjligt ska även konsekvenserna för företag belysas.

Försäkringskassan ska även analysera förutsättningarna för att efter Storbritanniens utträde tillämpa den befintliga bilaterala konventionen mellan Sverige och Storbritannien samt lyfta behov av uppdateringar, kompletteringar och ändringar.

Uppdraget ska slutredovisas senast den 29 mars 2019. En delrapportering av uppdraget lämnades in till socialdepartementet den 29 januari 2018.

1.2 Svaret

Försäkringskassan utgår i rapporten från en jämförelse mellan hur situationen ser ut idag och hur situationen kan komma att se ut efter Storbritanniens utträde ur EU.

Idag omfattas Storbritannien av samordningsbestämmelserna i förordning 883/2004. Utgångspunkten för den här rapporten är att förordningen efter utträdet inte längre ska tillämpas på de personer som rör sig eller har rört sig mellan Sverige och Storbritannien. Istället uppstår en situation som innebär att konventionen med Storbritannien eller socialförsäkringsbalken (SFB) ska tillämpas.

Försäkringskassan tar i rapporten inte hänsyn till den utveckling som sker i förhandlingarna mellan EU27 och Storbritannien gällande ett eventuellt utträdesavtal. Inte heller berörs de diskussioner som har förts av EU-kommissionen gällande existerande bilaterala avtals giltighet eller förslag om ny lagstiftning med anledning av utträdet.

Vidare tas inte heller hänsyn till förslaget från kommissionen COM(2019)53 final *Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om fastställande av beredskapsåtgärder när det gäller samordning av de sociala trygghetssystemen efter Förenade konungariket Storbritannien och Nordirlands utträde ur Europeiska unionen*, regeringskansliets proposition *Åtgärder för att mildra konsekvenserna på det sociala området vid ett avtalslöst brexit* (2018/19:53) samt regeringskansliets promemoria *Åtgärder som underlättar för brittiska medborgare i Sverige vid ett avtalslöst brexit*.

Ovanstående innebär att delar av innehållet i rapporten kanske inte längre är relevanta vid tidpunkten för Storbritanniens utträde ur EU.

I rapporten presenteras samtliga förmåner som Försäkringskassan har identifierat kommer att påverkas av Storbritanniens utträde. Rapportens första del innehåller ett avsnitt med de allmänna bestämmelserna i förordning 883/2004 och konsekvenserna när dessa bestämmelser inte längre är tillämpliga. Efter ett kort avsnitt om hur företag kan påverkas, görs sedan en genomgång av lagstiftningen inom respektive förmånsområde och vilka konsekvenser Storbritanniens utträde kan få för den enskilde. I anslutning till varje förmån redovisas också statistik och konsekvenser för försäkringskostnaderna och, i förekommande fall, förslag på åtgärder. Slutligen görs en genomgång av vilka konsekvenser utträdet kan få för Försäkringskassans administration.

Är konventionen med Storbritannien giltig?

En första fråga att ta ställning till är om konventionen med Storbritannien överhuvudtaget är gällande. I bilaga 2 till konventionen framgår av artikel 3 A att konventionen ska upphöra att gälla för de personer som omfattas av förordning (EEG) nr 1408/71³, det vill säga den förordning som föregick förordning 883/2004. Detta kan tolkas som att konventionen gäller för de personer som inte längre omfattas av förordning 883/2004.

Det finns ett flertal avgöranden från EU-domstolen som gäller förordning 1408/71 och bilaterala avtal (se bland annat C-475/93, Thévenon, C-113/96, Rodriguez, C-75/99, Thelen, C-277/99, Kaske, C-471/99, Dominguez, C-307/97, Saint-Gobain, C-55/00, Gottardo, C-23/92, Grana-Novoa-decision). Dessa avgöranden gäller framförallt artikel 6 i samma förordning. I EU-domstolens dom C-82/72, Walder, från 1973 slogs fast att bestämmelser i ett avtal som ingåtts före förordningen inte kunde tillämpas, trots att den var mer förmånlig än förordningens bestämmelser. Domen visade att bilaterala avtal som ingåtts tidigare i stort sett spelat ut sin roll.

Men genom ett avgörande i C-227/89, Rönfeldt, uttalade domstolen att tidigare avtalade avtal inte har blivit ogiltiga bara för att de inte ska tillämpas med anledning av förordning 1408/71. Domstolen lutade sig mot EUF-fördraget och rätten till fri rörlighet för arbetstagare och menade att förordningen inte kan användas för att neka en person rättigheter som han eller hon har enligt ett medlemslands lagstiftning (C-24/75, Petroni). Den här principen (Petroni-principen) om mest fördelaktiga villkor har till syfte att motverka de nackdelar som kan uppstå vid migration.

Försäkringskassan anser därför att konventionen mellan Sverige och Storbritannien fortfarande ska tillämpas.

Försäkringskassan tillämpar redan idag konventionen för de territoriella områden som omfattas av konventionen men som inte omfattas av förordning 883/2004. Det går dock inte att från svenskt håll ensidigt tillämpa konventionens samordningsbestämmelser utan även Storbritannien behöver göra samma bedömning för att konventionen ska kunna tillämpas.

³ Rådets förordning (EEG) nr 1408/71 av den 14 juni 1971 om tillämpningen av systemen för social trygghet när anställda, egenföretagare eller deras familjemedlemmar flyttar inom gemenskapen

Vilka förmåner omfattas av konventionen?

Försäkringskassan har identifierat tretton förmåner som omfattas av konventionen med Storbritannien och som Försäkringskassan administrerar. Förmånerna är sjukpenning, sjukpenning i särskilda fall, föräldrapenning, tillfällig föräldrapenning, graviditetspenning, barnbidrag, sjukersättning, aktivitetsersättning, arbetsskadeersättning, handikappersättning, vårdbidrag, merkostnadsersättning och omvårdnadsbidrag. Även nödvändig vård vid tillfällig vistelse omfattas av konventionen.

Statistik

En del av uppdraget handlar om att bistå regeringen med relevant statistik. Försäkringskassan har i dagsläget begränsade möjligheter att lämna statistik över ärenden med anknytning till Storbritannien. Anledningen är att det för vissa förmåner inte är möjligt att särskilja internationella ärenden från nationella i myndighetens datalager, medan andra förmåner handläggs med minimalt IT-stöd utan möjlighet att extrahera statistik ifrån.

Inom myndigheten pågår ett arbete med att utveckla IT-stöden för att kunna redovisa statistik om ärenden i gränsöverskridande situationer. Arbetet beräknas vara färdigt det tredje kvartalet 2020.

Med anledning av den begränsade tillgången till statistik är de siffror som redovisas i rapporten i flera fall uppskattningar. Dessa siffror bör tolkas med försiktighet.

2. Allmänna bestämmelser

I det här avsnittet jämförs de allmänna bestämmelserna i avdelning I i förordning 883/2004 med bestämmelserna i konventionen mellan Sverige och Storbritannien i den mån konventionen innehåller motsvarande bestämmelser. Konsekvenser för de enskilda förmånerna redovisas sedan under respektive förmånsavsnitt.

2.1 Territoriell avgränsning

Enligt förordning 883/2004

Med avseende på Storbritannien är förordning 883/2004 tillämplig på England, Skottland, Wales, Nordirland och Gibraltar. Förordningen är inte tillämplig på Jersey, Guernsey, Alderney, Sark, Jethou och Herm och Isle of Man. Den territoriella avgränsningen framgår i artikel 355 i Fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget).

Enligt konventionen med Storbritannien

I artikel 1 i konventionen mellan Sverige och Storbritannien framgår att konventionen ska tillämpas på England, Skottland, Wales, Nordirland samt öarna Jersey, Guernsey, Alderney, Herm och Jethou och Isle of Man.

Konventionen är redan idag tillämplig i förhållande till de öar som inte omfattas av förordning 883/2004 men som ingår i konventionens territoriella tillämpningsområde.

2.2 Personkrets

Enligt förordning 883/2004

Enligt artikel 2 i förordningen ska den tillämpas på alla som är medborgare i en medlemsstat, statslösa och flyktingar som är bosatta i en medlemsstat och som omfattas eller har omfattats av lagstiftningen i en eller flera medlemsstater, samt deras familjemedlemmar och efterlevande. Dessutom ska förordningen tillämpas på efterlevande till personer som har omfattats av lagstiftningen i en eller flera medlemsstater, oavsett dessa personers medborgarskap, om deras efterlevande är medborgare i en medlemsstat eller är statslösa eller flyktingar som är bosatta i en medlemsstat.

Eftersom Storbritannien inte har antagit förordning 1231/2010⁴ gäller inte förordning 883/2004 i förhållande till tredjelandsmedborgare för samordningssituationer

⁴ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1231/2010 av den 24 november 2010, om utvidgning av förordning 883/2004 och förordning 987/2009 till att gälla de tredjelandsmedborgare som enbart på grund av sitt medborgarskap inte omfattas av dessa förordningar

gentemot Storbritannien. Däremot har Storbritannien antagit förordning 859/2003⁵. Det innebär att medborgare från tredje stat, samt deras familjemedlemmar, under vissa förutsättningar omfattas av förordning 1408/71 i samordningssituationer med Storbritannien. Det bör uppmärksammas att förordning 1408/71 endast gäller för anställda, egenföretagare och studerande till skillnad från förordning 883/2004 som är tillämplig på alla medborgare som omfattas eller har omfattats av lagstiftningen i en eller flera medlemsstater.

Enligt konventionen med Storbritannien

Enligt artikel 3 i konventionen är den tillämplig på medborgare i de båda staterna och personer som härleder sina rättigheter från sådana personer, samt andra personer som är eller har varit omfattade av lagstiftningen i endera staten, och personer som härleder sina rättigheter från sådana personer. Medborgare i den ena staten, som är bosatta inom den andra statens territorium, ska behandlas som medborgare i den senare staten vid tillämpning av denna stats lagstiftning.

Till skillnad från förordningen, vars tillämpningsområde omfattar medborgare samt statslösa och flyktingar som är bosatta i en medlemsstat, är konventionen, utöver att vara gällande för svenska och brittiska medborgare, även gällande för den som är eller har varit omfattad av lagstiftningen i en av staterna.

Om konventionen tillämpas istället för förordning 883/2004 bör det innebära att personkretsen till stora delar förblir densamma. Konventionen kan tillämpas även på tredjelandsmedborgare som är eller har varit omfattade av lagstiftningen i endera staten, och personer som härleder sina rättigheter från sådana personer. Redan idag är konventionen tillämplig för de personer som faller utanför tillämpningsområdet för både förordning 883/2004 och förordning 1408/71.

Samordningsbestämmelserna i förordning 883/2004 kan komma att fortsätta att tillämpas för brittiska medborgare genom förordning 1231/2010 om situationen rör en annan medlemsstat och Sverige.

2.3 Förmåner som omfattas

Enligt förordning 883/2004

I bilaga till regeringsbeslut 2018-07-05 nr 17 finns Sveriges senaste lagstiftningsförteckning i enlighet med artikel 9 i förordning 883/2004. I förteckningen anges vilka förmåner som omfattas av samordningsbestämmelserna. Förteckningen anger också enligt vilket sakområde samordning sker.

Enligt konventionen med Storbritannien

Vilka förmåner som omfattas av konventionen framgår i punkt 1 i konventionens artikel 2. Konventionen ska tillämpas på sjukpenningförsäkring med

⁵ Rådets förordning (EG) nr 859/2003 av den 14 maj 2003, om utvidgning av bestämmelserna i förordning (EEG) nr 1408/71 och förordning (EEG) nr 574/72 till att gälla de medborgare i tredje land som enbart på grund av sitt medborgarskap inte omfattas av dessa bestämmelser

föräldraförsäkring, folkpension, försäkring för tilläggspension, allmänna barnbidrag, arbetsskadeförsäkring (olycksfall i arbete och arbetsjukdom) samt arbetslöshetsförsäkring och kontant arbetsmarknadsstöd. Av bilaga 2 till konventionen med Storbritannien framgår att även nödvändig vård vid tillfällig vistelse omfattas av konventionen.

Enligt punkt 2 i artikel 2 ska konventionen tillämpas även på sådan lagstiftning som ersätter, ändrar, kompletterar eller kodifierar den lagstiftning som anges i punkt 1.

Enligt punkt 4 i artikel 2 ska konventionen tillämpas på lagstiftning som avser andra grenar av social trygghet än de som anges punkt 1 endast om de två staterna kommer överens härom.

Vilka av de förmåner som idag omfattas av förordningen som även kan anses omfattas av konventionen är beroende av hur punkt 2 och punkt 4 tolkas i förhållande till de förmåner som omfattas av konventionen och ändrade lagstiftningar sedan konventionen trädde i kraft. I respektive förmånskapitel framgår hur Försäkringskassan ser på konventionens giltighet.

2.4 Likabehandling

Enligt förordning 883/2004

Enligt artikel 4 i förordningen ska de personer som omfattas av förordningen ha samma rättigheter och skyldigheter enligt en medlemsstats lagstiftning som denna medlemsstats egna medborgare. Likabehandling ska gälla för samtliga personer som omfattas av förordningen.

Enligt konventionen med Storbritannien

Enligt artikel 3 punkt 2 i konventionen ska medborgare i den ena staten, som är bosatta inom den andra statens territorium, behandlas som medborgare i den senare staten vid tillämpning av denna stats lagstiftning. Likabehandling är begränsad till situationer när personen är bosatt i den andra staten.

2.5 Likvärdiga förmåner, inkomster, omständigheter eller händelser

Enligt förordning 883/2004

Enligt artikel 5 i förordning 883/2004 ska i vissa fall likvärdiga förmåner, inkomster, omständigheter eller händelser i en annan medlemsstat beaktas.

Enligt konventionen med Storbritannien

En motsvarande bestämmelse till artikel 5 saknas i konventionen. Detta kan få betydelse för förmåner som baseras på SGI, både för storleken på och i vissa fall möjligheten till att få förmånen. Se vidare under avsnitt 6 *Kontantförmåner och sjukpenningsgrundande inkomst*.

2.6 Sammanläggning av perioder

Enligt förordning 883/2004

En generell bestämmelse om sammanläggning av perioder finns i artikel 6 i förordningen.

Enligt konventionen med Storbritannien

Bestämmelser om sammanläggning av perioder finns i konventionen under respektive förmånsbestämmelse. Sådana bestämmelser finns i:

- artikel 10 om tillämpning av ålderspension inom Storbritanniens territorium,
- artikel 11-12 om förmåner vid sjukdom och barns födelse och moderskapshjälp,
- artikel 19 om sammanläggning för rätt till folkpension,
- artikel 25 som anger att bosättningsperioder fullgjorda i den andra staten ska beaktas för rätt till barnbidrag.

Se mer under avsnitten för respektive förmån som berörs av bestämmelserna.

2.7 Upphävande av krav på bosättning

Enligt förordning 883/2004

Enligt artikel 7 ska kontantförmåner enligt en eller flera medlemsstaters lagstiftning eller enligt förordningen, inte minskas, ändras, hållas inne, dras in eller förverkas med anledning av att mottagaren eller dennes familjemedlemmar är bosatta i en annan medlemsstat än den där institutionen med ansvar för betalningen är belägen.

Enligt konventionen med Storbritannien

Konventionen har i artikel 4 motsvarande bestämmelser till förordningens artikel 7. Där framgår att ålderspension, efterlevandeförmån, andra invalidförmåner än invalidpension som är oberoende av avgiftsbetalning, eller varje pension, ersättning eller förmån som utges på grund av en yrkesskada enligt Storbritanniens lagstiftning, ska utges till personer i Sverige som om de befann sig i Storbritannien.

För personer bosatta i Storbritannien ska ålders-, förtids-, och efterlevandepensioner samt kontantförmåner på grund av yrkesskada enligt den svenska lagstiftningen utges som om personen vore bosatt i Sverige.

I fall när det enligt lagstiftningen i den ena staten ska utges en förmån till en familjemedlem om han eller hon vistades i denna stat, ska förmånen även utges när personen vistas i den andra staten.

Pensioner, ersättningar och andra förmåner som ska utges av den ena staten ska utges till medborgare i den andra staten som är bosatta i en tredje stat på samma villkor och

i samma omfattning som till medborgare i den första staten som bor i den tredje staten.

Vidare anges i artikel 6.3 att en person som enligt bestämmelserna i artikel 6 ska omfattas av svensk lagstiftning ska betraktas som bosatt i Sverige. Detsamma gäller för den som enligt artikel 9 omfattas av svensk försäkring, artikel 9.2 i konventionen.

Bestämmelserna i konventionen har inte samma generella utformning som i förordning 883/2004 utan är begränsade till vissa förmåner. När förordningen inte längre är tillämplig kan därför, förutom konventionens bestämmelser, även bestämmelserna i SFB om förmåner under utlandsvistelse bli tillämpliga. Detta gäller exempelvis föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning där det i SFB finns ett krav på att barnet är bosatt i Sverige. Läs mer under respektive förmånsavsnitt.

3. Fastställande av tillämplig lagstiftning

Eftersom de internationella regelverken, som exempelvis förordning 883/2004 och konventionen med Storbritannien, omfattar olika förmåner kan flera regelverk vara tillämpliga samtidigt och parallellt för en person i en särskild situation. När tillämplig lagstiftning fastställs görs en bedömning av alla regelverk som personen omfattas av, både de internationella och SFB. De internationella regelverken kan begränsa och utvidga rätten till förmån enligt SFB.

Om en person är omfattad av förordning 883/2004 och SFB så kan rätten till exempelvis föräldrapenning begränsas av att han eller hon arbetar i ett annat land inom EU, trots att han eller hon är bosatt i Sverige. Detta eftersom huvudregeln för förmåner som ingår i svensk lagstiftningsförteckning enligt artikel 9 i förordning 883/2004, är att personen omfattas av arbetslandets försäkring. Det gäller endast de förmåner som ingår i lagstiftningsförteckningen.

I detta avsnitt och de följande förmånsavsnitten förklaras regelverken var och en för sig, men om ett internationellt regelverk är tillämpligt så gäller det bara för de förmåner som ingår i det regelverket. Förmåner som inte ingår sakområdena i förordning 883/2004 respektive i konventionen med Storbritannien påverkas bara av det som följer under rubrikerna *Enbart nationell lagstiftning*.

3.1 Principen om ett lands lagstiftning

Enligt förordning 883/2004

Enligt artikel 11.1 i förordning 883/2004 ska en person, för vilken förordningen är tillämplig, vara omfattad av endast ett medlemslands lagstiftning. Det innebär att lagstiftningen i det land som pekas ut i avdelning II i förordningen uteslutande ska gälla för de förmåner som ingår i Sveriges lagstiftningsförteckning. Det innebär också, i teorin, att alla som omfattas av förordningens personkrets och rör sig inom förordningens tillämpningsområde inte ska falla mellan stolarna utan alltid omfattas av lagstiftningen i ett land.

Enligt konventionen med Storbritannien

Enligt konventionen med Storbritannien gäller inte principen om ett lands lagstiftning. I artikel 5 regleras situationen för den som utför förvärvsarbete inom båda staternas territorier. Personen ska i sådana fall vara försäkrad inom vardera statens territorium med avseende på förvärvsarbetet där. Detta blir en förändring gentemot förordningens princip om ett lands lagstiftning eftersom två länders lagstiftning kan bli tillämpliga parallellt enligt konventionen.

Enbart nationell lagstiftning

Utan samordning genom förordning 883/2004 eller konventionen kan personer vara försäkrade och få förmåner i Sverige genom SFB, och samtidigt vara försäkrade för samma eller andra förmåner i Storbritannien. Till skillnad från förordning 883/2004 och konventionen är SFB uppdelad i bosättnings- och arbetsbaserade förmåner. Att

vara försäkrad för de arbetsbaserade förmånerna enligt SFB innebär inte att personen är försäkrad för de bosättningsbaserade förmånerna om personen inte samtidigt anses bosatt i Sverige.

Exempelvis kan en person som är bosatt i Sverige men utför arbete i Storbritannien för en brittisk arbetsgivare vara försäkrad i Sverige för bosättning och ha rätt till bosättningsbaserade förmåner. Samtidigt kan personen vara försäkrad för brittiska förmåner baserade på arbetet där, i enlighet med brittisk lagstiftning. Detta kan innebära att dubbla förmåner utbetalas, men kan också innebära att personer står utan förmån helt eftersom de inte uppfyller de nationella kraven i något land.

3.2 Kontantförmån likställs med arbete

Enligt förordning 883/2004

I artikel 11.2 i förordning 883/2004 anges att en person som erhåller en kontantförmån med anledning av sitt arbete som anställd eller sin verksamhet som egenföretagare ska anses utöva denna verksamhet. Det innebär att arbetslandets lagstiftning är fortsatt tillämplig så länge personen uppbär en sådan förmån. Detta innefattar inte efterskyddstid eller SGI-skyddad tid enligt SFB eftersom sådan skyddstid inte likställs med arbete enligt förordningen (se dom i Högsta Förvaltningsdomstolen (HFD) 2017 ref. 44.).

Enligt konventionen med Storbritannien

Konventionen med Storbritannien har ingen bestämmelse som motsvarar artikel 11.2 i förordning 883/2004. Det innebär att en person bosatt i Storbritannien inte anses arbeta i Sverige enligt konventionen på grund av utbetalning av en svensk arbetsbaserad förmån. Konventionen ger inte heller samma rätt till export av förmåner som förordning 883/2004 (se avsnitt 2.7 *Upphävande av krav på bosättning* samt under respektive förmånsavsnitt).

Enbart nationell lagstiftning

I SFB finns en bestämmelse i 6 kap. 9 § som säger att en person som får en förmån baserad på arbete fortsätter att vara försäkrad för de arbetsbaserade förmånerna enligt 6 kap. SFB. Men för flera arbetsbaserade förmåner finns enligt nationell lagstiftning begränsningar i vilken utsträckning förmån kan lämnas vid utlandsvistelse, något som inte kan upprätthållas inom EU idag. Det innebär att tillfällen då 6 kap. 9 § SFB är tillämplig på personer som bor eller vistas i Storbritannien begränsas av att Storbritannien inte längre är med i EU. Se mer om detta under respektive förmånsavsnitt.

3.3 Principen om arbetslandets lagstiftning

Enligt förordning 883/2004

Enligt huvudregeln ska en person enligt artikel 11.3 a i förordning 883/2004 omfattas av lagstiftningen i det land där han eller hon arbetar som anställd eller bedriver

verksamhet som egenföretagare. Den fysiska platsen för utövandet av verksamheten som anställd eller som egenföretagare är ett huvudkriterium vid fastställandet av vilket lands lagstiftning som är tillämplig.

Vad som ses som arbete som anställd, respektive verksamhet som egenföretagare regleras i respektive lands nationella lagstiftning om social trygghet (artikel 1.a-b i förordning 883/2004). Men innan det går att ta ställning till om personen ska betraktas som anställd eller egenföretagare enligt definitionen i förordningen ska det först fastställas var han eller hon faktiskt utövar verksamheten. Därefter tillämpas den nationella definitionen. Vad som är arbete i Sverige definieras av 6 kap. 2 § första stycket: ”Vid tillämpning av bestämmelserna i denna balk avses med arbete i Sverige, om inget annat särskilt anges, förvärvsarbete i verksamhet här i landet.”. Vad som är att anse som arbete i Sverige regleras också i kapitlets 3-5 §§.

Det finns i förordning 883/2004 flera undantag från huvudregeln om arbetslandets lagstiftning, vilket beskrivs i avsnitten nedan. Dock kan principen om ett lands lagstiftning inte frångås enligt förordningen.

Enligt konventionen med Storbritannien

Även enligt konventionen gäller huvudprincipen om arbetslandets lagstiftning. Enligt artikel 5.1 i konventionen med Storbritannien ska en person som är förvärvsarbetande bedömas enligt den nationella lagstiftningen i den stat där förvärvsarbetet utförs. Som framgår ovan under avsnitt *3.1 Principen om ett lands lagstiftning* ska en person som förvärvsarbetar inom båda staterna vara försäkrad inom vardera staten med avseende på förvärvsarbetet där.

Enbart nationell lagstiftning

SFB saknar motsvarande bestämmelse.

3.4 Offentligt anställda

Enligt förordning 883/2004

Vilket lands lagstiftning som ska tillämpas för offentligt anställda arbetstagare regleras i artikel 11.3 b. Vid bedömningen av vilket lands lagstiftning som ska tillämpas är det avgörande till vilket land förvaltningen som sysselsätter personen hör. Den som arbetar för en svensk offentlig arbetsgivare ska alltså tillhöra svensk lagstiftning, oavsett var i EU arbetet utförs.

Varje land avgör vilka anställningar som räknas som offentliga respektive privata. I Sverige räknas alla som är anställda av stat, kommun eller landsting som offentligt anställda.

En person som både har en offentlig och en privat anställning i olika medlemsstater omfattas enligt artikel 13.4 av det lands lagstiftning i den medlemsstat till vilken den förvaltning som sysselsätter denne hör. Se vidare nedan under avsnitt *3.11 Arbete i två eller flera länder*.

Enligt konventionen med Storbritannien

Artikel 8 i konventionen med Storbritannien anger att, om inte annat följer av artiklarna 6 och 7, för en statligt anställd i ena statens tjänst, men som arbetar i den andra staten, ska lagstiftningen om försäkringstillhörighet i anställningsstaten gälla som om personen var sysselsatt där. Detsamma gäller de som i övrigt är i allmän tjänst. Försäkringskassan anser att det innebär att personer som är anställda inom kommun och landsting i Sverige också omfattas av artikel 8 i konventionen. Det gäller under förutsättning att länderna enas om detta. En tillämpning av konventionen kan därför få samma resultat som enligt förordning 883/2004 men med ökad administration och osäkerhet på grund av att länderna ska enas om vilket lands lagstiftning som ska vara tillämplig.

Avseende en person som är både statligt och privat anställd skulle artikel 5 i konventionen med Storbritannien bli tillämplig, vilket innebär att en person som förvärvsarbetar inom båda stater ska vara försäkrad inom respektive land med avseende på förvärvsarbetet där. Detta skiljer sig från förordningen som säger att endast ett lands lagstiftning ska vara tillämplig.

Enbart nationell lagstiftning

Enligt SFB ska en statligt anställd som sänds ut för arbete för arbetsgivarens räkning enligt 5 kap 4 § anses vara bosatt i Sverige under hela utsändningstiden om han eller hon tidigare någon gång varit bosatt i Sverige. 6 kap 4 § SFB hänvisar i sin tur till denna bestämmelse vad gäller arbetet i Sverige. Kravet på att det ska röra sig om en utsändning kan få negativ inverkan jämfört med en tillämpning av förordning 883/2004 för de personer som har valt att arbeta på distans utan att vara utsänd från Sverige för sin svenska statliga arbetsgivare. Det är idag inte ovanligt att arbetstagare vid exempelvis universitet väljer att arbeta från ett annat land.

SFB innebär också en begränsning gentemot förordning 883/2004 och konventionen i och med att bestämmelsen i SFB endast omfattar statligt anställda, inte de som är anställda i kommun och landsting.

3.5 Arbetslösa som är bosatta i en annan medlemsstat än i den behöriga staten***Enligt förordning 883/2004***

Enligt artikel 11.3 c ska en person som erhåller arbetslöshetsersättning enligt artikel 65 i förordningen enligt lagstiftningen i den medlemsstat där han eller hon är bosatt omfattas av lagstiftningen i den medlemsstaten. Det handlar om en undantagskategori av arbetslösa personer som har rätt till arbetslöshetsersättning i sitt bosättningsland istället för det land de har arbetat i.

Enligt konventionen med Storbritannien

Motsvarande bestämmelser saknas i konventionen med Storbritannien, vilket kan innebära att ansökan om arbetslöshetsersättning behöver göras i arbetslandet.

Enbart nationell lagstiftning

Motsvarande bestämmelse saknas också i svensk lagstiftning.

3.6 Militär och civil tjänstgöring***Enligt förordning 883/2004***

En person som är inkallad eller återinkallad till militärtjänstgöring eller civil tjänstgöring i en medlemsstat ska enligt artikel 11.3 d omfattas av lagstiftningen i den medlemsstaten.

Enligt konventionen med Storbritannien

Motsvarande bestämmelser saknas i konventionen med Storbritannien.

Enbart nationell lagstiftning

Enligt nationell lagstiftning finns i vissa fall möjlighet att kvarstå i den arbetsbaserade socialförsäkringen vid militär tjänstgöring. Enligt 26 kap. 16 § SFB gäller SGI-skydd under tid en försäkrad fullgör tjänstgöring enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarspikt eller genomgår militär utbildning inom Försvarsmakten som rekryt. Enligt 6 kap. 10 § SFB fortsätter personen att vara försäkrad för arbetsbaserade förmåner under perioden som SGI-skyddet gäller.

3.7 Personer som inte är förvärvsaktiva***Enligt förordning 883/2004***

Vid tillämpning av förordning 883/2004 ska en person som inte omfattas av någon av de övriga bestämmelserna om tillämplig lagstiftning i förordningen omfattas av bosättningslandets lagstiftning enligt artikel 11.3 e.

Bosättning definieras enligt artikel 1.j i förordningen som den ort där en person är stadigvarande bosatt. För att fastställa bosättningen görs en bedömning utifrån var personen har ett varaktigt centrum för sina intressen. Det rör sig om en helhetsbedömning där de faktorer som har betydelse för det enskilda fallet ska beaktas, exempelvis var personen har sin dygnsvila, bostadens karaktär i Sverige i förhållande till bostad i annat land, personens familjesituation och arbetssituation. Eftersom man bara kan anses bosatt i ett land inom EU enligt förordningens bestämmelser är det viktigt att länderna är överens om bosättningen.

Enligt konventionen med Storbritannien

Enligt artikel 5.2 i konventionen med Storbritannien ska försäkringstillhörigheten för den som inte förvärvsarbetar fastställas enligt lagstiftningen där personen är bosatt. Det innebär att bedömningen av bosättning ska göras enligt 5 kap. SFB.

Enbart nationell lagstiftning

För en person som kommer till Sverige ska en bosättningsbedömning göras enligt 5 kap. 3 § SFB. På samma sätt som enligt förordning 883/2004 ska Försäkringskassan beakta ett antal faktorer för att fastställa var den enskilde är bosatt. Den enskilde ska kunna antas komma att vistas i Sverige längre tid än ett år för att anses bosatt enligt nationell lagstiftning. För den som lämnar Sverige gäller att personen ska anses fortsatt bosatt här om utlandsvistelsen kan antas vara längst ett år.

Det finns några särskilda personkategorier som utgör undantag från huvudregeln om bosättning i 5 kap. 3 §. Statsanställda och diplomater som är utsända från Sverige anses bosatta i Sverige under hela utsändningsperioden, och statsanställda och diplomater som är utsända från andra länder till Sverige anses inte bosatta här. Biståndsarbetare och de som är utsända av ett svenskt trossamfund ska fortsatt anses bosatta här under sin utlandstjänstgöring. Även studenter som studerar i annat land ska anses fortsatt bosatta i Sverige under studietiden, medan studenter från andra länder inte ska anses bosatta här när de studerar i Sverige. Ovanstående gäller även för familjemedlemmar till nämnda personkategorier.

Tillämpningen av nationell lagstiftning kan därför vara till nackdel för en person som kommer till Sverige för att vistas här kortare tid än ett år men som hade ansetts stadigvarande bosatt i Sverige om en bedömning skulle ha gjorts i enlighet med förordning 883/2004. En person som lämnar Sverige för en kortare period än ett år skulle däremot kunna ha rätt att anses fortsatt bosatt här enligt SFB trots att personen inte anses stadigvarande bosatt enligt förordningen. Även för de särskilda personkategorierna, särskilt för studenter, kan det innebära en förändring i hur det tillämpas idag eftersom förordningen inte har undantag för bosättningsbedömning av särskilda personkategorier.

En viktig skillnad är också att när SFB tillämpas är det inte någon samordningssituation med ett annat land. Bedömningen avser endast bosättning i Sverige eller inte. Konsekvensen av den ordningen kan bli att personen anses bosatt i både Storbritannien och Sverige eller inte bosatt i något av länderna.

Vid bedömning av om en person ska anses bosatt i Sverige enligt SFB ska beaktas om personen har uppehållstillstånd eller inte (5 kap. 3 § SFB). Vidare är uppehållstillstånd ett krav för att bosättningsbaserade förmåner ska kunna lämnas (5 kap. 12 § SFB). Detta skulle kunna innebära att en person som idag har rätt till bosättningsbaserade förmåner utan krav på uppehållstillstånd i Sverige, efter Storbritanniens utträde ur EU skulle behöva ha ett sådant i Sverige.

3.8 Sjömän

Enligt förordning 883/2004

Vid tillämpning av artikel 11.4 i förordningen är det i de flesta fall av betydelse vilken medlemsstats flagg fartyget för. En person som arbetar ombord på ett havsgående fartyg ska anses arbeta i det land, vars flagg fartyget för. Bestämmelsen gäller både anställda och de som utför verksamhet som egenföretagare. Det innebär

ofta att flagglandets lagstiftning blir tillämplig. Om personen normalt arbetar på fartyg flaggade i olika länder kan istället bestämmelserna om arbete i flera länder i artikel 13 bli tillämpliga. Det kan även vara fråga om en utsändningssituation enligt artikel 12. Se vidare avsnitt *3.10 Utsändning* och *3.11 Arbete i två eller flera länder*.

I artikel 11.4 finns också en specialbestämmelse som innebär att bosättningslandets lagstiftning ska gälla om personen är anställd på ett havsgående fartyg som för ett medlemslands flagg och personen bor i samma land som företaget eller personen som han eller hon får sin lön ifrån har sitt säte. Det gäller oavsett vilket lands flagg fartyget för.

Enligt konventionen med Storbritannien

Under förutsättning att en person är medborgare i Sverige eller Storbritannien ska denne enligt artikel 7 i konventionen vid anställning ombord på ett fartyg hemmahörande i den ena staten, omfattas av lagstiftningen i denna stat som om villkoren i fråga om bosättning var uppfyllda. Enligt definitionen i artikel 1 q gäller för svensk del att flagglandet är avgörande för om det är ett fartyg som är hemmahörande i Sverige eller inte. För Storbritanniens del avses enligt samma artikel ett fartyg som är registrerat i en hamn inom detta territorium eller, i fråga om svävarer, registrerat inom detta territorium, eller varje annat fartyg vars ägare eller redare är bosatt eller har sin huvudsakliga verksamhet inom detta territorium (eller, om flera ägare finns, den som tjänstgör som redare).

Eftersom principen om flagglandets lagstiftning bara kommer vara tillämplig i vissa fall och bara under kortare perioder när personen normalt arbetar på fartyg flaggade i olika länder kan det innebära ett mer ryckigt försäkringsskydd. Skillnaden blir stor jämfört med förordningen eftersom det bara kommer att gälla medborgare i Storbritannien eller Sverige och bara anställda.

Om en arbetsgivare i den ena staten sänder ut en person för arbete ombord på ett fartyg hemmahörande i den andra staten, ska lagstiftningen i den förstnämnda staten fortsätta att gälla under förutsättning att utsändningen inte väntas vara längre än tolv månader. Utsändningen kan i vissa fall förlängas i ytterligare tolv månader. Det kommer alltså precis som enligt förordningen vara möjligt att sända ut en person att arbeta på ett fartyg som för det andra medlemslandets flagg en begränsad period. Som framgår av avsnitt *3.10 Utsändning* nedan är emellertid den möjliga utsändningsperioden kortare enligt konventionen än enligt förordningen.

Artikel 7.3 i konventionen är en liknande specialbestämmelse som den i artikel 11.4 i förordningen. I de fall då en person, som är bosatt i den ena staten och anställd ombord på ett fartyg hemmahörande i den andra staten, i fråga om denna anställning avlönas av en person som är bosatt i den förra staten eller av ett företag som har sin huvudsakliga verksamhet där, ska den förra statens lagstiftning gälla som om fartyget var ett fartyg hemmahörande i denna stat, och den person eller det företag som utbetalar lönen betraktas som arbetsgivare vid tillämpningen av denna lagstiftning. Det finns viss skillnad mellan ordalydelsen i de båda regelverken. I konventionen framgår att företaget eller personen ska ha sin *huvudsakliga verksamhet* i personens bosättningsland. I förordningen står det istället att företaget ska ha sitt *säte* i bosättningslandet.

Enbart nationell lagstiftning

Enligt 6 kap. 3 § SFB ska arbete som sjöman på ett svenskt handelsfartyg anses som arbete i Sverige. Det gäller även arbete som utförs i anställning på ett utländskt handelsfartyg som en svensk redare hyr i huvudsak obemannat, om anställningen sker hos redaren eller hos någon arbetsgivare som redaren har anlitat, eller i anställning hos ägaren till ett svenskt handelsfartyg eller hos någon arbetsgivare som anlitats av ägaren, om fartyget hyrs ut till en utländsk redare i huvudsak obemannat.

Precis som enligt konventionen med Storbritannien kan detta medföra ett ryckigt försäkringsskydd för den som normalt arbetar på fartyg flaggade i olika länder.

3.9 Flygande personal

Enligt förordning 883/2004

Enligt artikel 11.5 i förordningen ska det arbete som flygande personal utför och som innebär passagerar- eller godsbefordran anses vara arbete som bedrivs i det medlemsland där deras stationeringsort finns. Om en person ofta byter stationeringsort kan det resultera i att personen bedöms normalt arbeta i två eller flera länder vilket innebär att artikel 13 i förordningen då blir tillämplig. Likaså tillämpas bestämmelserna i artikel 13 för övrig resande personal. Om personen då utför en väsentlig del av sitt arbete i det medlemsland där han eller hon bor tillämpas det landets lagstiftning. Stationeringsorten fastställs av operatören för varje besättningsmedlem där flygningarna normalt inleds och avslutas samt där bolaget inte har ansvar för boendet.

Enligt konventionen med Storbritannien

Konventionen med Storbritannien ser inte till var arbetet utförs. I artikel 6.2 regleras vilka förutsättningar som är avgörande för vilken lagstiftning som ska tillämpas för en person som tillhör den resande personalen inom ett företag som arbetar med transport av passagerare eller varor till lands eller i luften.

Om personen bor och är anställd i ett av länderna tillämpas detta lands lagstiftning. Om personen är anställd vid en filial, som finns i ett annat land än bosättningslandet, tillämpas lagstiftningen i det land där filialen är belägen. Och om inget av ovanstående är aktuellt tillämpas lagstiftningen i det land där företaget har sin huvudsakliga verksamhet. Detta innebär i princip att konventionen med Storbritannien inte kräver att något arbete utförs i anställningslandet för att detta lands lagstiftning ska bli tillämplig.

Konsekvensen för den enskilde kan bli en svagare koppling mellan var han eller hon faktiskt utför arbete och vilket lands lagstiftning som tillämpas. Om en person tillhör kategorin resande personal och anställs i Storbritannien av ett företag med filial där kommer personen omfattas av brittisk lagstiftning även om en huvudpart av arbetet skulle utföras i Sverige.

Enbart nationell lagstiftning

SFB har ingen särskild bestämmelse som reglerar flygande personal.

3.10 Utsändning***Enligt förordning 883/2004***

Enligt artikel 12 ska en person som sänds ut av sin arbetsgivare för arbete i ett annat medlemsland fortsätta omfattas av det sändande landets lagstiftning förutsatt att vissa villkor är uppfyllda, bland annat att arbetet inte kan förväntas pågå längre tid än 24 månader. Den enskilde ska ha varit omfattad av det sändande landets lagstiftning minst en månad innan utsändningen. Det finns även en karenstid på två månader innan en person kan sändas ut igen till samma land för samma arbetsgivare och samma företag.

Förordningen reglerar även situationer för egenföretagare som tillfälligt arbetar i ett annat medlemsland. Även här är en av förutsättningarna att arbetet inte kan förväntas pågå längre tid än 24 månader.

Enligt konventionen med Storbritannien

Utsändning regleras i artikel 6 i konventionen med Storbritannien. I förhållande till förordningen är tiden för utsändning kortare. Konventionens utsändningsbestämmelser anger att en utsändning inte får väntas vara längre än 12 månader. Konventionen möjliggör förlängning för ytterligare högst 12 månader, om förlängningen är förorsakad av oförutsedda skäl och den behöriga myndigheten i mottagarlandet samtycker till förlängningen.

Villkor om att den enskilde ska ha omfattats av det sändande landet viss tid innan utsändning samt karenstid mellan utsändningar saknas i konventionen. Det kan innebära en ökad möjlighet att sända ut anställda personer med svag koppling till det utsändande landet. Konventionen föreskriver att den anställde ska ha varit försäkrad i det utsändande landet innan utsändningsperioden. Enligt definitionen i konventionen innebär *försäkrad* för Storbritanniens del att avgifter ska ha betalats eller ska betalas där.

I konventionen saknas bestämmelser som reglerar utsändning av egenföretagare. I sådana situationer blir artikel 5 i konventionen tillämplig. Se ovan under avsnitt 3.3 *Principen om arbetslandets lagstiftning*.

Med anledning av dessa skillnader mellan konventionen och förordningen, förutom villkoret i förordningen att den enskilde ska ha omfattats av det sändande landet en viss tid innan utsändning samt karenstid, kan Storbritanniens utträde ur EU innebära att färre personer kan omfattas av bestämmelserna om utsändning, framför allt egenföretagare.

Enbart nationell lagstiftning

Enligt 6 kap 4 § SFB ska ett arbete utomlands för en arbetsgivare med verksamhet i Sverige anses som arbete här i landet, om arbetstagaren är utsänd av arbetsgivaren och arbetet kan antas vara längst ett år.

För egenföretagare anges i 6 kap 2 § SFB att en fysisk person som bedriver näringsverksamhet har sådant fast driftställe i Sverige som avses i 2 kap. 29 § inkomstskattelagen (1999:1229) ska verksamhet som hänför sig till driftstället anses bedriven här i landet. Det finns ingen angiven tidsgräns, men med utgångspunkt i att en person som har för avsikt att lämna Sverige för längre tid än ett år inte längre kan anses bosatt i Sverige (5 kap. 3 § SFB), bör man överväga om en verksamhet i ett annat land kan anses vara tillfällig i de fall personen inte längre anses vara bosatt i Sverige.

3.11 Arbete i två eller flera länder***Enligt förordning 883/2004***

I de fall en person normalt arbetar i två eller flera medlemsländer påverkar, enligt artikel 13.1 i förordning 883/2004, personens bosättnings- och arbetsland samt arbetsgivarens säte bedömningen av vilket lands lagstiftning som ska gälla. En person som utför en väsentlig del av sitt arbete i det medlemsland där denne bor omfattas av bosättningslandets lagstiftning.

Om personen utför mindre än en väsentlig del av arbetet i bosättningslandet bestäms den tillämpliga lagstiftningen utifrån olika bestämmelser beroende på hur många arbetsgivare personen har och var arbetsgivaren eller arbetsgivarna har sitt säte.

För egenföretagare som arbetar i två eller flera länder finns särskilda bestämmelser i artikel 13.2. Precis som för anställda är det avgörande om man utför en väsentlig del av sitt arbete i bosättningslandet. Om egenföretagaren inte arbetar en väsentlig del i bosättningslandet ska han eller hon tillhöra det land där verksamhetens huvudsakliga intressen finns.

För den som är både anställd och egenföretagare gäller att han eller hon ska tillhöra det land där han eller hon arbetar som anställd enligt artikel 13.3.

Enligt konventionen med Storbritannien

Enligt artikel 5 i konventionen ska en person som arbetar både i Storbritannien och i Sverige vara försäkrad i vardera land med avseende på det förvärvsarbete som utförs inom respektive land. Dessutom finns särbestämmelser för resande personal som beskrivs i avsnitt 3.9 *Flygande personal*.

Detta innebär en stor förändring jämfört med förordningen, då det kan innebära att personen får rättigheter och skyldigheter i båda länder. För förmåner vid sjukdom eller barns födelse, är det dock reglerat i konventionen. Enligt artikel 11.4 ska den stat inom vars territorium personen befinner sig utge förmånen.

Det finns inga särskilda bestämmelser i konventionen för egenföretagare.

Enbart nationell lagstiftning

Om endast SFB är tillämplig blir personen försäkrad i Sverige endast för det arbete som faktiskt utförs i Sverige. Det blir en liknande situation som om konventionen skulle vara tillämplig, dock skulle ingen samordning mellan länderna ske. Se mer under avsnitt 3.1 *Principen om ett lands lagstiftning* ovan.

3.12 Europeiska gemenskapernas kontraktsanställda

Enligt förordning 883/2004

I förordningens artikel 15 finns en bestämmelse som säger att kontraktsanställda inom europeiska gemenskaperna i vissa situationer kan välja vilken medlemsstats lagstiftning de vill omfattas av.

Enligt konventionen med Storbritannien

Motsvarande bestämmelser saknas i konventionen med Storbritannien

Enbart nationell lagstiftning

Motsvarande bestämmelser saknas även i SFB.

3.13 Undantag från bestämmelserna om tillämplig lagstiftning

Enligt förordning 883/2004

Förordningens artikel 16 ger medlemsstaterna möjlighet att komma överens om undantag från bestämmelserna i artikel 11-15. En annan medlemsstats lagstiftning än den som anges i de artiklarna kan därför blir tillämplig.

Enligt konventionen med Storbritannien

Även konventionen med Storbritannien gör det möjligt för länderna att komma överens om undantag enligt artikel 9 i konventionen.

Enbart nationell lagstiftning

Det finns ingen motsvarande bestämmelse i SFB.

3.14 Statistik gällande tillämplig lagstiftning

År 2018 hanterade Försäkringskassan sammanlagt 281 ärenden gällande intyg A1 för personer som arbetar tillfälligt i Storbritannien. Intyg A1 utfärdas till personer som ska vara fortsatt omfattade av svensk försäkring vid tillfälligt arbete i ett annat land inom EU/EES.

Siffrorna fördelar sig på artiklar i lagstiftningen enligt följande:

Förordning	Artikel	Bifall	Återkallat	Avslag	Totalt
883/04	11.3.a	5	0	0	5
883/04	11.3.b	41	2	0	43
883/04	11.4	24	7	0	31
883/04	12.1	99	5	1	105
883/04	12.1 Transportarbetare	1	0	0	1
883/04	12.2	1	0	0	1
883/04	13.1a	55	0	0	55
883/04	13.1b	3	0	1	4
883/04	13.2a	2	0	0	2
883/04	13.3	4	0	0	4
883/04	13.4	8	0	0	8
883/04	16.1	17	4	0	21
1408/71	14.1a	1	0	0	1
		261	18	2	281

Källa: Försäkringskassans statistikportal

Över en tioårsperiod har fördelningen av ärenden med anknytning till Storbritannien varit relativt jämn, varför siffrorna ovan bör utgöra ett representativt urval av hur situationen ser ut i dagsläget. Siffrorna avser antalet unika personer.

Ärenden som gäller arbete i flera länder (artikel 13) innefattar endast de ärenden där Sverige och Storbritannien är de enda involverade länderna. Det kan alltså finnas ytterligare ärenden med Storbritannien där fler länder är involverade.

Försäkringskassan saknar statistik gällande personer som befinner sig i Sverige med intyg A1 från Storbritannien.

4. Företag

4.1 Företag med verksamhet i Sverige och Storbritannien

Som har angetts ovan i avsnitt 3.1 *Principen om ett lands lagstiftning* finns det i förordningen en princip om att bara ett lands lagstiftning ska gälla, och att motsvarande bestämmelse inte finns varken i konventionen med Storbritannien eller SFB. Detta innebär att företag med anställda som arbetar i både Storbritannien och Sverige kan komma att behöva erlägga sociala avgifter i båda länderna. Arbetstagarnas rätt till förmåner kommer inte heller att kunna samordnas.

Vidare kommer svenska företag som sänder ut medarbetare till Storbritannien behöva anpassa utsändningsperioderna från dagens 24 månader till 12 månader, oavsett om konventionen gäller eller inte, även om konventionen medger förlängning i vissa fall jämfört med SFB där förlängning inte är möjlig. Se mer under avsnitt 3.10 *Utsändning* ovan.

För sjuklöneförmånerna är rätten till sjuklön grundläggande. När det är oklart hur arbetsgivarens sjuklöneansvar påverkas är det också oklart om Försäkringskassan till exempel kan lämnas ersättning för höga sjuklönekostnader enligt 17 § i lagen (1991:1047) om sjuklön (SjLL). Därtill ersätts arbetsgivare som enligt skatteförfarandelagen har skyldighet att lämna en arbetsgivardeklaration och det är inte säkert om ett företag i Storbritannien kan ha sådan skyldighet (17 b SjLL).

Hur en arbetsgivares rehabiliteringsansvar påverkas av Storbritanniens utträde är osäkert. Enligt SFB har individen vissa rättigheter när det kommer till rehabilitering. Det är oklart vad till exempel ett brittiskt företag får för skyldigheter när en arbetstagare utför arbete i Sverige och omfattas av SFB.

4.2 Rätt till vård och tandvård för medarbetare

Osäkerheten gäller främst hur rörligheten av personer och tjänster mellan Storbritannien och Sverige kommer att påverkas av Storbritanniens utträde. Personer som arbetar och bor i Sverige har rätt till vård på grund av folkbokföringen. De som bor i Storbritannien men arbetar i Sverige kommer antagligen att ha rätt till omedelbar medicinsk vård enligt konventionen.

Möjligen kan företag med gränsöverskridande verksamhet vars personal enligt EU-bestämmelser endast omfattas av brittisk socialförsäkring, men där personalen nu omfattas av svensk socialförsäkring (eller av både svensk och brittisk socialförsäkring), efter ett brittiskt utträde behöva svara på förfrågningar om inkomst från Försäkringskassan.

4.3 Vårdföretag

Vissa svenska vårdgivare erbjuder planerad vård till patienter från Storbritannien. Antalet patienter från Storbritannien bedöms minska efter utträdet eftersom det inte

längre kommer att vara möjligt att få vården i Sverige bekostad av det allmänna sjukvårdssystemet i Storbritannien.

5. Vårdförmåner

Enligt den lagstiftningsförteckning som Sverige har lämnat in enligt artikel 9 i förordning 883/2004 är följande förmåner att se som vårdförmåner i Sverige:

- sjukvård
- tandvård
- läkarvårdsersättning
- ersättning för fysioterapi
- ersättning för läkemedel
- psykiatrisk tvångsvård (LPT)
- ersättning enligt gränssjukvårdsförordningen
- resekostnadsersättning vid sjukresor
- assistansersättning
- rehabiliteringsåtgärder
- rehabiliteringsersättning i form av särskilt bidrag för kostnader i samband med arbetslivsinriktad rehabilitering
- bidrag till arbetshjälpmedel vid rehabilitering
- smittbärarersättning i form av resekostnadsersättning
- bilstöd.

5.1 Rätt till hälso- och sjukvård samt tandvård

Enligt förordning 883/2004

Vårdförmåner är ett begrepp som enligt svensk lagstiftningsförteckning inbegriper bland annat hälso- och sjukvård samt tandvård. De bestämmelser som reglerar hälso- och sjukvård finns huvudsakligen i hälso- och sjukvårdslagen (2017:30), HSL. Bestämmelser för tandvård återfinns framför allt i tandvårdslagen (1985:125), TvL, och lagen (2008:145) om statligt tandvårdsstöd, STL.

Enligt förordning 883/2004 kan en person få vårdförmåner vid tre huvudsituationer. Det gäller vårdförmåner vid bosättning, nödvändig vård vid tillfällig vistelse i en annan medlemsstat och planerad vård i en annan medlemsstat.

Vårdförmåner vid bosättning

Enligt förordning 883/2004 har förvärvsaktiva, familjemedlemmar och pensionärer, samt deras familjemedlemmar rätt till vårdförmåner vid bosättning i en medlemsstat när en annan medlemsstat än bosättningsmedlemsstaten är behörig medlemsstat (bland annat enligt artikel 17 i förordning 883/2004).

Förvärvsaktiva som till exempel arbetstagare, egenföretagare, sjömän, offentligt anställda och utsända som är bosatta i en annan medlemsstat än den behöriga medlemsstaten har oftast rätt till all vård i behörig medlemsstat. Även familjemedlemmar som inte är bosatta i samma medlemsstat som den huvudförsäkrade har rätt till all vård i båda medlemsstaterna (se bland annat artiklarna 17-18 samt 26 i förordning 883/2004). Undantag finns för gränsarbetares familjemedlemmar. De har inte rätt till all vård om en medlemsstat valt det

alternativet, vilket både Sverige och Storbritannien har gjort. Familjemedlemmen har då endast rätt till nödvändig vård i behörig medlemsstat (se artikel 28 i förordning 883/2004).

Pensionärer och deras familjemedlemmar som är bosatta i annan medlemsstat än den behöriga har rätt till all vård i den behöriga medlemsstaten, om medlemsstaten valt det alternativet (artikel 24.1 och artikel 27.2 i förordning 883/2004). Sverige har valt det alternativet medan Storbritannien inte har gjort det (bilaga IV förordning 883/2004). I Storbritannien har pensionärer och deras familjemedlemmar som har Storbritannien som behörig medlemsstat därför bara rätt till nödvändig vård när de är bosatta i en annan medlemsstat.

Studenter från andra medlemsstater som kommer till Sverige enbart för att studera och som inte är bosatta eller folkbokförda här, har bara rätt till nödvändig hälso- och sjukvård samt tandvård i Sverige till svensk patientavgift (artikel 19.1 i förordning 883/2004 och AK-beslut S1). De studenter som blir folkbokförda i Sverige har rätt till all hälso- och sjukvård enligt HSL (8 kap. 1 § HSL), men bara nödvändig tandvård eftersom folkbokföringen i sig inte ger rätt att vara försäkrad för bosättningsbaserade förmåner enligt SFB (se 1 kap. 5 § STL och 5 kap. 7 § SFB). Studenter som studerar i en annan medlemsstat och som har Sverige som behörig stat, har rätt till all vård i Sverige, under förutsättning att de även omfattas av 5 kap. 7 § SFB.

Nödvändig vård

En person som befinner sig på tillfällig vistelse i en annan medlemsstat än den behöriga och bosättningsmedlemsstaten, har vid uppvisande av EU-kortet rätt till nödvändig vård (artiklarna 19.1 och 27.1 i förordning 883/2004). Det är alltid den behöriga medlemsstaten som ansvarar för att utfärda EU-kortet (se bland annat artikel 27.4 i förordning 883/2004 och artiklarna 25.1 och 25.10 i förordning 987/2009).

Planerad vård

En person kan även få tillstånd att resa till en annan medlemsstat i syfte att få vård som är lämplig med hänsyn till dennes hälsotillstånd. Tillstånd ska beviljas om behandlingen det gäller finns bland de förmåner som tillhandahålls enligt lagstiftningen i den medlemsstat där den berörda personen är bosatt, och denna behandling inte kan ges inom den tid som är medicinskt försvarbar med hänsyn till personens aktuella hälsotillstånd och sjukdomens sannolika förlopp. Vårdförmåner ska ges enligt bestämmelserna i den lagstiftning som institutionen på vistelseorten tillämpar som om personen vore försäkrad där (artikel 20 i förordning 883/2004).

Avtal om betalningsavstående

Det är alltid den behöriga institutionen som är ansvarig för kostnaderna för vårdförmånerna, men två medlemsstater kan också komma överens om andra metoder för återbetalning eller avstå från all återbetalning (se artikel 35 i förordning 883/2004).

Sverige har ett avtal om betalningsavstående med Storbritannien. Betalningsavståendet gäller i förhållande till vård som getts med stöd av förordning 1408/71 och 883/2004 och för vissa situationer.

Betalningsavståendet tillämpas då vård i annat land har getts med stöd av intyg S1, E106, E109, E120 eller E121 till:

- personer, som är bosatta i ett land och försäkrade i ett annat.
- en familjemedlem till en anställd eller egenföretagare, som är bosatt i ett annat land än den anställda eller egenföretagaren.
- pensionssökande och deras familjemedlemmar.
- pensionärer och deras familjemedlemmar.

Avståndet tillämpas även då personer som har en godkänd arbetsskada från ett medlemsland har ett intyg DA1 eller E123 vilket ger rätt till vårdförmåner vid vistelse eller bosättning i ett annat medlemsland. Avtalet omfattar även betalningsavstående för medicinska och administrativa kontroller.

Enligt avtalet återkrävs vårdkostnader för följande situationer:

- Vård som har getts mot uppvisande av ett EU-kort som används för att innehavaren ska kunna intyga sin rätt till nödvändig vård under en tillfällig vistelse i ett annat medlemsland.
- Vård som har getts med stöd av intyg E121 eller S1 till pensionärer och familjemedlemmar till pensionärer bosatta i samma land som pensionären.
- Vård som har getts mot uppvisande av intyg E112 eller intyg S2 som används när en person har beviljats förhandstillstånd för planerad vård i ett annat medlemsland.
- Vård som har getts mot uppvisande av intyg S3 som används när en person som varit gränsarbetare eller dennes familjemedlem har beviljats fortsatt vård i gränsarbetarens tidigare arbetsland.

Avtalet omfattar även ett särskilt återbetalningsförfarande avseende vårdkostnader för svenska försäkrade som vistas tillfälligt i Storbritannien. För återbetalning av dessa vårdkostnader används ett fast belopp, som beräknas enligt en överenskommen modell.

Patientrörlighetsdirektivet

Utöver rätten till vårdförmåner enligt förordning 883/2004 finns även en möjlighet för en person som har fått hälso- och sjukvård i ett annat land inom EES, att få ersättning för sina vårdkostnader genom Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/24/EU av den 9 mars 2011 om tillämpningen av patienträttigheter vid gränsöverskridande hälso- och sjukvård, patientrörlighetsdirektivet. Direktivet genomförs genom nationell lagstiftning i medlemsstaterna.

Eftersom patientrörlighetsdirektivet inte omfattas av utträdesavtalet mellan EU och Storbritannien kommer det därför inte att gälla gentemot Storbritannien efter utträdet. Detta gäller även för det fall ett avtalslöst utträde blir aktuellt. Förutom förhandstillstånd, förhandsbesked och ersättning för vård finns det även andra saker som regleras i patientrörlighetsdirektivet och som kan ändras i och med ett brittiskt utträde. Det gäller till exempel erkännandet av recept i andra medlemsstater som gör

att personer kan hämta ut medicin i en annan medlemsstat med stöd av ett recept utfärdat i den behöriga medlemsstaten.

Enligt konventionen med Storbritannien

Det är skillnad mellan konventionen och förordning 883/2004 när det gäller rätten till vårdförmåner. Konventionen med Storbritannien reglerar endast rätt till omedelbar vård vid tillfällig vistelse i landet (se Protokoll om medicinsk vård, bilaga 2 till konventionen med Storbritannien). Det innebär att rätten till planerad vård och vårdförmåner vid bosättning i en medlemsstat när den andra medlemsstaten är behörig, försvinner när förordning 883/2004 inte längre ska tillämpas.

I artikel 2 i protokollet till konventionen med Storbritannien uppges att om någon som är bosatt inom den ena statens territorium tillfälligt vistas inom den andra statens territorium och behöver omedelbar medicinsk vård, ska han eller hon ges sådan medicinsk vård, inräknat läkemedel, som av kliniska skäl anses omedelbart nödvändig, på villkor som inte är mindre förmånliga än de som gäller för den som är bosatt där. Myndigheterna där ska bära alla kostnader för vården fransett de avgifter som normalt betalas av den som är bosatt inom denna stats territorium.

Vidare uppges i artikel 2.2 att bestämmelserna i artikeln inte är tillämpliga när någon som är bosatt inom den ena statens territorium beger sig till den andra statens territorium med direkt syfte att erhålla vård enligt detta protokoll i annat fall än då den vårdsökande är medlem av besättningen eller passagerare på ett fartyg eller flygplan på väg till eller från eller omdestinerat till någon av staternas territorium och behovet av omedelbar vård har uppstått under resan.

Konventionen ger endast rätt till medicinsk vård och läkemedel. Med medicinsk vård menas, med avseende på Sverige, sjukvårdsförmåner enligt den svenska sjukförsäkringslagstiftningen. Det innebär att alla vårdförmåner som omfattas av förordning 883/2004 inte omfattas av konventionen. De svenska förmåner som mest troligt omfattas av konventionen är vård enligt HSL, tandvårdslagen (1985:125), tandvård enligt SFB och lagen (2002:160) om läkemedelsförmåner m.m. För att kunna göra en bedömning av vilka brittiska förmåner som skulle omfattas behöver en analys av den nationella lagstiftningen i Storbritannien göras.

Vårdförmåner vid bosättning

På liknande sätt som Sverige har Storbritannien ett bosättningsbaserat sjukvårdssystem. Det innebär att icke förvärvsaktiva personer som nu har rätt till vårdförmåner enligt förordning 883/2004 (till exempel pensionärer) och som har Sverige som behörig medlemsstat kan ha rätt till vård i Storbritannien, om de får uppehållstillstånd och därmed blir bosatta i Storbritannien. De kommer då även att ha rätt till nödvändig vård vid tillfällig vistelse i Sverige med stöd av konventionen. Däremot kommer de inte att ha rätt till vård med stöd av EU-kort eller patientrörlighetsdirektivet. Storbritannien har tidigare haft konventioner med EU-länder som kan ge rätt till vårdförmåner beroende på om bosatta personer eller medborgare omfattas av konventionerna. Försäkringskassan kan inte uttala sig om dessa konventioner fortfarande är giltiga.

Icke förvärvsaktiva personer som nu har rätt till vårdförmåner med stöd av förordning 883/2004 och som har Storbritannien som behörig medlemsstat (till exempel pensionärer) kan även framöver få rätt till vårdförmåner om de blir folkbokförda och bosatta i Sverige enligt SFB, under förutsättning att de har möjlighet att få uppehållstillstånd i Sverige. De kommer även då att ha rätt till nödvändig vård i Storbritannien enligt konventionen. Däremot kommer de inte ha rätt till planerad vård i Storbritannien. Samtidigt kommer de att ha rätt till EU-kort från Sverige så de kommer ha rätt till nödvändig vård i övriga medlemsstater. De kommer även ha rätt till planerad vård i form av ett förhandstillstånd i övriga medlemsstater och rätt till vård (förhandsbesked/ersättning i efterhand) enligt patientrörlighetsdirektivet.

Förvärvsaktiva personer som är bosatta i Sverige men arbetar i Storbritannien, eller tvärtom, kommer antagligen ha rätt till omedelbar vård i den medlemsstat som de utför arbetet i. De som är bosatta i Sverige kommer dock att ha rätt till vårdförmåner i andra länder inom EES och Schweiz med stöd av förordning 883/2004 samt i EES med stöd av patientrörlighetsdirektivet.

Frågan om vad som är tillfällig vistelse för studenter kan bli en tolkningsfråga utifrån konventionen. Det är enligt förordning 883/2004 klart att studenter kan få nödvändig vård i ett annat medlemsland vid studier, eftersom enbart studier som utgångspunkt inte innebär att studenten anses byta bosättningsland och därmed kan vara en anledning till tillfällig vistelse (artikel 11.1 i förordning 987/2009 och Praktisk vägledning⁶, del III, avsnitt 4.5). Däremot är det inte lika klart att man enligt konventionen anses tillfälligt vistas inom det andra landet vid studier.

Avtal om betalningsavstående

Till skillnad från förordning 883/2004 återbetalas inte kostnaderna för omedelbar vård mellan medlemsstaterna enligt konventionen med Storbritannien. Det finns därför inget behov att utifrån konventionen ha ett avtal om betalningsavstående.

Enbart nationell lagstiftning

Brittiska medborgare kommer att behandlas på samma sätt som andra tredjelandsmedborgare om endast nationell lagstiftning ska tillämpas. Alla rättigheter som avser vårdförmåner och som finns till och med dagen före utträdet kommer att upphöra från och med utträdet. Det innebär att inte ens omedelbar medicinsk vård under tillfällig vistelse kommer att kunna ges i denna situation. Patientrörlighetsdirektivet kommer inte heller att vara tillämpligt i förhållande till Storbritannien.

Statistik

Försäkringskassan har gjort en skattning av antalet ärenden som avser planerad vård i Storbritannien som löper över utträdestidpunkten. Skattningen har gjorts genom ett uttag av tidigare förhandstillstånd och förhandsbesked.

⁶ Praktisk vägledning: Om den lagstiftning som gäller i Europeiska Unionen (EU), Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) och Schweiz.

Ett förhandstillstånd är en ansökan som kan göras för att få ett intyg innan planerad vård i ett annat EU/EES-land eller i Schweiz. Ett förhandsbesked är ett besked som kan ansökas om för att få veta om man kommer få ersättning. Ansökan om ersättning sker sedan i efterhand.

Uttaget som gjorts på beslut från 1 januari 2018 till 20 november 2018 visar att det endast finns ett fåtal beviljade beslut om planerad vård i Storbritannien som sträcker sig över utträdestidpunkten.

Flera ärenden har däremot behandlingar som påbörjas och avslutas inom en månad. Om Storbritanniens utträde skulle ha inträffat den 30 september 2018 hade omkring 10 ärenden gällande planerad vård sträckt sig över utträdesdatumet.

Försäkringskassan fakturerar Storbritannien årligen för pensionärer, eller familjemedlemmar till pensionärer, som under ett visst referensår var bosatta och registrerade med ett brittiskt intyg E121 i Sverige. Enligt uppgift från Försäkringskassans ärendehanteringssystem handlade det år 2015 om 130 personer, 2016 var det 135 personer och 2017 var det 137 personer. Sverige har administrativa strukturer som inte tillåter återkrav av de faktiska vårdkostnaderna från den behöriga staten och därför sker faktureringen i form av genomsnittliga kostnader.

Motsvarande siffror för förvärvsaktiva kan inte tas fram genom återbetalningsflödet eftersom Sverige och Storbritannien har kommit överens om ett ömsesidigt betalningsavstående avseende dessa personer.

Personer som studerar vid ett svenskt lärosäte har möjlighet att använda sitt brittiska EU-kort i Sverige för att få vård. Försäkringskassan har ingen uppgift om antalet brittiska studenter i Sverige.

Försäkringskostnader

Den största skillnaden bedöms avse försäkringskostnaden för nödvändig vård som idag ges med stöd av EU-kort. De senaste fem åren såg återbetalningsflöden mellan Sverige och Storbritannien ut så här:

År	2013	2014	2015	2016	2017
Fordringar SE mot UK, SEK	17 154 261	19 784 579	19 702 899	22 855 153	24 877 407
Fordringar UK mot SE, GBP	1 079 500	913 000	1 048 250	1 058 468	1 143 838
Fordringar UK mot SE, SEK	12 692 439	10 734 782	12 325 011	12 445 150	13 448 908
Differens fordringar SE – UK	4 461 822	9 049 797	7 377 888	10 410 003	11 428 499

Källa: Försäkringskassans ärendehanteringssystem

Sverige har regelbundet återkrävt mer pengar från Storbritannien än vad som skett i det omvända fallet. Enligt konventionen ska vårdlandet stå för de kostnader som uppkommer på grund av omedelbar medicinsk vård. Utifrån ett förenklat antagande att Storbritanniens utträde inte i någon nämnvärt utsträckning skulle påverka de rörelsemönster som ligger till grund för nödvändig vård i respektive land, kan det konstateras att kostnaderna för Sverige skulle öka. Samma vård som idag kommer att behöva ges men möjlighet till återbetalning kommer inte längre att finnas.

Försäkringskostnader avseende planerad vård bedöms förbli oförändrade eller sjunka minimalt efter Storbritanniens utträde. Vårdbehovet som ligger till grund för att en patient reser till Storbritannien kommer att finnas kvar. När möjligheten till planerad vård i Storbritannien inte längre finns är det sannolikt att patienten istället åker till ett annat EU/EES-land eller försöker få vård i Sverige.

Enligt uppgifter från handläggningen är antalet svenska pensionärer som är bosatta i Storbritannien något högre än antalet brittiska pensionärer som är bosatta i Sverige. I och med att det efter Storbritanniens utträde inte längre är möjligt att ömsesidigt återkräva pengar från den behöriga staten så bör försäkringskostnaderna sjunka något för den här gruppen.

5.2 Bidrag till arbetshjälpmedel

Enligt svensk lagstiftningsförteckning är bidrag till arbetshjälpmedel en vårdförmån och en sådan förmån vid sjukdom som avses i artikel 3.1 i förordning 883/2004. Bidrag till arbetshjälpmedel bedöms inte omfattas av sakområdet för konventionen med Storbritannien varför nationell lagstiftning, det vill säga SFB och förordning (1991:1046) om bidrag till arbetshjälpmedel, kommer att tillämpas efter Storbritanniens utträde ur EU.

Enligt förordning 883/2004

I dag kan en person eller dennes familjemedlemmar som anses vara bosatta i Sverige få bidrag till arbetshjälpmedel från Sverige även om personen omfattas av ett annat medlemslands lagstiftning, till exempel för att han eller hon arbetar i ett annat medlemsland. I så fall utger bosättningsmedlemsstaten, det vill säga Sverige, vårdförmånen för den behöriga institutionens räkning till en försäkrad person eller dennes familjemedlemmar som om de vore försäkrade enligt lagstiftningen i Sverige (artikel 17 förordning 883/2004). Detta gäller för sådana behov som uppkommer för den försäkrade personen eller dennes familjemedlemmar när de är bosatta i Sverige. De vårdförmåner som utges av en medlemsstats institution för en annan medlemsstats institutions räkning ska återbetalas i sin helhet (artikel 35 förordning 883/2004). Det finns dock en överenskommelse om betalningsavstående mellan Sverige och Storbritannien som möjligen skulle kunna vara aktuell. I praktiken sker sannolikt ingen reglering av kostnader idag.

En försäkrad person och dennes familjemedlemmar kan få bidrag till arbetshjälpmedel vid vistelse i Sverige även om personen är bosatt i ett annat medlemsland, om Sverige är den behöriga medlemsstaten. I så fall utges och bekostas bidrag till arbetshjälpmedel av Försäkringskassan som om de berörda personerna vore bosatta här. För en gränsarbetares familjemedlemmar, som är bosatta i samma stat som gränsarbetaren, gäller dock att dessa endast har rätt till bidrag till arbetshjälpmedel enligt de i artikel 19.1 fastställda villkoren vid vistelse i den behöriga medlemsstaten. Detta eftersom Sverige är förtecknat i bilaga III till förordningen. Gränsarbetarens familjemedlemmar ska ha rätt till de förmåner som av medicinska skäl blir nödvändiga under vistelsen med beaktande av förmånernas karaktär och vistelsens förväntade längd (artikel 18.1 och 18.2 förordning 883/2004).

Med tanke på den svenska förmånens karaktär, det vill säga att hjälpmedlet ska behövas för att den försäkrade ska kunna utföra sitt arbete i Sverige (2 § 1 förordningen [1991:1046] och 6 kap. 2 § SFB), torde det i många fall vara så, när Sverige är den behöriga medlemsstaten, att bidraget utges av Försäkringskassan. Detta eftersom det får antas att den som arbetar här också kommer att vistas här med viss regelbundenhet. Skulle den försäkrade dessutom behöva arbetshjälpmedel för att kunna arbeta i bosättningsmedlemsstaten är det denna medlemsstat som utger förmånen för Försäkringskassans räkning, av institutionen på bosättningsorten, i enlighet med den lagstiftning som denna tillämpar, som om personen vore försäkrad enligt denna lagstiftning (artikel 17 förordning 883/2004).

När Sverige utger förmånen enligt vad som närmare redogjorts för ovan kan det vara aktuellt att ta hänsyn till likvärdiga förmåner, omständigheter eller händelser enligt artikel 5 i förordning 883/2004.

Enbart nationell lagstiftning

Bidrag till arbetshjälpmedel är både en bosättningsbaserad och en arbetsbaserad förmån och det krävs därför att den som behöver arbetshjälpmedel eller anordningar för att kunna utföra sitt arbete antingen är bosatt eller arbetar i Sverige för att anses vara försäkrad (5 och 6 kap. SFB). Eftersom bidrag till arbetshjälpmedel inte omfattas av konventionen med Storbritannien kommer rätten till ersättning att bestämmas enligt SFB och förordningen (1991:1046). Någon samordning kommer därför inte att bli aktuell mellan Sverige och Storbritannien efter utträdet. Idag finns det dock inte några kända ärenden där sådan samordning sker.

Bosättningsbaserat bidrag till arbetshjälpmedel

En person kan få bidrag till arbetshjälpmedel om han eller hon anses vara försäkrad för bosättningsbaserade förmåner i Sverige (5 kap. SFB) och om han eller hon omfattas av socialförsäkringsskyddet (5 kap. 11-18 §§ SFB). Någon bedömning av om arbetshjälpmedlet behövs i arbete i Sverige ska inte göras. Det är tillräckligt att den försäkrade behöver arbetshjälpmedlet för att kunna utföra sitt arbete för att bidrag ska kunna lämnas. Det har således ingen betydelse om hjälpmedlet ska användas i en anställning i exempelvis Storbritannien, när den försäkrade anses vara bosatt i Sverige.

Eftersom förordningen om bidrag till arbetshjälpmedel inte gör någon skillnad på svenska och utländska arbetsgivare får bidrag även lämnas till arbetsgivare i Storbritannien.

Bosättningsbaserade förmåner får lämnas vid vistelse i Storbritannien, så länge utlandsvistelsen kan antas vara längst sex månader. Det finns dock undantag för statsanställda och deras familjemedlemmar, enligt 5 kap. 13-15 §§ SFB.

Arbetsbaserat bidrag till arbetshjälpmedel

Bidrag till arbetshjälpmedel är utöver en bosättningsbaserad förmån också en arbetsbaserad förmån enligt SFB. Den som är försäkrad för arbetsbaserade förmåner (6 kap. SFB), som uppfyller gällande krav på försäkringstider (6 kap. 8-12 §§ SFB) och som omfattas av socialförsäkringsskyddet (6 kap. 13-22 §§ SFB) ska även fortsättningsvis ha rätt till förmånen om övriga förutsättningar är uppfyllda.

För den som arbetar i Sverige och inte är bosatt här får bidrag till arbetshjälpmedel för tid då den försäkrade vistas utomlands lämnas endast om ett ersättningsfall inträffar utomlands medan den försäkrade där utför sådant arbete som ska anses som arbete i Sverige, eller om Försäkringskassan medger att den försäkrade reser till utlandet (6 kap. 15 § SFB). Den försäkrade har alltså inte rätt till bidraget om dessa förutsättningar inte är uppfyllda.

Familjemedlemmar

Familjemedlemmar kan som huvudregel inte längre få bidrag till arbetshjälpmedel för att en annan familjemedlem är försäkrad här. Istället bedöms försäkringsfrågan individuellt för varje person och den som vill ha bidraget måste vara försäkrad och omfattas av socialförsäkringsskyddet. Det finns dock vissa undantag från bosättningskravet för medföljande familjemedlemmar till statsanställda, diplomater, biståndsarbetare och studerande som ska anses vara bosatta här (5 kap. 8 § SFB).

Effekter av att inte samordna bidraget

Beroende på om och i så fall vilka bestämmelser Storbritannien har kan en liknande förmån som den svenska utgå utan att dessa samordnas eftersom båda ländernas lagstiftningar kan komma att tillämpas. Det är därför möjligt att den försäkrade kommer att få bidrag för samma hjälpmedel från två länder.

Försäkringskassan bedömer att det är få personer som kommer att påverkas av Storbritanniens utträde då det är få personer som har koppling till Storbritannien och har fått bidrag till arbetshjälpmedel från Sverige. Försäkringskassan gör därför bedömningen att det inte blir någon större förändring efter utträdet.

Om det är önskvärt med fortsatt samordning med Storbritannien behöver länderna förhandla fram en konvention som omfattar bidrag till arbetshjälpmedel.

Statistik

Det finns idag inga kända pågående ärenden eller personer med ersättning i Sverige eller Storbritannien. Om det skulle finnas sådana ärenden bedömer Försäkringskassan att de är ytterst få.

Försäkringskostnader

Eftersom det är få eller inga personer som påverkas av Storbritanniens utträde är det sannolikt att utbetalningarna av bidrag till arbetshjälpmedel inte kommer att påverkas i någon större omfattning. Emellertid kommer det inte längre att vara möjligt att begära återbetalning mellan institutionerna. I praktiken bör det inte innebära någon högre kostnad eller minskad administration för Försäkringskassan eftersom reglering av kostnader enligt artikel 35 förordning 883/2004 tidigare inte har skett.

5.3 Bilstöd

Enligt svensk lagstiftningsförteckning är bilstöd en vårdförmån och en sådan förmån vid sjukdom som avses i artikel 3.1 förordning 883/2004. Bilstöd bedöms inte omfattas av sakområdet för konventionen med Storbritannien varför nationell

lagstiftning, det vill säga SFB och förordning (2010:1745) om bilstöd till personer med funktionshinder, kommer att tillämpas när inte förordningen längre gäller.

Enligt förordning 883/2004

I dag kan en person och/eller dennes familjemedlemmar som anses vara bosatta i Sverige få bilstöd, även om personen omfattas av ett annat medlemslands lagstiftning, till exempel för att han eller hon arbetar i ett annat medlemsland. I så fall utger bosättningsmedlemsstaten, det vill säga Sverige, vårdförmånen för den behöriga institutionens räkning till en försäkrad person eller dennes familjemedlemmar som om de vore försäkrade enligt lagstiftningen i Sverige (artikel 17 förordning 883/2004). Detta gäller för sådana behov som uppkommer för den försäkrade personen eller dennes familjemedlemmar under bosättningen här.

De vårdförmåner som utges av en medlemsstats institution för en annan medlemsstats institutions räkning ska återbetalas i sin helhet (artikel 35 förordning 883/2004). Det finns dock en överenskommelse om betalningsavstående mellan Sverige och Storbritannien som möjligen skulle kunna vara aktuell. I praktiken sker sannolikt ingen reglering av kostnader idag. Det är endast i få fall som förordning 883/2004 har tillämpats när det gäller bilstöd.

En försäkrad person och dennes familjemedlemmar kan få bilstöd vid vistelse i Sverige även om personen är bosatt i ett annat medlemsland, om Sverige är den behöriga medlemsstaten. I så fall utges och bekostas bilstöd för de behov som uppkommer vid vistelsen här av Försäkringskassan som om de berörda personerna vore bosatta här. För en gränsarbetares familjemedlemmar, vilka är bosatta i samma stat som gränsarbetaren, gäller dock att dessa endast har rätt till bilstöd enligt de i artikel 19.1 fastställda villkoren vid vistelse i den behöriga medlemsstaten. Detta eftersom Sverige är förtecknat i bilaga III till förordningen. Gränsarbetarens familjemedlemmar ska ha rätt till de förmåner som av medicinska skäl blir nödvändiga under vistelsen med beaktande av förmånernas karaktär och vistelsens förväntade längd (artikel 18 förordning 883/2004).

När Sverige utger förmånen enligt vad som närmare redogjorts för ovan kan det vara aktuellt att ta hänsyn till likvärdiga förmåner, omständigheter eller händelser enligt artikel 5 i förordning 883/2004.

Enbart nationell lagstiftning

Eftersom bilstöd inte omfattas av konventionen med Storbritannien kommer rätten till bilstöd att bedömas enligt SFB och förordning (2010:1745). Någon samordning kommer därför inte att bli aktuell mellan Sverige och Storbritannien efter utträdet. Idag finns det dock inte några kända ärenden där sådan samordning sker.

För att kunna få bilstöd måste personen uppfylla bosättningskravet och omfattas av försäkringen och socialförsäkringsskyddet enligt SFB. Om ansökan gäller ett barn med funktionsnedsättning ska även barnet vara försäkrat (52 kap. 3 § SFB). Dessa krav måste vara uppfyllda både vid tidpunkten när Försäkringskassan beslutar om rätt till bidraget och vid tidpunkten för utbetalningen. Försäkringsfrågan avgörs som huvudregel individuellt för varje person. Därför måste den som vill ha bidraget själv vara försäkrad och omfattas av socialförsäkringsskyddet. Det finns dock vissa

undantag från bosättningskravet för medföljande familjemedlemmar till statsanställda, diplomater, biståndsarbetare och studerande som ska anses vara bosatta här (5 kap. 8 § SFB).

Bilstöd utges vid vistelse i Storbritannien, så länge utlandsvistelsen kan antas vara längst sex månader, enligt 5 kap. 13-14 §§ SFB. Det finns dock undantag för statsanställda och deras familjemedlemmar, se 5 kap. 15 § SFB. Skulle en person inte uppfylla dessa krav, exempelvis om en person är bosatt i Storbritannien, kan bilstöd inte beviljas. Det är således inte längre möjligt att få bilstöd vid vistelse i Sverige för en person som endast arbetar i Sverige utan att vara bosatt här.

En person som har fått bilstöd utbetalt och som bosätter sig i Storbritannien blir inte återbetalningsskyldig på grund av den omständigheten.

Effekter av att inte samordna bilstödet

Beroende på om och i så fall vilka bestämmelser Storbritannien har kan en liknande förmån som den svenska utgå utan att dessa samordnas eftersom båda ländernas lagstiftningar kan komma att tillämpas. Detta skulle exempelvis kunna inträffa om Storbritannien har en liknande förmån som den svenska och denna baseras på arbete istället för bosättning. Det är därför möjligt att den försäkrade kommer att få bilstöd eller motsvarande förmån från två länder.

Försäkringskassan bedömer att det är få personer som kommer att påverkas av Storbritanniens utträde ur EU då det är få personer som har koppling till Storbritannien och har fått bilstöd. Försäkringskassan gör därför bedömningen att det inte blir någon större förändring efter utträdet.

Om det är önskvärt med en fortsatt samordning med Storbritannien behöver länderna förhandla fram en konvention som omfattar bilstöd.

Statistik

Det finns inga kända ärenden.

Försäkringskostnader

Kostnaderna bör inte påverkas.

5.4 Assistansersättning

Assistansersättning bedöms inte omfattas av sakområdet för konventionen med Storbritannien, vilket innebär att SFB kommer att tillämpas när förordningen inte längre gäller.

Enligt förordning 883/2004

I dag kan en person och/eller dennes familjemedlemmar som anses vara bosatta i Sverige få svensk assistansersättning även om personen omfattas av ett annat medlemslands lagstiftning, till exempel för att han eller hon arbetar i ett annat medlemsland. Detta beror på att förmånen klassificeras som en vårdförmån. Dessa ska samordnas på ett sådant sätt att bosättningsmedlemsstaten, det vill säga Sverige,

utger vårdförmånen för den behöriga institutionens räkning till en försäkrad person eller dennes familjemedlemmar som om de vore försäkrade enligt lagstiftningen i Sverige (artikel 17 förordning 883/2004). De vårdförmåner som utges av en medlemsstats institution för en annan medlemsstats räkning ska återbetalas i sin helhet (artikel 35 förordning 883/2004). Det finns dock en överenskommelse om betalningsavstående mellan Sverige och Storbritannien som möjligen skulle kunna vara aktuell. I praktiken sker sannolikt ingen reglering av kostnader idag.

En försäkrad person och dennes familjemedlemmar kan få assistansersättning vid vistelse i Sverige även om personen är bosatt i ett annat medlemsland, om Sverige är den behöriga medlemsstaten. I så fall utges och bekostas assistansersättningen av Försäkringskassan som om de berörda personerna vore bosatta här (artikel 18.1 förordning 883/2004). För en gränsarbetares familjemedlemmar, vilka är bosatta i samma stat som gränsarbetaren, gäller dock att dessa endast har rätt till assistansersättning enligt de i artikel 19.1 fastställda villkoren vid vistelse i den behöriga medlemsstaten. Detta eftersom Sverige är förtecknat i bilaga III till förordningen. Gränsarbetarens familjemedlemmar ska ha rätt till de förmåner som av medicinska skäl blir nödvändiga under vistelsen med beaktande av förmånernas karaktär och vistelsens förväntade längd (artikel 18.2 förordning 883/2004).

När Sverige utger förmånen enligt vad som närmare redogjorts för ovan kan det vara aktuellt att ta hänsyn till likvärdiga förmåner, omständigheter eller händelser enligt artikel 5 i förordning 883/2004. Det är endast i få fall som förordning 883/2004 har tillämpats när det gäller assistansersättningen.

Enbart nationell lagstiftning

Assistansersättningen är en bosättningsbaserad förmån enligt SFB. Den som är försäkrad för bosättningsbaserade förmåner enligt 5 kap. SFB och som omfattas av socialförsäkringsskyddet (5 kap. 11-18 § SFB) ska även fortsättningsvis ha rätt till förmånen om övriga förutsättningar är uppfyllda. Under vilken tid en person är försäkrad för en bosättningsbaserad förmån är beroende av under vilken tid en person kan anses ha sin bosättning här i landet.

Eftersom assistansersättning inte omfattas av konventionen med Storbritannien utan det är bestämmelserna i SFB som avgör rätt till ersättning kan samordning inte bli aktuell mellan Sverige och Storbritannien efter utträdet. Det finns idag dock inte några kända ärenden där samordning enligt förordning 883/2004 sker.

Efter Storbritanniens utträde kommer det som huvudregel inte bli någon skillnad eftersom ersättningen kommer att beräknas på samma sätt som idag för den som har rätt till assistansersättning. Om assistansen har utförts av en assistent som är bosatt i Storbritannien kommer assistansersättning endast betalas ut om det finns särskilda skäl. Assistansersättning betalas då med skäligt belopp (51 kap. 11 § tredje stycket och 16 § andra stycket SFB), alltså inte med schablonbelopp eller högre timbelopp. Idag finns möjligheten att anställa en assistent som är bosatt i Storbritannien och den möjligheten kommer därmed att begränsas efter utträdet.

För att kunna få assistansersättning måste personen uppfylla bosättningskravet och omfattas av försäkringen och socialförsäkringsskyddet enligt SFB. Försäkringsfrågan

avgörs som huvudregel individuellt för varje person. Assistansersättning utges vid vistelse i Storbritannien, så länge utlandsvistelsen kan antas vara längst sex månader.

I 51 kap. SFB regleras att den som är beviljad assistansersättning kan välja mellan att vara egen arbetsgivare, vilket kräver en anmälan till Skatteverket och Inspektionen för vård och omsorg (IVO), eller anlita den kommun där personen är folkbokförd. Han eller hon kan även köpa assistans av en anordnare med tillstånd från IVO och som är registrerad som arbetsgivare samt registrerad för F-skatt hos Skatteverket. IVO beviljar inte tillstånd till företag som inte har svenskt organisationsnummer.

Med utgångspunkt från ovanstående kan Försäkringskassan inte se att det för assistansersättningen skulle finnas situationer med betydande konsekvenser som kan uppkomma efter Storbritanniens utträde ur EU.

Om det är önskvärt med en fortsatt samordning med Storbritannien behöver länderna förhandla fram en konvention som omfattar assistansersättning.

Statistik

Det finns inga kända pågående ärenden.

Försäkringskostnader

Eftersom bedömningen är att förordning 883/2004 endast tillämpas i ett fåtal ärenden är det sannolikt att kostnaderna för assistansersättning inte kommer att påverkas nämnvärt. Emellertid kommer det inte längre att vara möjligt att begära återbetalning mellan institutionerna. I praktiken bör det inte innebära någon högre kostnad eller minskad administration för Försäkringskassan eftersom reglering av kostnader enligt artikel 35 förordning 883/2004 tidigare inte har skett.

5.5 Rehabilitering

Rehabilitering är en förmån enligt SFB. Med förmån avses inte bara olika typer av ersättningar, utan även åtgärder som man kan vara försäkrad för. Försäkrad för förmånen rehabilitering kan man vara dels genom bosättning i Sverige, dels genom arbete i Sverige (5 kap. 9 § och 6 kap. 6 § SFB).

Med rehabilitering avses arbetslivsinriktad rehabilitering. Som framgår av ordalydelsen ska åtgärderna syfta till att den enskilde får tillbaka sin arbetsförmåga. Det är alltså personer som drabbats av sjukdom som sätter ned arbetsförmågan som omfattas av reglerna om rehabilitering. Det krävs däremot inte att nedsättningen av arbetsförmågan är av någon viss omfattning.

Enligt förordning 883/2004

Arbetslivsinriktad rehabilitering ingår i begreppet vårdförmåner vid sjukdom i förordningen. Huvudregeln är att vårdförmåner ska tillhandahållas i bosättningslandet på det behöriga medlemslandets bekostnad. Det innebär att den enskilde har rätt till rehabilitering i bosättningslandet eller i arbetslandet enligt artikel 17 och 18.1 i förordning 883/2004.

I lagstiftningsförteckningen över förmåner som omfattas av förordning 883/2004 finns en hänvisning till att rehabiliteringsåtgärder enligt 29-31 a kap omfattas av förordningen.

Enligt konventionen med Storbritannien

Artikel 2 i konventionen anger att konventionen gäller för sjukpenningförsäkring. Det är därför mest troligt att rehabilitering inte omfattas av konventionen. Vidare hänvisas i artikel 2 i konventionen till Storbritanniens lag om social trygghet, men det är oklart vad det innebär eftersom Försäkringskassan inte kan ta ställning till hur lagstiftningen i Storbritannien ska tolkas. Vår utgångspunkt är därför att konventionen inte gäller för rehabilitering.

Enbart nationell lagstiftning

Om konventionen inte bedöms innefatta rehabilitering ska SFB användas. Det innebär att den som bor och arbetar i Sverige kan få rehabilitering. Samma sak gäller den som arbetar i Sverige men bor i Storbritannien, eftersom rehabilitering inte förutsätter bosättning i Sverige.

Enligt bestämmelserna om tillämplig lagstiftning i artikel 11.1 i förordning 883/2004 ska en person vara omfattad av endast ett medlemslands lagstiftning. Någon motsvarande bestämmelse finns inte i SFB så rent teoretiskt kan en person omfattas av både brittisk och svensk lagstiftning samtidigt. Det är inte orimligt att tänka sig att en person är kvalificerad genom arbete i det ena landet och genom bosättning i det andra.

SFB har inte ett uttryckligt förbud mot att rehabiliteringen sker i annat land även om rätten begränsas/villkoras i 6 kap 15§ i SFB. Det är med tanke på de bedömningar som ska göras även tveksamt om det är en trolig situation utifrån bedömningen av vad som är en effektiv åtgärd för den enskilde (30 kap. 3 § och 9- 10 §§, 31 kap. 3 § SFB). Om en person är försäkrad i Sverige för arbetsbaserade förmåner och är arbetslös planeras åtgärder via förstärkt samarbete med Arbetsförmedlingen och det är inte rimligt att tänka sig att det planeras för återgång hos arbetsgivare i annat land. Det torde finnas andra åtgärder som är mer effektiva.

Den som arbetar i Storbritannien och bor i Sverige är försäkrad för rehabiliteringsåtgärder. Försäkringskassan har emellertid inga egna åtgärder att erbjuda, utan ansvaret ligger på arbetsgivaren eller sker i samverkan med Arbetsförmedlingen. Om det är en utländsk arbetsgivare (i Storbritannien) har Försäkringskassan inga befogenheter gentemot den arbetsgivaren. Försäkringskassan kan inte kräva en plan för återgång i arbete, andra uppgifter, kalla till möten etc. I praktiken blir samordningsansvaret omöjligt. Så någon egentlig rehabilitering enligt SFB, genom enbart bosättning i Sverige, blir i praktiken förmodligen inte aktuell. Det förutsätter nämligen även att arbetsgivaren lyder under svensk lag.

Vid en mer långvarig flytt till Storbritannien gäller den svenska arbetsbaserade försäkringen om personen fortsätter att arbeta i Sverige. Fortsätter personen att arbeta i Sverige omfattas han eller hon av arbetsbaserad förmån och kan ha rätt till rehabiliteringspenning. Sker en rehabilitering i den situationen är det troligt att den planeras på befintlig arbetsplats i Sverige.

Statistik

Försäkringskassan saknar uppgifter.

Försäkringskostnader

Försäkringskassan kan inte bedöma hur kostnaderna påverkas.

6. Kontantförmåner och sjukpenninggrundande inkomst

6.1 Sjukpenninggrundande inkomst (SGI)

SGI är en förutsättning för att få många förmåner och för den som har rätt att få en sådan förmån påverkar SGI också förmånsbeloppet. SGI har dessutom under vissa förutsättningar betydelse för tillhörigheten till den arbetsbaserade försäkringen. Det innebär att förekomst och skydd av SGI kan ha påverkan för rätten att få även andra arbetsbaserade förmåner, som inte beräknas på SGI.

Enligt förordning 883/2004

För att en person ska kunna få en förmån som beräknas på SGI krävs enligt 25 kap. 3 § första stycket SFB att personen är försäkrad för arbetsbaserade förmåner enligt 6 kap. SFB. I en situation när förordningen är tillämplig svensk lagstiftning vara tillämplig enligt lagvalsreglerna i förordningen. Lagvalsreglerna avgör vilket lands lagstiftning som ska tillämpas på en person, men när det behöriga landet sedan tillämpar sin nationella lagstiftning ska det även göras med beaktande av andra regler och principer som uttrycks i förordningen. När det gäller frågor om SGI är principen om likställande av omständigheter som den uttrycks i artikel 5 i förordning 883/2004 särskilt viktig.

Personer som omfattas av ett annat lands lagstiftning enligt lagvalsreglerna i förordningen kan inte samtidigt ha en SGI i Sverige. Detta gäller även om de arbetar i Sverige eller befinner sig i en situation som skulle ge SGI-skydd enligt svensk lagstiftning. När svensk lagstiftning är tillämplig enligt förordningen innebär principen om likställande av omständigheter däremot att inkomster från arbete i ett annat medlemsland kan vara sjukpenninggrundande på samma sätt som om arbetet hade utförts i Sverige utan hinder av bestämmelsen i 25 kap 3 § andra stycket 1 i SFB. Principen innebär också att SGI kan ha varit skyddad genom åtgärder i ett annat land eller enligt ett annat lands lagstiftning som om motsvarande hade skett i Sverige eller enligt svensk lagstiftning. För en person som har omfattats av ett annat medlemslands lagstiftning innan han eller hon blev omfattad av svensk lagstiftning betraktas därför de inkomster och andra omständigheter som tidigare inträffat i det andra medlemslandet som om motsvarande hade inträffat i Sverige.

Det ovanstående visas genom avgörandena i EU-domstolens dom C-257/10 (Bergström) och HFD:s dom i mål nr 5404-08. Dessa domar klargör också hur SGI ska beräknas när inkomster från arbete som utförts i andra medlemsländer ska beaktas.

Enligt konventionen med Storbritannien

Konventionen med Storbritannien innehåller inte någon generell princip om likställande av omständigheter som motsvarar den som finns i förordningen. Det innebär att SGI inte på samma sätt kan baseras på tidigare eller aktuella inkomster från arbete i Storbritannien när svensk lag ska tillämpas enligt konventionen eller enligt nationell lagstiftning, annat än i de situationer då sådant arbete enligt de regelverken ska anses vara arbete i Sverige. En tidigare intjänad SGI kan inte heller

vara skyddad genom åtgärder i Storbritannien eller enligt brittisk lagstiftning som motsvarar åtgärder i Sverige eller enligt svensk lagstiftning. Många SGI-skydd är dock inte begränsade till något visst territorium eller beroende av någon åtgärd enligt svensk lag, utan följer av personens situation eller aktivitet. Till exempel är SGI skyddad för en person som har barn som inte har fyllt ett år under tiden han eller hon inte arbetar och tar hand om barnet, det gäller oavsett var personen befinner sig. Från att barnet har fyllt ett år är SGI skyddad om man inte förvärvsarbetar under förutsättning att man tar ut föräldrapenning i en omfattning som motsvarar arbetstidsminskningen. Om förordningen inte tillämpas skulle en brittisk förmån som motsvarar föräldrapenning inte ge sådant SGI-skydd.

Bestämmelserna om sammanläggning av försäkringsperioder i konventionens artikel 11 innebär, beträffande förmåner vid sjukdom (sjukpenning) och vid barnsbörd (föräldrapenning), att om en person sedan han eller hon sist anlände till ett konventionslands territorium har fullgjort en försäkringsperiod i det landet, ska även försäkringsperioder som han eller hon tidigare har fullgjort i det andra konventionslandet räknas. Det finns en samordningsbestämmelse för situationen när bestämmelsen om sammanläggning av försäkringsperioder medför att en person, som tidigare har varit försäkrad i ett konventionsland och har kommit att bli försäkrad i ett annat konventionsland, har rätt till förmåner från båda länderna för samma tid.

Eftersom SGI inte baseras på fullgjorda försäkringsperioder, eller att man har haft inkomster under någon viss period utan på att det vid något tillfälle kan göras ett antagande om framtida inkomster som uppfyller vissa villkor, saknar både bestämmelsen om sammanläggning av försäkringsperioder och samordningsbestämmelsen betydelse för de förmåner som baseras på SGI. För föräldrapenning på sjukpenningnivå kan bestämmelsen om sammanläggning av försäkringsperioder ha betydelse för 240-dagarsvillkoret i 12 kap. 35 § SFB, men då endast för att avgöra om villkoret är uppfyllt eller inte. Det har i övrigt ingen betydelse för beräkningen av förmånen.

En fråga är om SGI från ett tidigare arbete i Sverige kan behållas enligt reglerna om SGI-skydd i 26 kap. SFB och bestämmelsen om förlängning av den arbetsbaserade försäkringen i 6 kap. 10 § SFB under en tid när en person enbart arbetar i Storbritannien. Som lagvalsreglerna och bestämmelsen om sammanläggning av perioder i konventionen har utformats medger de eventuellt att en person är försäkrad i Sverige på grund av ett tidigare arbete i Sverige samtidigt som han eller hon är försäkrad i Storbritannien för ett pågående arbete där.

Ett exempel på en situation när det kan inträffa är den som behandlas i ovan nämnda dom från HFD (mål nr 5404-08) där en gravid kvinna som tidigare hade arbetat i Sverige arbetade en kortare tid i Storbritannien. Om motsvarande fall hade inträffat utan att förordningen var tillämplig skulle kvinnan ha varit försäkrad både i Sverige och Storbritannien med avseende på respektive arbete i de olika länderna (artikel 5.1 i konventionen med Storbritannien). SGI-skyddet vid graviditet skulle nämligen ha förlängt försäkringstiden för arbetsbaserade förmåner i Sverige, och hon skulle då ha varit fortsatt försäkrad för arbetsbaserade förmåner i Sverige även under tiden då hon arbetade i Storbritannien. Den SGI som hon hade från ett tidigare arbete i Sverige skulle också fortsätta att gälla och kunna ligga till grund för beräkning av förmåner

både under tiden hon arbetade i Storbritannien och därefter när hon återvände till Sverige.

Vid ett brittiskt utträde kan alltså försäkrade under vissa förutsättningar komma ha möjlighet att behålla sin SGI och fortsätta vara försäkrade för arbetsbaserade förmåner i Sverige även vid vistelse och arbete i Storbritannien. Möjligheterna att tillgodoräkna sig inkomst från anställningar i Storbritannien för beräkning av SGI inskränks dock till de situationer när arbetet i Storbritannien ska räknas som arbete i Sverige, det vill säga vid till exempel utsändning.

Det kan dock påpekas att konventionen med Storbritannien inte har tillämpats på länge och att det svenska socialförsäkringsregelverket har genomgått vissa större förändringar sedan konventionen skrevs som skulle kunna ha betydelse. Möjligen kan konventionen behöva uppdateras. Det är dock svårt att i förväg uppskatta vilka svårigheter som kan uppstå i tillämpningen, det finns inte heller några andra socialförsäkringskonventioner att jämföra med när det gäller SGI.

Enbart nationell lagstiftning

Om enbart reglerna i SFB avgör under vilka förutsättningar en person kan få respektive behålla en SGI skulle utfallet i många fall bli detsamma som vid en tillämpning av konventionen. Det skulle dock bli skillnad i de gränsöverskridande situationer som regleras i konventionen. Skulle konventionen inte tillämpas så skulle försäkringsvillkoren i sådana situationer istället bestämmas ensidigt av respektive lands nationella lagstiftning.

Ett exempel på en sådan gränsöverskridande situation är utsändning. Enligt SFB betraktas arbete för en svensk arbetsgivare som arbete i Sverige om arbetstagaren är utsänd av arbetsgivaren för att arbeta utomlands i högst ett år. Vad som gäller enligt det mottagande landets lagstiftning har ingen betydelse. Det innebär att en person som är utsänd till Storbritannien på ett sätt som uppfyller villkoren i SFB skulle kunna ha en SGI som är baserad på inkomster från det arbetet, även om arbetet också medför motsvarande anslutning till försäkringssystemet i Storbritannien. Detta kan – beroende på innehållet i den brittiska lagstiftningen – komma att innebära omak för den försäkrade och arbetsgivare, till exempel skulle det kunna bli fråga om avgiftsskyldighet till båda länderna för samma arbete. Skulle en försäkringssituation inträffa kan det också bli så att den enskilde har rätt till förmåner från båda ländernas försäkringar för samma försäkringsfall – i den mån det inte finns särskilda regler i den nationella lagstiftningen om avräkning eller minskning.

I den omvända situationen skulle en person som är utsänd till Sverige av en utländsk arbetsgivare inte räknas som arbete i Sverige om utsändningstiden understiger ett år. Om en person arbetar i Sverige för en brittisk arbetsgivare och på grund av bestämmelsen om utsändning i SFB inte anses arbeta i Sverige, så är det brittisk lagstiftning som avgör om personen är försäkrad i Storbritannien. Om arbetet inte ger anslutning till det brittiska socialförsäkringssystemet så står personen i den situationen utan anslutning till något lands försäkringssystem.

6.2 Sjukpenning

Sjukpenning är en arbetsbaserad förmån som ska täcka inkomstbortfall vid sjukdom. Enbart den som har en SGI kan få sjukpenning. För att få sjukpenning krävs dels en sjukdom, dels att arbetsförmågan är nedsatt med minst en fjärdedel till följd av sjukdomen.

När det gäller sjukpenning i förebyggande syfte så krävs inte att arbetsförmågan är nedsatt på grund av sjukdom, utan den som genomgår medicinsk behandling eller medicinsk rehabilitering för att förebygga sjukdom eller nedsättning av arbetsförmågan ska kunna få sjukpenning för den tid som behandlingen kräver. Därigenom kompenseras personen för det inkomstbortfall som uppstår när han eller hon avstår arbete för att delta i den aktuella behandlingen eller rehabiliteringen.

Enligt förordning 883/2004

Enligt artikel 21.1 i förordning 883/2004 har en person rätt till sjukpenning vid bosättning eller vistelse i ett EU/EES-land eller Schweiz enligt lagstiftningen i det land där personen är försäkrad. Bestämmelsen innebär att rätten till sjukpenning ska prövas som om personen vistades i Sverige. Förordningen omfattar även förmåner enligt lagen (1991:1047) om sjuklön och smittbärappenning. Även dessa ses som förmåner vid sjukdom och omfattas av artikel 21.1.

Enligt artikel 5 i förordningen ska i vissa fall likvärdiga förmåner, inkomster, omständigheter eller händelser i en annan medlemsstat beaktas. Försäkringskassan tillämpar idag artikel 5 när en person uppburit sjukpenning i en annan medlemsstat. När en person fått en likvärdig förmån som sjukpenning och sedan kommer till Sverige samt har rätt till sjukpenning enligt svensk lagstiftning, beaktas de sjukpenningdagar som har beviljats av den andra medlemsstaten som betalas ut från den andra medlemsstaten när det gäller beräkning av dagar i rehabiliteringskedjan och dagar med sjukpenning på normalnivå. Dessutom jämföras sjukfall enligt Storbritanniens lagstiftning med svenska fall när det gäller att avgöra om rätt till allmänt högriskskydd finns enligt SFB.

Enligt konventionen med Storbritannien

Sjukpenning omfattas av konventionen med Storbritannien. Konventionen omfattar inte smittbärappenning och ersättningar som rör sjuklön (sjuklönegaranti, ersättning för höga sjuklönkostnader, särskilt högriskskydd enligt sjuklönelagen). Högriskskydd som regleras i SFB omfattas däremot.

Av konventionens artikel 11.3 framgår att en person som har rätt att uppbära sjukförmån i den ena staten ska ha rätt att uppbära denna under en tillfällig vistelse i den andra staten. Det är oklart om villkoren i 6 kap. 15 § SFB kan tillämpas.

Enligt 6 kap. 15 § SFB kan sjukpenning endast utges under utlandsvistelse utanför EU/EES-land eller Schweiz om Försäkringskassan vid avresan lämnat sitt medgivande till fortsatt rätt till ersättning eller om personen insjuknar under utlandsvistelsen i samband med sådant arbete utomlands som anses som arbete i Sverige. Enligt konventionen med Storbritannien ska nationell lagstiftning tillämpas,

vilket innebär att den försäkrade måste ha ett medgivande från Försäkringskassan för att ta med sig förmånen till ett annat land.

En motsvarande bestämmelse till förordningens artikel 5 saknas i konventionen. De dagar när en förmån likvärdig med sjukpenning har utgetts enligt brittisk lagstiftning kommer därför inte att beaktas. Detta kan vara förmånligare för den enskilde vid exempelvis beräkningen av ramtiden. En sådan situation är dock i praktiken ovanlig. Att motsvarande bestämmelse saknas kan också ge konsekvensen att det inte går att jämställa sjukfall enligt Storbritanniens lagstiftning med svenska fall när det gäller att avgöra om rätt till allmänt högriskskydd enligt SFB finns på det sätt som kan göras idag med stöd av förordning 883/2004.

Europeiska Socialfonden (ESF)

Försäkringskassans arbete med Europeiska Socialfonden (ESF) påverkas genom att möjligheten till transnationellt samarbete/utbyte med Storbritannien som part i ESF-projekt upphör.

Enbart nationell lagstiftning

Enligt SFB är sjukpenning en arbetsbaserad förmån. Den som arbetar i Sverige är försäkrad för sjukpenning. Vid prövningen av om alla villkor är uppfyllda för försäkringen, till exempel för att få en sjukpenninggrundande inkomst, kan inte omständigheter i ett annat medlemsland beaktas. Vidare krävs medgivande av Försäkringskassan för att sjukpenning ska lämnas till den som vistas utomlands.

Försäkrad för smittbärarsättning är den som uppfyller villkoren för att vara smittbärare enligt 46 kap. 3 § SFB. Det inkluderar såväl den som förvärvsarbetar i Sverige som den som enbart bor här utan att förvärvsarbeta.

Statistik

Försäkringskassan saknar uppgifter.

Försäkringskostnader

Försäkringskassan kan inte bedöma hur kostnaderna påverkas.

6.3 Sjukpenning i särskilda fall

Sjukpenning i särskilda fall är en bosättningsbaserad förmån som ges till en begränsad målgrupp. Sjukpenning i särskilda fall ger de som haft tidsbegränsad sjukersättning under maximal tid, samt de vars aktivitetsersättning upphör på grund av att de fyllt 30 år, ett skydd som motsvarar sjukpenning. För att tillhöra målgruppen krävs också att man får låg eller ingen sjukpenning till följd av reglerna om SGI.

Enligt förordning 883/2004

Försäkringskassan konstaterar att i Prop. 2011/12:1 utg. 10, s 73 hänvisas till att sjukpenning i särskilda fall omfattas av förordning 883/2004 men att den inte finns med i den svenska lagstiftningsförteckningen över förmåner som omfattas av

förordning 883/2004. I förarbetena hänvisas till förordning 883/2004 och det beskrivs att förmånen, trots att den är bosättningsbaserad, torde vara exportabel.

Enligt konventionen med Storbritannien

Försäkringskassan bedömer att sjukpenning i särskilda fall sannolikt omfattas av konventionen med Storbritannien eftersom den är en förmån enligt lagstiftningen om sjukförsäkring (artikel 2 i konventionen).

I artikel 4 i konventionen listas de förmåner som kan exporteras till det andra landet. Bland dessa förmåner saknas sjukpenningförmåner. I artikel 11.3 ges emellertid en rätt att uppbära förmånen, men detta gäller endast vid en tillfällig vistelse i det andra landet. Det är oklart hur denna bestämmelse förhåller sig till kravet på Försäkringskassans medgivande i 5 kap. 14 § SFB.

Om den enskilde inte är förvärvsaktiv kan förmånen beviljas endast om han eller hon är bosatt i Sverige. Om den enskilde arbetar i Sverige är det oklart om förmånen kan beviljas. Konventionen innehåller ingen bestämmelse om export av förmånen till Storbritannien.

Om en person arbetar i Storbritannien men bor i Sverige är frågan om personen ändå kan ha rätt till sjukpenning i särskilda fall eftersom han eller hon är bosatt i Sverige. Om så är fallet uppstår frågan om inkomsterna i Storbritannien kan beaktas vid beräkningen av dess storlek.

Enbart nationell lagstiftning

Enbart den som är bosatt i Sverige kan få sjukpenning i särskilda fall. Förmånen lämnas vid vistelse utomlands endast om Försäkringskassan medger att den enskilde reser till utlandet och som längst under sex månader.

Statistik

Försäkringskassan saknar uppgifter.

Försäkringskostnader

Försäkringskassan kan inte bedöma hur kostnaderna påverkas.

6.4 Rehabiliteringsersättning

Rehabiliteringsersättning omfattar de två ersättningsformerna rehabiliteringspenning och särskilt bidrag. Rehabiliteringspenning är en arbetsbaserad förmån, medan särskilt bidrag är såväl en arbetsbaserad förmån som en bosättningsbaserad förmån.

Rehabiliteringspenningen ska i princip täcka den inkomstförlust som uppstår när en enskild deltar i arbetslivsinriktad rehabilitering. Det särskilda bidraget ska täcka vissa kostnader i samband med rehabilitering. En person kan ha rätt till särskilt bidrag utan att ha rätt till rehabiliteringspenning. Det gäller till exempel för en person som inte har någon SGI.

Enligt förordning 883/2004

Artikel 5 i förordning 883/2004 har möjliggjort att en person kan tillgodoräkna sig arbete i annat EU/EES-land och därigenom kvalificera sig för rehabiliteringspenning enligt SFB.

Enligt konventionen med Storbritannien

Artikel 2 i konventionen anger att konventionen gäller för sjukpenningförsäkring. Det är därför mest troligt att rehabiliteringsersättning inte omfattas av konventionen. En sådan tolkning innebär att SFB:s bestämmelser kommer att tillämpas när det gäller rehabiliteringsersättning.

Enbart nationell lagstiftning

Det går inte att ge ett generellt svar på om en person som bott och arbetat i Storbritannien har rätt till rehabiliteringsersättning när enbart nationell lagstiftning ska tillämpas. Det behöver bedömas i varje enskilt fall, mot bakgrund av att den aktuella åtgärd som utgör den arbetslivsinriktade rehabiliteringen ska vara den mest effektiva åtgärden för personen i fråga. I nationell rätt saknas en förbudsregel mot att bevilja/betala ut rehabiliteringspenning till en person som befinner sig i annat land. Men en begränsning finns i 6 kap. 15 § SFB, eftersom Försäkringskassans medgivande krävs före utresan.

Om Sverige har beviljat rehabiliteringsersättning för en arbetslivsinriktad åtgärd finns inget i SFB som hindrar att rehabiliteringspenning eller särskilt bidrag betalas ut, även om motsvarande ersättning utbetalas från Storbritannien. Samordning ska ske med andra förmåner enligt 31 kap. 12 § SFB och rehabiliteringspenning ska minskas med det belopp den enskilde för samma tid får utbetalat av föräldrapenningförmån, sjukpenning, sjukpenning eller livränta vid arbetsskada samt studiestöd med flera. Det gäller även om motsvarande förmån lämnas till den enskilde på grundval av utländsk lagstiftning. Det innebär att en person som får sjukpenning enligt lagstiftningen i Storbritannien får sin rehabiliteringspenning minskad med motsvarande belopp enligt SFB.

När förordning 883/2004 inte längre omfattar Storbritannien kan likställande av omständigheter inte användas. Det innebär att en person behöver kvalificera sig genom arbete i Sverige för rehabiliteringspenning och genom arbete eller bosättning för särskilt bidrag.

Resultatet blir att en person som flyttar från Storbritannien till Sverige efter Storbritanniens utträde ur EU inte kan tillgodoräkna sig arbete i Storbritannien som grund för SGI. Personen behöver kvalificera sig för arbetsbaserad förmån genom att arbeta i den omfattning som krävs för försäkring och för att SGI ska kunna fastställas och för att rätten till rehabiliteringspenning ska finnas. Däremot kan särskilt bidrag betalas ut, eftersom det är en bosättningsbaserad förmån. Om personen i fråga är bosatt i Sverige och ansöker om rehabilitering (samordning av rehabilitering) och rätt till samordning av rehabilitering finns efter bedömning, kan särskilt bidrag betalas ut under tid för åtgärden för kostnader som uppstår i samband med rehabiliteringen.

Vid en mer långvarig flytt till Storbritannien gäller den svenska arbetsbaserade försäkringen om personen fortsätter att arbeta i Sverige. Fortsätter personen att arbeta i Sverige omfattas han eller hon av arbetsbaserad förmån och kan ha rätt till rehabiliteringspenning. Sker en rehabilitering i den situationen är det troligt att den planeras på befintlig arbetsplats i Sverige.

Även den som får rehabilitering som egen förmån och tillhör målgruppen för rehabiliteringspenning i särskilda fall kan enligt nationell rätt få särskilt bidrag för kostnader som uppstår i samband med rehabiliteringsåtgärder som lämnas enligt 31 a kap. Detta mot bakgrund av att 31 a kap. 2 § SFB hänvisar till att bestämmelserna i 31 kapitlet är tillämpliga om inget annat framkommer i 31 a kap.

Statistik

Försäkringskassan saknar uppgifter.

Försäkringskostnader

Försäkringskassan kan inte bedöma hur kostnaderna påverkas.

6.5 Rehabiliteringspenning i särskilda fall

Rehabiliteringspenning i särskilda fall är en bosättningsbaserad förmån som ges till en begränsad målgrupp. Rehabiliteringspenning i särskilda fall ger dem som haft tidsbegränsad sjukersättning under maximal tid samt dem vars aktivitetsersättning upphör på grund av att de fyllt 30 år ett skydd som motsvarar rehabiliteringspenning vid deltagande i arbetslivsinriktad rehabilitering. För att tillhöra målgruppen krävs också att man får låg eller ingen rehabiliteringspenning till följd av reglerna om SGI.

Enligt förordning 883/2004

Försäkringskassan konstaterar att förarbetena (Prop. 2011/12:1 utg. 10, s 73) hänvisar till att rehabiliteringspenning i särskilda fall omfattas av förordning 883/2004 men att de inte finns med i den svenska lagstiftningsförteckningen över förmåner som omfattas av förordning 883/2004. I förarbetena hänvisas till förordning 883/2004 och det beskrivs att förmånen, trots att den är bosättningsbaserad, torde vara exportabel.

Enligt konventionen med Storbritannien

Artikel 2 i konventionen anger att konventionen gäller för sjukpenningförsäkring. Det är därför mest troligt att rehabiliteringspenning i särskilda fall inte omfattas av konventionen.

Enbart nationell lagstiftning

I SFB finns det ett krav på bosättning i Sverige och förmånen kan endast beviljas en person som kan anses vara bosatt i Sverige. Förmånen kan endast utbetalas till en person som befinner sig i Storbritannien om personen fortsatt anses bosatt i Sverige och Försäkringskassan beslutar om medgivande.

Statistik

Försäkringskassan saknar uppgifter.

Försäkringskostnader

Försäkringskassan kan inte bedöma hur kostnaderna påverkas.

6.6 Närståendepenning

Närståendepenning ska täcka inkomstbortfall som uppstår när en person vårdar en svårt sjuk närstående. Den närstående har en sjukdom som är ett påtagligt hot mot hans eller hennes liv och som närstående räknas anhöriga och andra som vårdaren har en relation till. Den närstående kan vistas på sjukhus eller i hemmet och med vård menas att den som vårdar är hos personen som ett stöd. Den som vårdas behöver samtycka till vården.

Enligt förordning 883/2004

HFD har i två domar från 2010 funnit att närståendepenning kan beviljas om vården sker i ett annat EU/EES-land. HFD har i domar RÅ 2010 not. 57 och RÅ 2010 ref. 52 eller mål nr 3699-08 och 1201-09 avgjort att rätten till ersättning för vård av en svårt sjuk närstående ska prövas med bortseende från villkoret att vården ska ges i Sverige.

Den som vårdar en svårt sjuk person i ett annat EU/EES-land kan alltså beviljas närståendepenning. Enligt förordning 883/2004 kan en person som omfattas av den svenska socialförsäkringen och som beger sig till en annan medlemsstat för att där få vård ha rätt till kontantförmåner som betalas ut enligt svenska bestämmelser. Närståendepenning klassificeras som en kontantförmån i förordningens mening.

Enligt konventionen med Storbritannien

Närståendepenning omfattas inte av konventionen vilket medför att nationell lagstiftning gäller.

Enbart nationell lagstiftning

I 47 kap. 3 § SFB framgår att vården ska ske i Sverige för att närståendepenning ska kunna beviljas. Vårdaren ska vara försäkrad för arbetsbaserade förmåner i Sverige och den som vårdas ska antingen vara försäkrad för bosättnings- eller arbetsbaserade förmåner i Sverige.

Statistik

Försäkringskassan saknar uppgifter.

Försäkringskostnader

Försäkringskassan kan inte bedöma hur kostnaderna påverkas.

6.7 Tillfällig föräldrapenning

Tillfällig föräldrapenning regleras i 13 kap. SFB och kategoriseras som en sjukförmån i förordning 883/2004 enligt Sveriges lagstiftningsförteckning.

Tillfällig föräldrapenning är en arbetsbaserad förmån som ger rätt till ersättning vid ett barns födelse, när ett barn är sjukt eller i samband med att ett barn har avlidit (13 kap. 2 § SFB). För att en person ska ha möjlighet att få utbetald tillfällig föräldrapenning krävs det att personen har en SGI (se avsnitt 6.1 *Sjukpenninggrundande inkomst (SGI)*).

Grundläggande villkor för att ha rätt till tillfällig föräldrapenning är att personen måste ha ett behov av att avstå från förvärvsarbete för att vårda ett sjukt barn (13 kap. 16 § SFB). När det gäller tillfällig föräldrapenning i samband med att ett barn föds eller avlider finns det särskilda bestämmelser.

Enligt förordning 883/2004

I gränsöverskridande situationer där förordning 883/2004 blir tillämplig kan en person erhålla tillfällig föräldrapenning från Sverige om villkoren för förmånen i övrigt är uppfyllda. Även familjemedlemmar till försäkrade personer kan härleda sin rätt till tillfällig föräldrapenning enligt artikel 21 i förordning 883/2004. Men i praktiken blir detta inte aktuellt eftersom kraven enligt nationell lagstiftning är att det ska finnas ett behov av att avstå förvärvsarbete. Om en person har ett förvärvsarbete är denna person redan försäkrad i sitt arbetsland enligt principen om ett lands lagstiftning (artikel 11.1 i förordning 883/2004). Det bör därmed inte bli aktuellt att härleda någon rätt från Sverige.

Precis som när det gäller föräldrapenning kan inget bosättningskrav upprättas för barnet (artikel 7 förordning 883/2004). Även sammanläggningsprincipen ska användas men inte för att uppfylla något kvalificeringskrav utan för att tillgodoräkna sig arbete från ett annat EU/EES land (se mer i avsnitt 6.1 *Sjukpenninggrundande inkomst (SGI)* samt EU-domstolens mål C-257/10, Bergström)

Tillfällig föräldrapenning kan betalas ut även om personen befinner sig i ett annat medlemsland. Villkoren för det är att antingen ska rätten till förmånen ha uppstått när personen redan befinner sig utomlands (till exempel om barnet insjuknar under en semesterresa och personen som ansöker om tillfällig föräldrapenning ändrar frånvaroororsak från semester till tillfällig föräldrapenning hos sin arbetsgivare) eller att Försäkringskassan innan avresa har medgett att det finns rätt för den försäkrade att fortsätta få tillfällig föräldrapenning (artikel 21 förordning 883/2004 och 6 kap. 15 § SFB).

Enligt konventionen med Storbritannien

Försäkringskassan bedömer att tillfällig föräldrapenning omfattas av konventionen med Storbritannien genom artikel 2.1.b.i och 2.2.

Likabehandlingsprincipen (artikel 3.2 konventionen) ska tillämpas även i fråga om tillfällig föräldrapenning (se mer under avsnitt 9.4 *Föräldrapenning*). Det innebär

alltså att det inte går att ställa krav på att barnet ska vara bosatt i Sverige för att rätt till tillfällig föräldrapenning ska finnas.

Försäkringskassan anser att det står klart att både konventionen och nationell rätt tillåter personen att få ersättning i endera stat om de vistas där tillfälligt under förutsättning att resterande villkor för tillfällig föräldrapenning är uppfyllda.

Enligt konventionen med Storbritannien ska nationell lagstiftning tillämpas, vilket innebär att den försäkrade måste ha ett medgivande från Försäkringskassan för att ta med sig förmånen till ett annat land (6 kap. 15 § SFB).

Enbart nationell lagstiftning

Bestämmelser gällande tillfällig föräldrapenning finns i 11 och 13 kap. SFB.

För att vara berättigad till tillfällig föräldrapenning måste personen vara försäkrad för arbete (6 kap. 6 § och 13 kap. 2 § SFB) samt att personen måste ha ett verkligt behov av att avstå från sitt förvärvsarbete för att vårda ett barn.

För att rätt till tillfällig föräldrapenning ska föreligga måste barnet vara bosatt i Sverige (11 kap. 8 § SFB) och brittiska medborgare måste, som tredjestatsmedborgare, ha ett arbetstillstånd eller uppehållstillstånd med motsvarande verkan (6 kap. 14 § SFB).

Tillfällig föräldrapenning kan, som nämnts tidigare, också betalas ut även om en person befinner sig i ett annat medlemsland. Villkoren för det är att antingen ska rätten till förmånen ha uppstått när personen redan befinner sig utomlands (till exempel om barnet insjuknar under en semesterresa och personen som ansöker om tillfällig föräldrapenning ändrar frånvarorsak från semester till tillfällig föräldrapenning hos sin arbetsgivare) eller att Försäkringskassan innan avresa har medgett att det finns rätt för den försäkrade att fortsätta få tillfällig föräldrapenning (6 kap. 15 § SFB). Detta kommer att gälla även när förordning 883/2004 inte längre kan tillämpas.

Statistik

Försäkringskassan saknar uppgifter.

Försäkringskostnader

Försäkringskassan kan inte bedöma hur kostnaderna påverkas.

6.8 Graviditetspenning

Graviditetspenning är en arbetsbaserad förmån (6 kap. 6 § och 10 kap. 2 § SFB) och alltså är den som arbetar i Sverige försäkrad för graviditetspenning.

Graviditetspenning kan den person få som är gravid och har fysiskt ansträngande arbetsuppgifter alternativt har riskfylld arbetsmiljö. I båda fallen måste arbetsgivaren ha uttömt möjligheten till omplacering för att det ska bli aktuellt med graviditetspenning (10 kap. 2-3a §§ SFB). För att en försäkrad ska kunna få

ersättning krävs det att personen har en fastställd SGI (se mer avsnitt 6.1 *Sjukpenninggrundande inkomst (SGI)*).

Enligt förordning 883/2004

Enligt lagstiftningsförteckningen tillhör graviditetspenning sakområdet sjukförmåner och ska därför samordnas med förmåner som ingår i sakområdet sjukförmåner.

Den gravida har rätt ta med sig sin graviditetspenning till ett annat land inom EU/EES-området eller Schweiz (artikel 21.1 i förordning 883/2004). Försäkringskassan har då inte rätt att kräva att den gravida begär ett medgivande enligt 6 kap. 15 § SFB om övriga förutsättningar för graviditetspenning är uppfyllda (Kammarrätten i Stockholms mål nr 19–20-14 och 1819-14).

Enligt konventionen med Storbritannien

Försäkringskassan bedömer att graviditetspenning omfattas av konventionen med Storbritannien genom artikel 2.1.b.i och 2.2 i konventionen.

Likabehandlingsprincipen i artikel 3.2 ska tillämpas i situationer när personen är bosatt i Sverige eller i Storbritannien vilket är en skillnad gentemot förordning 883/2004 där det stadgas att likabehandlingsprincipen gäller för alla personer som omfattas av förordningen. Enligt konventionen ställs alltså ett bosättningskrav för att likabehandling ska gälla. Samtidigt stadgar konventionen i artikel 4.3 att en brittisk eller svensk medborgare som har rätt till en förmån från endera staten ska få denna på samma villkor och i samma omfattning som en medborgare som bor i Storbritannien eller Sverige, trots att han eller hon är bosatt i en tredje stat.

Försäkringskassan anser att det står klart att både konventionen och nationell rätt tillåter personen att få ersättning i endera stat om de vistas där tillfälligt under förutsättning att resterande villkor för graviditetspenning är uppfyllda.

Enligt konventionen med Storbritannien ska nationell lagstiftning tillämpas, vilket innebär att den försäkrade måste ha ett medgivande från Försäkringskassan för att ta med sig förmånen till ett annat land (6 kap. 15 § SFB).

Enbart nationell lagstiftning

Graviditetspenning är som nämnts tidigare en arbetsbaserad förmån. Det innebär att den som arbetar i Sverige är försäkrad för graviditetspenning. Graviditetspenning regleras i 10 kap. SFB.

Om den gravida vill ta med sig sin graviditetspenning till ett land utanför EU/EES-området eller Schweiz, krävs det att den gravida begär ett medgivande från Försäkringskassan innan utlandsvistelsen påbörjas (6 kap. 15 § SFB). I vissa speciella situationer kan Försäkringskassan ge medgivandet i efterhand. Det gäller till exempel när en händelse som motiverat en omedelbar avresa inträffat när Försäkringskassan varit stängd. Det gäller dock inte när det rör sig om en vanlig semesterresa (Kammarrätten i Göteborg mål nr 3258-13 och Kammarrätten i Stockholms mål nr 19–20-14 och 1819).

Statistik

Försäkringskassan saknar uppgifter.

Försäkringskostnader

Försäkringskassan kan inte bedöma hur kostnaderna påverkas.

6.9 Handikappersättning och vårdbidrag

Enligt svensk lagstiftningsförteckning är handikappersättning och vårdbidrag kontantförmåner vid sjukdom (sjukförmåner) vid tillämpning av förordning 883/2004. Försäkringskassan har gjort bedömningen att handikappersättning och vårdbidrag omfattas av konventionen med Storbritannien.

Enligt förordning 883/2004

Kraven på bosättning i SFB för att kunna få vårdbidrag eller handikappersättning kan inte upprätthållas när förordning 883/2004 är tillämplig. Med stöd av förordning 883/2004 kan handikappersättning och vårdbidrag beviljas även till personer som arbetar som anställda eller är egenföretagare i Sverige, oavsett om de är bosatta här eller i en annan medlemsstat. Av artikel 21.1 framgår vidare att en försäkrad eller dennes familjemedlemmar, som är bosatta eller vistas i en annan medlemsstat än den behöriga medlemsstaten, har rätt att erhålla kontantförmåner från den behöriga institutionen enligt den lagstiftning som den tillämpar. Det kan inte uteslutas att det vid bedömningen av rätten till förmånerna även kan vara aktuellt att ta hänsyn till likvärdiga förmåner, inkomster, omständigheter eller händelser enligt artikel 5.

Kontantförmåner kan i vissa fall beviljas till pensionstagare som är bosatta i en annan stat än den stat som betalar ut pension. Men stöd av förordning 883/2004 kan pensionstagare bosatta i Storbritannien, för vilka Sverige ansvarar för kostnader för vårdförmåner som personen erhåller i Storbritannien, beviljas handikappersättning eller vårdbidrag. Bestämmelsen gäller även pensionstagarens familjemedlemmar (artikel 29).

I artikel 10 finns en bestämmelse om förhindrande av sammanträffande av förmåner. I den anges att förordning 883/2004, om inte annat föreskrivs, inte ska kunna åberopas för att erhålla eller bevara en rätt till flera förmåner av samma slag för samma period av obligatorisk försäkring. För att undvika att detta leder till att ingen förmån alls kan betalas ut finns en bestämmelse i artikel 10 i förordning 987/2009. Av denna framgår att om en person får förmåner från mer än ett medlemsland och förmånerna sammanträffar ska ett medelvärde mellan de två ländernas förmåner räknas ut. Den metoden innebär att alla svenska förmåner som blir föremål för minskning, innehållande eller indragning, ska delas med antalet förmåner som ska minskas, innehållas eller dras in från det andra medlemslandet. På så sätt räknas ett medelvärde fram av båda ländernas förmåner och det är det värdet av förmånerna som ska betalas ut.

Enligt konventionen med Storbritannien

Vid tillämpning av konventionen med Storbritannien krävs att en person är bosatt i Sverige för att kunna ha rätt till vårdbidrag eller handikappersättning (artikel 18.2).

När unionsrätten inte längre tillämpas återstår kravet på bosättning enligt konventionen och SFB, vilket innebär att personer som bor i Storbritannien inte kommer att ha rätt till förmånerna.

Det saknas bestämmelser i konventionen med Storbritannien eller i SFB som ger möjlighet till samordning av förmånerna med förmåner av samma slag från Storbritannien. Det finns inte heller några bestämmelser i konventionen angående familjemedlemmars eller pensionstagares rätt till förmånerna. En person som idag kan ha rätt till förmånerna genom härledning till en familjemedlem kommer därför efter Storbritanniens utträde att själv behöva uppfylla kriterierna för bosättningsbaserade förmåner enligt SFB för att ha rätt till förmåner. Detsamma gäller pensionstagare.

Om det är önskvärt med sammanträffande av förmåner av samma slag från Storbritannien behöver konventionen förhandlas om.

Enbart nationell lagstiftning

Enligt SFB krävs att personen är bosatt i Sverige för att rätt till handikappersättning ska kunna finnas. För rätt till vårdbidrag krävs att både föräldern och barnet är bosatta i Sverige. Efter Storbritanniens utträde kommer det alltså inte att finnas någon möjlighet för exempelvis personer som arbetar i Sverige men är bosatta i Storbritannien att kunna få rätt till handikappersättning eller vårdbidrag. Som nämns ovan kommer inte heller förmånerna att kunna samordnas med likvärdiga förmåner från Storbritannien.

Efter Storbritanniens utträde kommer inte längre familjemedlemmar att kunna härleda sin rätt till försäkring från en omfattad familjemedlem, förutom i vissa undantagsfall (se 5 kap. 8 § SFB). En person som idag kan ha rätt till förmånerna genom härledning till en familjemedlem, kommer därför efter utträdet att själv behöva uppfylla kriterierna för bosättningsbaserad förmån enligt SFB för att ha rätt till förmån. Gäller ansökan ett barn ska både den sökande föräldern och barnet vara försäkrat här. Detsamma gäller pensionstagare och deras familjemedlemmar.

Statistik

Enligt uppgift från handläggningen har uppskattningsvis 10-100 personer pågående ärenden hos Försäkringskassan.

Färre än 10 personer som har löpande handikappersättning har även utlandsadress i Storbritannien. Det finns även pågående ansökningar från personer bosatta i Storbritannien.

Försäkringskassan kan inte göra en uppskattning av hur många personer som bor i Sverige med handikappersättning från Storbritannien.

Försäkringskostnader

Försäkringskassan bedömer att försäkringskostnaderna efter Storbritanniens utträde skulle kunna sjunka marginellt till följd av förmånstagare som inte längre har rätt till vårdbidrag eller handikappersättning.

6.10 Omvårdnadsbidrag och merkostnadsersättning

Utifrån regeringens bedömning att de nya förmånerna omvårdnadsbidrag och merkostnadsersättning inte påverkar klassificeringen inom EU-rätten utgår Försäkringskassan ifrån att de är kontantförmåner vid sjukdom vid tillämpning av förordning 883/2004 (jämför prop. 2017/18:190, s. 164-165). Försäkringskassan bedömer även att de omfattas av konventionen med Storbritannien (artikel 2.2).

Enligt förordning 883/2004

Precis som för handikappersättning och vårdbidrag kan kraven på bosättning i SFB för att kunna få omvårdnadsbidrag eller merkostnadsersättning inte upprätthållas när förordning 883/2004 är tillämplig. Med stöd av förordning 883/2004 kan omvårdnadsbidrag och merkostnadsersättning beviljas även till personer som arbetar som anställda eller är egenföretagare i Sverige, oavsett om de är bosatta här eller i en annan medlemsstat. Se beskrivningen under avsnitt *6.9 Handikappersättning och vårdbidrag*.

Omvårdnadsbidrag eller merkostnadsersättning kan i vissa fall, i likhet med handikappersättning och vårdbidrag, beviljas till pensionstagare som är bosatta i en annan stat än den stat som betalar ut pension. Detta gäller även för pensionstagarens familjemedlemmar (artikel 29).

Även bestämmelsen i artikel 10 om förhindrande av sammanträffande av förmåner, som beskrivs i avsnitt *6.9 Handikappersättning och vårdbidrag*, gäller för omvårdnadsbidrag och merkostnadsersättning.

Enligt konventionen med Storbritannien

Försäkringskassan har gjort bedömningen att omvårdnadsbidrag och merkostnadsersättning omfattas av konventionen med Storbritannien.

Vid tillämpning av konventionen med Storbritannien krävs att en person är bosatt i Sverige för att kunna ha rätt till omvårdnadsbidrag eller merkostnadsersättning. När unionsrätten inte längre tillämpas behöver personen anses bosatt i Sverige för att uppfylla kraven enligt konventionen och SFB, vilket innebär att personer som bor i Storbritannien inte längre kommer ha rätt till förmånerna.

Precis som för handikappersättning och vårdbidrag som beskrivs i avsnitt *6.9 Handikappersättning och vårdbidrag*, saknas det bestämmelser i konventionen med Storbritannien och i SFB som ger möjlighet till samordning av förmånerna med förmåner av samma slag från Storbritannien. Bestämmelser om rätt till förmånerna genom härledning till en familjemedlem saknas också för omvårdnadsbidrag och merkostnadsersättning.

Om det är önskvärt med sammanträffande av likvärdiga förmåner från Storbritannien behöver konventionen förhandlas om.

Enbart nationell lagstiftning

Som beskrivits ovan krävs bosättning för att rätt till omvårdnadsbidrag eller merkostnadsersättning enligt SFB ska finnas. Efter Storbritanniens utträde kommer det alltså inte att finnas någon möjlighet för exempelvis personer som arbetar i Sverige men är bosatta i Storbritannien att kunna få rätt till förmånerna. Som nämns ovan kommer inte heller förmånerna att kunna samordnas med likvärdiga förmåner från Storbritannien.

Rätten till merkostnadsersättning och omvårdnadsbidrag kommer inte längre kunna härledas från en familjemedlem, i likhet med förmånerna handikappersättning och vårdbidrag som har beskrivits i avsnitt 6.9 *Handikappersättning och vårdbidrag*. En person som idag kan ha rätt till förmånerna genom härledning till en familjemedlem, kommer därför efter utträdet att själv behöva uppfylla kriterierna för bosättningsbaserad förmån enligt SFB för att ha rätt till förmån. Gäller ansökan ett barn ska både den sökande föräldern och barnet vara försäkrat här (22 kap. 3 § SFB). Detsamma gäller pensionstagare och deras familjemedlemmar.

Statistik

Bestämmelserna för omvårdnadsbidrag och merkostnadsersättning trädde i kraft den 1 januari 2019, därför finns ännu inga pågående ärenden.

Försäkringskostnader

Försäkringskassan bedömer att försäkringskostnaderna skulle kunna sjunka marginellt till följd av förmånstagare som inte skulle ha rätt till omvårdnadsbidrag eller merkostnadsersättning.

7. Förmåner vid invaliditet

7.1 Sjuk- och aktivitetsersättning

Vid tillämpning av förordning 883/2004 anses sjuk- och aktivitetsersättning vara en svenska förmån vid invaliditet enligt Sveriges lagstiftningsförteckning i artikel 9 i förordning 883/2004. Om en person har arbetat eller bott i minst två medlemsländer kan han eller hon få sin sjukersättning eller aktivitetsersättning beräknad med hänsyn till bestämmelserna i förordning 883/2004. Hur stor ersättningen blir med hänsyn till förordningen är framför allt beroende av vilken typ av lagstiftning som personen har varit omfattad av i Sverige och andra medlemsländer, så kallad A- eller B-lagstiftning. Av kapitel 4 i förordningen framgår att ersättningen ska beräknas enligt nationell lagstiftning, men endast i det medlemsland där personen var försäkrad vid tidpunkten för försäkringsfallet. Av kapitel 5 i förordningen framgår att ersättningen ska beräknas på två sätt, enligt nationell lagstiftning och enligt pro rata temporis-principen (proportionellt beräknad förmån från vart och ett av de medlemsländer som en person har tjänat in rätt till förmån i). Det högsta beloppet ska betalas ut.

Försäkringskassan har gjort bedömningen att sjukersättning och aktivitetsersättning omfattas av konventionen med Storbritannien då dessa förmåner ersätter de tidigare förmånerna förtidspension och sjukbidrag.

Enligt förordning 883/2004

Försäkrad vid försäkringsfallet

Enligt förordning 883/2004 avgör försäkringsfallet vilket lands lagstiftning som ska gälla när den försäkrade varit omfattad av två länders lagstiftning med typ A-lagstiftning. Storbritannien har enligt förordning 883/2004 typ A-lagstiftning, det vill säga invaliditetsförmånens storlek är oberoende av försäkrings- eller bosättningsperiodernas storlek eller längd (artikel 44.1 i förordning 883/2004). Sverige har i bilaga VI till förordningen angett att den inkomstrelaterade sjukersättningen och aktivitetsersättningen är invaliditetsförmåner enligt typ A-lagstiftning. En försäkrad som enbart har fullgjort försäkrings- eller bosättningsperioder enligt typ A-lagstiftning kan bara få inkomstrelaterad ersättning om han eller hon var försäkrad i Sverige vid tidpunkten för försäkringsfallet. Beräkningen görs då enbart enligt den svenska lagstiftningen (artikel 44.2 i förordning 883/2004).

För att en person ska kunna få sjukersättning och aktivitetsersättning i form av garantiersättning krävs enligt nu gällande regler i SFB och 883/2004 att han eller hon är försäkrad vid tidpunkten för försäkringsfallet, eller under vissa förutsättningar, att personen varit försäkrad för samma risk i ett annat medlemsland.

Sammanläggning av försäkringsperioder

För att ha rätt till garantiersättning krävs enligt SFB minst tre års försäkringstid. Om kravet på tre år med försäkringstid inte är uppfyllt, kan en person idag ändå få rätt till garantiersättning genom tillämpning av bestämmelserna om sammanläggning av försäkrings- och bosättningsperioder (artikel 6 i förordning 883/2004).

Beräkning av sjukersättning och aktivitetsersättning

Den inkomstrelaterade ersättningen beräknas idag enligt reglerna i SFB när försäkringsfallet har inträffat i Sverige. Den inkomstrelaterade ersättningen beräknas utifrån en antagandeinkomst. Denna grundas på genomsnittet av de tre högsta bruttoårsinkomster som intjänats under en given period (5–8 år beroende på den försäkrades ålder) före det år som närmast föregått det år då försäkringsfallet inträffat, så kallad ramtid.

Enligt förordning 883/2004 finns en möjlighet att i vissa situationer beräkna antagandeinkomst på genomsnittsbaserade bruttoårsinkomster. Det innebär att när en person under ramtiden även har omfattats av ett annat medlemslands lagstiftning på grund av arbete ska inkomsterna i den eller de medlemsstaterna beaktas på så sätt att de ska anses uppgå till genomsnittet av de svenska bruttoårsinkomsterna under ramtiden (se bilaga XI till förordning 883/2004). Om en person exempelvis bara har ett år med bruttoårsinkomst i Sverige ska alltså varje år inom ramtiden som personen varit försäkrad på grund av arbete i ett annat medlemsland ges en bruttoårsinkomst med motsvarande belopp.

För att en person ska få oavkortad garantiersättning fordras enligt SFB minst 40 års försäkringstid. Är tiden kortare reduceras garantiersättningen med 1/40 för varje år som fattas. Idag kan det i vissa fall bli aktuellt att bevilja en pro rata-beräknad garantiersättning (se artikel 52.1 b i förordning 883/2004). Vid pro rata-beräkningen tar man hänsyn till bosättnings- eller försäkringsperioder som personen fullgjort i ett annat medlemsland.

Export rätt

Med export rätt menar Försäkringskassan i detta sammanhang rätten att få behålla sin ersättning vid bosättning i Storbritannien. Den inkomstrelaterade sjukersättningen och aktivitetsersättningen är idag möjlig att exportera till alla länder. Garantiersättningen kan med stöd av artikel 7 i förordning 883/2004 exporteras till andra EU/EES-länder och Schweiz.

Enligt konventionen med Storbritannien

Försäkrad vid försäkringsfallet

I konventionen med Storbritannien saknas regler som medför att man kan anses vara försäkrad för sjukersättning och aktivitetsersättning i Sverige ifall man är försäkrad i Storbritannien vid tidpunkten för försäkringsfallet. Svensk lagstiftning blir därför tillämplig oavsett om konventionen tillämpas eller inte. Detta innebär att man måste vara försäkrad i Sverige enligt reglerna i SFB vid både försäkringsfallet och från och med den tid ersättningen ska lämnas för att man ska ha rätt till sjukersättning och aktivitetsersättning.

Den inkomstrelaterade sjukersättningen och aktivitetsersättningen är arbetsbaserade förmåner. För att en person ska vara försäkrad för arbetsbaserade förmåner krävs att personen arbetar i Sverige samt att försäkringen för arbetet gäller (6 kap. 8–12 §§ och 4 kap. 3 § första stycket SFB). Personen tillhör den arbetsbaserade försäkringen under efterskyddstiden (ett år) och kan ansöka om sjukersättning eller aktivitetsersättning under den tiden (se 6 kap. 8 § andra stycket SFB). Efterskyddstiden upphör dock tidigare om man börjar arbeta utomlands. Flyttar

personen med beviljad inkomstrelaterad ersättning fortsätter den att betalas ut så länge rätten till ersättningen kvarstår (se 6 kap. 9 § SFB).

Garantiersättningen är en bosättningsbaserad förmån. För att kunna få garantiersättning måste personen uppfylla bosättningskravet och omfattas av socialförsäkringsskyddet enligt SFB.

Sammanläggning av försäkringsperioder

Av artikel 19 i konventionen med Storbritannien framgår att försäkringsperioder som fullgjorts enligt lagstiftningen i Storbritannien ska beaktas för att öppna upp rätten till folkpension. Om konventionen tillämpas kommer det därmed även efter Storbritanniens utträde att vara möjligt att öppna upp rätten till en garantiersättning genom att beakta perioder från Storbritannien så att det svenska kravet på tre års bosättning uppfylls. Om konventionen inte tillämpas är det svenska regler som är tillämpliga, vilket innebär att perioder från Storbritannien inte kan beaktas.

Artikel 20 i konventionen med Storbritannien handlar om sammanläggning av försäkringsperioder som fullgjorts enligt den svenska försäkringen för tilläggspension med perioder från Storbritannien. Artikeln kan tillämpas på inkomstrelaterad ersättning som ersatt reglerna om förtidspension i form av tilläggspension. Detta eftersom "ett kalenderår för vilket pensionspoäng tillgodoräknats" ingår i konventionens definition av försäkringsperiod (se artikel 1 i). Försäkringskassan bedömer att ett kalenderår för vilket pensionspoäng tillgodoräknats, i detta sammanhang, kan sägas motsvara ett år med pensionsgrundande inkomst (jfr 34 kap. 2 § SFB).

Om försäkringsperioder har fullgjorts både enligt svensk och brittisk lagstiftning ska dessa perioder, i den mån de inte sammanfaller, läggas samman om detta krävs för rätt till ersättning (se artikel 20.1). Detta innebär att en försäkrad måste ha minst ett år med pensionsgrundande inkomst för att denna period ska kunna sammanläggas med fullgjorda brittiska perioder. Det blir alltså inte någon skillnad jämfört med om endast SFB tillämpas.

Beräkning av sjukersättning och aktivitetsersättning

Enligt artikel 20.2 ska endast försäkringsperioder fullgjorda enligt svensk lagstiftning, dvs. endast perioder med pensionsgrundande inkomst, beaktas vid beräkningen. Det blir alltså inte någon skillnad jämfört med om endast SFB tillämpas.

Exporträtt

Artikel 4 i konventionen med Storbritannien ger möjlighet till export av sjukersättning och aktivitetsersättning till Storbritannien i den mån annat inte anges i artiklarna 14-23. I artikel 18 i konventionen finns ett undantag från regeln i artikel 4. Artikel 18 innebär att sjukersättning och aktivitetsersättning i form av garantiersättning inte längre kommer att kunna exporteras till Storbritannien. Det finns inte heller stöd i svensk lag för att exportera garantiersättningen till ett land utanför EU/EES. Personer som bor i eller flyttar till Storbritannien efter utträdet kommer därför inte att kunna få behålla sin garantiersättning, oavsett om konventionen med Storbritannien tillämpas eller inte.

Förutom att de personer som är bosatta i eller flyttar till Storbritannien inte längre får behålla sin garantiersättning anser Försäkringskassan att Storbritanniens utträde ur EU inte kommer att påverka redan fattade beslut om sjukersättning och aktivitetsersättning, varken när det gäller rätten till ersättningen eller beräkningen av ersättningens storlek. Det betyder att Försäkringskassan bedömer att utträdet inte kommer påverka personer som bor i ett EU/EES-land och som har en sjukersättning och aktivitetsersättning som i någon del är baserad på perioder från Storbritannien. Om en person tidigare exempelvis har beviljats garantiersättning genom sammanläggning av försäkringsperioder i Sverige och i Storbritannien kommer den personen alltså att få behålla sin garantiersättning så länge personen bor i ett EU/EES-land.

Enbart nationell lagstiftning

Som framgår ovan är det enbart i en situation som tillämpning av konventionen kommer att skilja sig från en tillämpning av enbart nationell lagstiftning och det är möjligheten att genom konventionen öppna upp rätten till garantiersättning genom att beakta perioder från Storbritannien så att kravet på tre års bosättning uppfylls.

Konsekvenser för den enskilde

Försäkringskassan bedömer att Storbritanniens utträde ur EU kan komma att medföra konsekvenser för den som ansöker om sjukersättning eller aktivitetsersättning och har arbetat och eller bott i båda länderna.

När det gäller kravet på att vara försäkrad vid försäkringsfallet för att kunna få inkomstrelaterad ersättning medför utträdet inte någon skillnad i praktiken mot hur det är idag. Inkomstrelaterad ersättning kan inte lämnas om försäkringsfallet har inträffat i Storbritannien. Däremot kommer det, till skillnad mot vad som gäller idag, inte längre att finnas möjlighet att få garantiersättning om man är försäkrad i Storbritannien vid försäkringsfallet. Detta betyder att en person efter Storbritanniens utträde inte kommer att kunna få sjukersättning eller aktivitetsersättning från Sverige om försäkringsfallet uppstår i Storbritannien.

Möjligheten till genomsnittsbäknade bruttoårsinkomst vid beräkning av den inkomstrelaterade ersättningen försvinner i förhållande till Storbritannien, vilket får konsekvenser för enskilda som arbetat i Storbritannien i flera år och som sedan flyttar tillbaka till Sverige för att sedan beviljas sjukersättning eller aktivitetsersättning. Även möjligheten att ta hänsyn till bosättnings- eller försäkringsperioder i Storbritannien vid beräkningen av garantiersättningen försvinner efter utträdet.

Garantiersättning kommer efter Storbritanniens utträde inte att kunna betalas ut till personer som är bosatta i Storbritannien eftersom man måste vara försäkrad i Sverige genom bosättning för att få en bosättningsbaserad förmån. Det finns inga regler i konventionen eller i SFB som medger rätt att exportera garantiersättning till Storbritannien.

Om konventionen tillämpas kommer det fortsatt att vara möjligt att öppna upp rätten till en garantiersättning genom att beakta perioder från Storbritannien så att det

svenska kravet på tre års bosättning uppfylls. Till skillnad från reglerna i artikel 57 i 883/2004 kommer dock inte kravet på minst ett års försäkringstid i Sverige att kunna tillämpas. Om endast SFB tillämpas kommer man inte kunna beakta perioder från Storbritannien.

I de ärenden där Försäkringskassan har fattat ett provisoriskt beslut enligt förordningarna 883/2004 och 987/2009 utgår ersättning från Sverige i väntan på besked från övriga länder som är berörda. När Försäkringskassan får besked från dessa länder fattas ett slutligt beslut. Efter Storbritanniens utträde kommer en ny bedömning att behöva göras i de ärenden där Storbritannien är en av de berörda länderna. Ifall det endast är Storbritannien och Sverige som är berörda länder kommer den nya bedömningen att göras utifrån reglerna i SFB och, i de fall det är aktuellt, även utifrån konventionen med Storbritannien.

Förslag på åtgärder

Eftersom svensk lagstiftning har ändrats sedan konventionen trädde i kraft behöver artiklarna i konventionen anpassas till den gällande lagstiftningen. Sjukersättning och aktivitetsersättning tillhör sjukförsäkringen till skillnad mot förtidspension och sjukbidrag som var pensionsförmåner. Försäkringskassan noterar vidare att konventionens bestämmelser utgår ifrån medborgarskap, vilket de svenska reglerna inte gör. Detta skulle kunna innebära svårigheter vid tillämpningen av konventionen i de fall där den försäkrade inte är svensk medborgare, men ändå uppfyller svenska regler för att vara försäkrad för sjukersättning och aktivitetsersättning.

Vid en eventuell omförhandling bedömer Försäkringskassan att man kan ha två utgångspunkter. Den ena är att man förhandlar fram ett regelverk som speglar reglerna så som de ser ut idag enligt förordning 883/2004. Det andra är att man förhandlar fram ett regelverk som liknar det Sverige har med andra länder i olika avtal om social trygghet.

I bägge fallen ser Försäkringskassan ett möjligt behov av att införa regler som medför att man är försäkrad för sjukersättning och aktivitetsersättning även i Storbritannien. I avtalen om social trygghet är detta en vanligt förekommande skrivning när det gäller sjukersättning och aktivitetsersättning som helhet. Enskilda är idag enligt förordningen inte försäkrade för inkomstrelaterad ersättning i Sverige om försäkringsfallet uppstår i Storbritannien. Vid en förhandling med Storbritannien kan det vara lämpligt att ta reda på om dessa enskilda fortfarande är försäkrade för en invalidpension där innan man utvärderar hur regelverket bör formuleras.

I de socialförsäkringsavtal som Sverige har ingått efter år 2003, när reglerna för sjukersättning och aktivitetsersättning infördes, finns oftast en artikel som säger att det enbart är svenska inkomster som ska ligga till grund för en svensk inkomstrelaterad sjukersättning och aktivitetsersättning. Införs en sådan regel bedömer Försäkringskassan att det samtidigt blir svårt att införa regler om genomsnittsberäknad bruttoinkomst. Regeln om genomsnittsberäknad bruttoinkomst enligt 883/2004 finns normalt sett inte i avtalen om social trygghet men måste införas om samma tillämpning som enligt förordning 883/2004 önskas.

Efter Storbritanniens utträde ur EU upphör indelningen av sjukersättning och aktivitetsersättning i typ A- och typ B-förmåner i relation till Storbritannien. Det skulle då vara möjligt att, om så är önskvärt, även införa regler om förskjuten ramtid för personer som arbetat i Sverige för länge sedan när försäkringsfallet uppstår i Storbritannien. Detta är inte heller något som brukar ingå i avtalen om social trygghet men en möjlighet som finns enligt 883/2004 för länder som har någon form av typ B-lagstiftning. Storbritannien har idag typ A.

Samordningsreglerna kan behöva ses över på så sätt att det krävs minst ett års bosättning i Sverige för att ha rätt till garantiersättning. I avtalen om social trygghet är det dock numera vanligt med en skrivning om att det krävs minst tre års bosättning i Sverige för att rätt till garantiersättning ska finnas.

Reglerna kring sammanträffande av förmån behöver också ses över om man vill att detta ska göras på samma sätt som idag enligt 883/2004. Förordning 883/2004 styr till exempel hur och i vilka situationer Försäkringskassan ska göra en pro rata-beräkning när en person får ersättning från två eller flera medlemsländer. I avtalen om social trygghet finns vanligtvis inte sådana regler. Efter Storbritanniens utträde kommer Försäkringskassan enbart tillämpa reglerna om avräkning i 34 kap 14 § SFB vilket då kommer innebära en skillnad mot idag.

I avtalen om social trygghet som Sverige har med andra länder är garantiersättning normalt sett inte exportabel till det andra landet. Är avsikten att regelverket ska spegla den nuvarande situationen enligt 884/2004 måste en sådan regel införas. Detta blir extra viktigt om man vill undvika att personer som bor i Storbritannien och har garantiersättning får denna ersättning indragen efter utträdet.

Statistik

Enligt uppgifter från handläggningen finns det i dagsläget uppskattningsvis 50-150 ärenden gällande sjuk- eller aktivitetsersättning med koppling till Storbritannien som är under utredning. Dessa ärenden är i olika stadier i handläggningen. I cirka 40 ärenden av dessa har Försäkringskassans fattat beslut i ärendet men den slutgiltiga beräkningen är inte gjord ännu eller så inväntar vi information från Storbritannien eller annat EU-land för att kunna fatta ett slutligt beslut i ärendet.

Antalet personer som i nuläget har sjukersättning och bor i Storbritannien uppskattas vara mellan 50-150 personer. År 2017 fanns det 52 personer som hade registrerat utlandskonto i Storbritannien och som fick sjuk- eller aktivitetsersättning utbetald på detta konto. Det går dock inte att säga hur många av dessa som har hel eller partiell garantiersättning. Det finns dock personer som bor i Storbritannien och som får sjuk- eller aktivitetsersättning utbetald på andra konton.

Försäkringskostnader

I december 2018 var det totalt 171 602 personer som hade antingen endast garantiersättning eller en kombination av garantiersättning och inkomstrelaterad ersättning. Medelutbetalningen av garantiersättning per år kan uppskattas till 65 000 kr/person utgående från decembervärdet. Med den grova uppskattningen ovan hamnar vi då på ca 13 miljoner kr för utbetalningar till de personer med sjuk- eller aktivitetsersättning som kommer att beröras av Storbritanniens utträde ur EU.

8. Förmåner relaterade till olycksfall i arbetet och arbetssjukdomar

8.1 Arbetsskador

Enligt svensk lagstiftningsförteckning är sjukpenning och arbetsskadelivränta enligt 40-41 kap. SFB kontantförmåner och sådana förmåner vid olycksfall i arbetet och arbetssjukdom som avses i artikel 3.1 förordning 883/2004. Arbetsskadeförsäkringen (olycksfall i arbete och arbetssjukdom) omfattas av sakområdet för konventionen med Storbritannien (artikel 2.1 i konventionen).

Enligt förordning 883/2004

Rätt till vårdförmåner

En person som har råkat ut för en arbetsskada har rätt till särskilda vårdförmåner enligt systemet för olycksfall i arbetet och arbetssjukdomar även vid vistelse och bosättning i ett annat medlemsland (artikel 36.2). Det finns inte några sådana särskilda vårdförmåner enligt SFB. Därför får personer som råkat ut för en arbetsskada i ett annat medlemsland och som kommer till Sverige, antingen för att bosätta sig här eller för att vistas här, rätt till vårdförmåner på samma sätt som annars, det vill säga enligt artikel 17, 18.1, 19.1, och 20.1 (artikel 36.1). Se redogörelsen i avsnitt 5.1 *Rätt till hälso- och sjukvård samt tandvård*.

För en person som har råkat ut för en arbetsskada och som har rätt till förmåner gäller dock att ett förhandstillstånd för planerad vård enligt artikel 20.1 inte får vägras. Detta gäller för den vård som är lämplig med hänsyn till personens hälsotillstånd som inte kan ges i den medlemsstat där personen är bosatt inom den tid som är medicinskt försvarbar med hänsyn till personens aktuella hälsotillstånd och sjukdomens sannolika förlopp. Vården betalas i så fall av den behöriga institutionen (artikel 36.2a).

När det gäller återbetalning mellan institutioner ska artikel 35 också tillämpas på förmåner relaterade till olycksfall i arbetet och arbetssjukdomar. Andra metoder för återbetalning kan föreskrivas mellan institutioner eller avstå från all återbetalning (artikel 41).

Kontantförmåner

I artikel 36.3 i förordning 883/2004 anges att artikel 21 också ska tillämpas på förmåner relaterade till olycksfall i arbetet och arbetssjukdomar. Artikel 21.1 innebär att en försäkrad person som är bosatt eller vistas i en annan medlemsstat än den behöriga medlemsstaten, har rätt att erhålla kontantförmåner från den behöriga institutionen enligt den lagstiftning som den tillämpar. Arbetsskadelivränta och arbetsskadesjukpenning är kontantförmåner som får exporteras.

Samma risk

Om en person har ådragit sig en arbetssjukdom enligt lagstiftningen i två eller flera medlemsstater, det vill säga som har arbetat som anställd eller bedrivit verksamhet som egenföretagare av sådan art som sannolikt kan ha förorsakat denna sjukdom, ska förmåner beviljas uteslutande enligt lagstiftningen i den stat där villkoren senast har

uppfyllts (artikel 38). Det innebär att om personen har varit utsatt för samma risk i arbete i andra medlemsstater beaktas detta av den stat, där personen senast arbetat och varit utsatt för en sådan risk som sannolikt kan ha förorsakat denna sjukdom, vid bedömningen av om villkoren är uppfyllda.

Förvärrande av en arbetssjukdom

Bestämmelsen i artikel 39 handlar om vilken medlemsstat som ska stå för kostnader för förmåner om en arbetssjukdom, för vilken en person fått eller erhåller förmåner enligt lagstiftningen i en medlemsstat, förvärras. Om en person under den tid som förmånerna uppburits inte har haft anställning eller bedrivit verksamhet som egenföretagare i någon annan medlemsstat som sannolikt kan förorsaka eller förvärra den berörda sjukdomen ska medlemsstaten där personen fått eller erhåller förmåner stå för kostnaderna för förmånerna som gäller försämringen.

Om personen istället under den tid som förmånerna uppburits bedrivit sådan verksamhet som omfattas av lagstiftningen i en annan medlemsstat och sjukdomen uppkommit vid en tidpunkt då personen omfattas av lagstiftningen i den medlemsstaten ska den andra medlemsstaten enligt sin lagstiftning bevilja den berörda personen ett tillägg med ett belopp som motsvarar skillnaden mellan det förmånsbelopp som utges efter försämringen och det förmånsbelopp som skulle ha utgetts före försämringen. Bestämmelser om minskning, innehållande eller indragning av förmåner enligt en medlemsstats lagstiftning ska inte kunna åberopas mot en person som uppbär förmåner från två medlemsstater.

Särskilda bestämmelser

Artikel 40 innehåller bestämmelser för beaktande av särskilda bestämmelser i vissa lagstiftningar. Den del som är relevant i detta sammanhang är artikel 40.3, det vill säga bestämmelsen om likvärdighet av olycksfall i arbetet eller arbetssjukdomar som har inträffat eller konstaterats senare enligt lagstiftningen i en annan medlemsstat, vid fastställande av graden av arbetsoförmåga, rätten till förmåner eller förmånernas storlek. Bestämmelsen innebär att man tar hänsyn till konstaterade arbetsskador från ett annat medlemsland, oavsett när de har inträffat eller konstaterats, om skadan är likvärdig och om någon ersättning inte betalas ut från det andra medlemslandet.

Enligt konventionen med Storbritannien

Arbetskadeförsäkringen (olycksfall i arbete och arbetssjukdom) omfattas av sakområdet för konventionen med Storbritannien (artikel 2.1 i konventionen).

Försäkringskassan gör bedömningen att reglerna kring arbetsskador i stort inte skiljer sig åt mellan förordning 883/2004 och konventionen med Storbritannien. Konventionen med Storbritannien innehåller inte några motsvarande regler om likställande av omständigheter. Detta kan i vissa fall innebära att ansökan om livränta avslås.

Om inte annat följer av 41 kap. 12-18 §§ SFB behöver det finnas en inkomst som kan utgöra SGI enligt tillämpliga regler i 25 och 26 kap. SFB vid den tidpunkt från vilken livränta första gången ska lämnas. Ansökan om livränta avslås om inte något av undantagen i 41 kap. 12-18 §§ SFB kan tillämpas, och den försäkrades SGI har fastställts till noll vid tidpunkten när arbetsskadan har blivit bestående på ett sådant

sätt som krävs enligt 41 kap. 2 § SFB. Storbritanniens utträde kan därför få vissa effekter bl.a. när det gäller att fastställa livränteunderlag för en person som inte längre omfattas av svensk socialförsäkring men som är försäkrad för arbetsskadeersättning enligt 6 kap. 11 § SFB.

Rätt till vårdförmåner

I konventionen finns det inte några särskilda bestämmelser om medicinsk vård vid arbetsskada. Samma bestämmelser som gäller i övrigt, det vill säga de som framgår av konventionens bilaga 2 Protokoll om medicinsk vård, gäller för en person som drabbats av en arbetsskada. Se redogörelsen i avsnitt 5.1 *Rätt till hälso- och sjukvård samt tandvård*.

Kontantförmåner

Av artikel 4.1 i konventionen framgår att ersättning eller förmån som utges på grund av en yrkesskada enligt Storbritanniens lagstiftning utges till personer inom Sveriges territorium som om de befann sig inom Storbritanniens territorium och att kontantförmåner på grund av yrkesskada enligt den svenska lagstiftningen utges till personer bosatta inom Storbritanniens territorium som om de vore bosatta inom Sveriges territorium.

Det här innebär att Storbritanniens utträde ur EU inte medför några större konsekvenser när det gäller kontantförmåner vid arbetsskada eftersom bestämmelsen i konventionen artikel 4.1 får anses motsvara bestämmelsen i artikel 21.1 i förordning 883/2004 när det gäller Storbritannien. Däremot, när det gäller Sverige, kommer kontantförmåner på grund av yrkesskada enligt den svenska lagstiftningen endast utges till personer som är *bosatta* inom Storbritanniens territorium (artikel 4.1 i konventionen). Det framgår alltså inte vad som gäller vid vistelse inom detta territorium. (Den enda situationen som tydligt framgår är när en person är anställd i en stat men tillhör lagstiftningen i den andra staten, artikel 21.1 i konventionen). När det inte finns en sådan reglering i konventionen kommer SFB att tillämpas. Enligt SFB finns ingen begränsning när det gäller att betala ut arbetsskadeersättning till en person som vistas utomlands. Den försäkrade har rätt till ersättning så länge rätten till förmånen består enligt 6 kap. 16 § SFB.

Samma risk

Det finns en bestämmelse i konventionen, artikel 22.3, som, liknar artikel 38 om rätten till förmån vid arbetsjukdom när den drabbade personen har varit utsatt för samma risk i flera medlemsstater i förordning 883/2004. Men bestämmelsen i konventionen kan endast tillämpas på personer som varit anställda. Av bestämmelsen i konventionen framgår att om en person ådrar sig en yrkessjukdom efter att ha varit anställd i båda staternas territorier i en sysselsättning som enligt båda staternas lagstiftning kan ha orsakat sjukdom och skulle bli berättigad till förmån på grund av sjukdomen enligt båda staternas lagstiftning, antingen med stöd av konventionen eller på annat sätt, ska förmånen utges endast enligt lagstiftningen i det land inom vars territorium den skadade sist var anställd i denna sysselsättning innan sjukdomen konstaterades.

Det här innebär att Storbritanniens utträde medför vissa konsekvenser för en person som bedrivit verksamhet som egen företagare i antingen i någon eller i båda staterna

och varit utsatt för något i den sysselsättningen som kan ha orsakat sjukdom. Detta eftersom bestämmelsen i förordning 883/2004 har ett vidare tillämpningsområde än konventionen.

Förvärrande av arbetsjukdom

Konventionens artikel 22.4 liknar den om förvärrande av arbetsjukdom som finns i förordning 883/2004. Den handlar om vilken lagstiftning som ska utge förmåner. Det bör dock observeras att bestämmelsen i förordning 883/2004 både avser en person som haft anställning och/eller bedrivit verksamhet som egen företagare, men det gör inte konventionens bestämmelse. Av konventionens bestämmelse framgår att om en person har drabbats av försämring av en yrkessjukdom, för vilken förmån har utgetts enligt lagstiftningen i den ena staten, ska varje ytterligare förmån som personen kan få rätt till som följd av försämringen, utges endast enligt nämnda lagstiftning om personen inte haft ytterligare anställning i sysselsättningar som kan ha orsakat sjukdomen eller försämringen, eller haft sådan anställning endast inom den stats territorium enligt vars lagstiftning förmånen har utgetts. Om sjukdomen istället förvärrats när personen är anställd i den andra staten i sysselsättningar som kan ha orsakat försämringen, enligt denna stats lagstiftning, ska denna stat vara skyldig att utge förmån, men bara för den försämring som fastställs enligt denna stats lagstiftning.

Det här innebär att Storbritanniens utträde ur EU medför vissa konsekvenser för en person som bedrivit verksamhet som egen företagare antingen i den ena staten eller i båda staterna och varit utsatt för något i den sysselsättningen som kan ha förvärrat sjukdomen. Detta eftersom bestämmelsen i förordning 883/2004 har ett vidare tillämpningsområde än konventionen.

Särskilda bestämmelser

Även om det inte finns en likadan bestämmelse i konventionen som den i artikel 40 i förordningen som gäller särskilda bestämmelser, finns det andra bestämmelser i konventionen, artikel 21 och 22, som torde innebära att det inte blir någon större skillnad när konventionen tillämpas, förutom när det gäller egna företagare.

Enbart nationell lagstiftning

Skulle varken förordningen eller konventionen tillämpas kan enbart reglerna i SFB tillämpas och någon samordning kommer inte att ske mellan Sverige och Storbritannien. Effekterna av Storbritanniens utträde blir i så fall större eftersom man vid bedömningen av om en person har rätt till förmåner enligt SFB inte kan ta hänsyn till sådant som inträffat i Storbritannien. De EU-rättsliga principerna om likställande av omständigheter kommer inte att kunna tillämpas vid beräkningen av exempelvis livränteunderlaget. SFB saknar bestämmelser om likställande av omständigheter, se dock 42 kap. 3 § SFB som reglerar samordning mellan livränta och utländsk pension. Om Försäkringskassan inte har möjlighet att beakta likvärdiga omständigheter och inkomster från Storbritannien, när exempelvis livränteunderlaget bestäms, kan det i vissa fall få som konsekvens att ansökan om livränta avslås. Det blir alltså på samma sätt som när konventionen tillämpas, se ovan.

Om någon samordning inte ska ske mellan Sverige och Storbritannien kan det också få som konsekvens att en person skulle kunna få arbetsskadeersättning både från

Sverige och Storbritannien. Detta eftersom Försäkringskassan endast kan samordna viss arbetsskadeersättning, det vill säga livränta, och då endast med utländsk pension som beviljats med anledning av arbetsskadan, enligt 42 kap. 3 § SFB.

Rätt till vårdförmåner

I SFB finns det inte några särskilda bestämmelser om medicinsk vård vid arbetsskada, en försäkrad har vid arbetsskada rätt till samma förmåner enligt SFB som han eller hon har rätt till vid annan sjukdom (40 kap. 2 § SFB). Detta gäller för skador som omfattas av SFB. Om en person är försäkrad för arbetsskadeersättning men är inte bosatt i Sverige har han eller hon vid arbetsskada rätt till vårdförmåner eller ersättning för kostnader i samband med vård från arbetsskadeförsäkringen, enligt 40 kap. 3 § andra stycket SFB. Om det är fråga om en arbetsskada enligt tillämpliga regler i SFB kan även kostnader för sjukvård utomlands ersättas, om dessa kostnader inte ersätts av någon annan förmån enligt SFB eller i annan ordning och de är nödvändiga, 40 kap. 11 § 1 SFB.

Om skadan inte omfattas av den svenska arbetsskadeförsäkringen, som exempelvis om en person kommer hit och har en skada som betraktas som arbetsskada enligt Storbritanniens lagstiftning, kan det finnas bestämmelser i annan svensk lagstiftning, såsom HSL, som reglerar att en person kan få viss vård under vistelse här och få vård vid bosättning här. Rätten till vårdförmåner kommer dock att vara mer begränsad.

Kontantförmåner

Enligt SFB finns ingen begränsning när det gäller att betala ut arbetsskadeersättning till en person som vistas utomlands. Den försäkrade har rätt till ersättning så länge rätten till förmånen består enligt 6 kap. 16 § SFB.

Samma risk

Det är endast den skadliga inverkan som den försäkrade personen varit utsatt för i arbete i Sverige som kan ligga till grund för prövningen, vid bedömningen av om en skada är att anse som arbetsskada, enligt tillämpliga regler i SFB.

Det här innebär att Storbritanniens utträde kan medföra vissa konsekvenser för en person som har arbetat och omfattats av arbetsskadelagstiftningen både i Sverige och i Storbritannien och har arbetat med sådant som kan ha orsakat sjukdom. Det vill säga om det som personen varit utsatt för i arbete i Sverige inte är tillräckligt, men om det tillsammans med det som personen varit utsatt för i Storbritannien hade varit det.

Förrättande av arbetssjukdom

Enligt SFB kan ytterligare ersättning komma ifråga om det är arbetet i Sverige som försämrat skadan. Om personen har arbetat i ett annat land, motsvarande artikel 39.2 i förordningen, och det är den skadliga inverkan som personen varit utsatt för där som har orsakat försämringen kan någon ytterligare ersättning från den svenska arbetsskadeförsäkringen inte komma i fråga. Detta gäller både när förordningen tillämpas, eftersom den andra medlemsstaten enligt sin lagstiftning ska bevilja den berörda personen ett tillägg, och när SFB tillämpas. Det går dock inte att överblicka vilka konsekvenser detta får efter Storbritanniens utträde eftersom frågan om den försäkrade kan få ytterligare ersättning, för att skadan har förrättats, beror på hur

Storbritanniens arbetsskadestiftning ser ut. Men om personen skulle beviljas pension enligt ett utländskt system för social trygghet, med anledning av arbetsskadan som omfattas av den svenska arbetsskadeförsäkringen, kan pensionen dock samordnas med den livränta som redan betalas ut, 42 kap. 3 § SFB.

Särskilda bestämmelser

Det är endast skadlig inverkan och olycksfall som den försäkrade personen varit utsatt för i arbete i Sverige som kan ligga till grund för prövningen, vid bedömningen av om en skada är att anse som arbetsskada enligt tillämpliga regler i SFB. En skada som har inträffat tidigare kan dock få betydelse vid bedömningen av om skadan är en arbetsskada. I arbetsskadeförsäkringen kan en tidigare skada ses som ett befintligt skick, det vill säga hänsyn tas till individfaktorer som kan bidra till exempelvis längre läkningstid än normalt eller att skadan blivit svårare än annars. En tidigare skada kan också ses som en konkurrerande skadeorsak som kan medföra att det inte finns tillräckliga skäl för att anse att skadan har uppkommit på grund av arbetet. Det är omständigheterna i det enskilda fallet som avgör detta.

Konsekvenser för den enskilde

Försäkringskassan gör bedömningen att Storbritanniens utträde får vissa konsekvenser för enskilda. Bestämmelserna om arbetsskador skiljer sig åt till viss del mellan förordning 883/2004 och konventionen. Det kan bli en viss försämring för personer som har bedrivit verksamhet som egen företagare. Detta eftersom flertalet av artiklarna i konventionen gäller anställda och inte egenföretagare. Bestämmelserna i förordning 883/2004 har således ett vidare tillämpningsområde än konventionen.

Om det är önskvärt att personer som bedriver verksamhet som egen företagare ska omfattas av bestämmelserna i konventionen i större omfattning än vad som är fallet idag behöver länderna omförhandla konventionen.

Statistik

Försäkringskassan uppskattar att det rör sig om enstaka pågående ärenden och ett fåtal personer som får ersättning utbetald i Storbritannien.

Försäkringskostnader

Försäkringskassan gör bedömningen att Storbritanniens utträde ur EU inte får några nämnvärda konsekvenser avseende försäkringskostnaderna.

Om sjukersättning eller aktivitetsersättning minskas på grund av att rätten till garantiersättning upphör för bosatta i Storbritannien innebär det att livränta kan kompensera hela eller delar av bortfallet. Det är under förutsättning att livränta samordnas med sjuk- eller aktivitetsersättning. Om en livränta samordnas helt med en sjuk- eller aktivitetsersättning innebär det att livräntan minskas med hela beloppet för ersättningen. Om det handlar om att rätten till sjuk- eller aktivitetsersättning finns i samma omfattning men att beloppet minskas så höjs livräntebeloppet med motsvarande belopp. En beloppsminskning av sjuk- eller aktivitetsersättning innebär då att livränta kompenserar för bortfallet vilket innebär att det inte medför några ekonomiska konsekvenser för förmånstagaren. Uppskattningsvis är det väldigt få, om

ens några, personer, med livränta som samordnas med sjuk- eller aktivitetsersättning som också bosatt sig i Storbritannien. Det innebär att det är väldigt låga eller inga ökade kostnader för livränta och sammantaget med minskade kostnader för sjuk- eller aktivitetsersättning så blir det totalt sett oförändrade kostnader.

9. Familjeförmåner

Familjeförmåner är ett samlingsnamn för vissa förmåner som ges ut till familjer men som samordnas inom EU. Syftet är att man inte ska komma i en sämre sits för att man flyttar till ett annat medlemsland men man ska inte heller bli dubbelt kompenserad. Det finns därför bestämmelser om hur socialförsäkringsförmåner ska samordnas med varandra inom EU.

I vissa fall kan en familj ha rätt till förmåner från två länder, dessa förmåner kallas familjeförmåner. Huvudregeln i förordning 883/2004 är att arbetslandet styr vilket land den enskilde är försäkrad i. När det är fråga om familjeförmåner finns det oftast två arbetsländer, dvs. föräldrarna arbetar i olika länder och är därför också försäkrade i olika länder. I en sådan gränsöverskridande situation blir det då barnets bosättning som avgör vilket land som i första hand ska betala ut familjeförmåner (primärland). Är beloppet större i det andra landet alternativt om det finns några andra familjeförmåner i det landet som familjen har rätt till, blir det andra landet sekundärland. Sekundärlandet betalar ut tilläggsbelopp till familjen i de fall förmånerna har ett högre belopp än i primärlandet.

Enligt artikel 67 i förordning 883/2004 ska personer ha rätt till familjeförmåner i enlighet med lagstiftningen i den behöriga medlemsstaten även för sina familjemedlemmar som är bosatta i en annan medlemsstat, som om de vore bosatta i den förra medlemsstaten. Sammanträffande av förmåner regleras i artikel 68 förordning 883/2004 som också innehåller regler om prioritet, det vill säga vilket land som blir primärland respektive sekundärland.

9.1 Barnbidrag

Barnbidrag betalas ut i form av allmänt barnbidrag, förlängt barnbidrag och flerbarnstillägg som är statliga bidrag för barn. Bidragen regleras i 15–16 kap. SFB.

Enligt förordning 883/2004

Barnbidrag omfattas av förordning 883/2004 och hör till sakområdet familjeförmåner.

Enligt artikel 21 och 67 i förordning 883/2004 har man frångått det nationella bosättningskravet som gäller för både barnet och föräldern när en medborgare befinner sig inom EU. Samordning ska därför ske enligt artikel 67 och 68 vilket medför att barnbidrag och flerbarnstillägg kan betalas ut till barn och familjemedlemmar som är bosatta i en annan medlemsstat.

Enligt konventionen med Storbritannien

Det allmänna barnbidraget omfattas av konventionens bestämmelser (artikel 2.1.b.iv och 2.2) men att det är oklart om konventionen även omfattar flerbarnstillägg och förlängt barnbidrag.

När det finns en sammanträffande rätt är det barnets bosättningsland som avgör vilket land som ska betala ut barnbidraget (artikel 25 i konventionen).

Det finns inga bestämmelser om prioritetsordning (arbete, pension och bosättning) och utgivande av tilläggsbelopp. Det omfattande regelverket i artikel 67 och 68 i förordning 883/2004 kring familjeförmånerna blir därför inte längre tillämpligt mot Storbritannien.

Den primära konsekvensen för den enskilde är att barnbidrag inte kommer att kunna betalas till barn som är bosatta i Storbritannien. Inte heller till barn bosatta i Sverige när bidragsmottagaren är bosatt i Storbritannien.

Eftersom beslut om EU-familjeförmåner är något som fattas för tid framöver kommer Försäkringskassan behöva hitta dessa barnbidragsärenden och utreda dem enligt konventionens regler. Även nationella ärenden där föräldrarna är bosatta i Sverige men är brittiska medborgare måste hittas och utredas på nytt.

Konventionen stadgar att om det krävs perioder av tidigare bosättning för att få barnbidrag i Storbritannien eller Sverige ska den försäkrade kunna tillgodogöra sig sådana perioder när han eller hon har varit bosatt i endera land (artikel 25 p. 1 i konventionen). Det krävs ingen tidigare bosättningsperiod för att vara berättigad till barnbidrag enligt nationella regler.

Konventionen har inte några bestämmelser som ger en familjemedlem rätt till barnbidrag.

Enbart nationell lagstiftning

För rätt till barnbidrag krävs enligt SFB att barnet är försäkrat genom bosättning i Sverige. Även föräldern (bidragsmottagaren) behöver vara försäkrad för barnbidrag (16 kap. 2§ SFB). Det finns inga nationella bestämmelser om prioritetsordning (arbete, pension och bosättning) och utgivande av tilläggsbelopp. Det blir alltså inte aktuellt med någon samordning av barnbidraget för familjer som befinner sig i en gränsöverskridande situation.

Brittiska medborgare som bor i Sverige och som tidigare kunnat få barnbidrag kommer i stor utsträckning att förlora rätten till förmånen med anledning av att de förlorar sin uppehållsrätt. Det kommer alltså att krävas uppehållstillstånd för brittiska medborgare enligt 5 kap. 12 § SFB för att ha rätt till barnbidrag. Det kommer inte längre att finnas någon rätt till barnbidrag för ett barn som är bosatt i Storbritannien.

En i Sverige bosatt person som idag lämnar landet ska fortfarande anses vara bosatt här i landet om utlandsvistelsen i Storbritannien kan antas vara längst ett år. Detta enligt 5 kap. 3 § SFB. Om avsikten är att vistas utomlands mer än ett år behöver barnet och föräldrarnas bosättning och försäkring utredas. Efter ett utträde kommer begränsningsreglerna i 5 kap. 13-14 §§ SFB att gälla. Då kan personen inte längre få barnbidrag utbetalt om vistelsen kan antas bli längre än sex månader (5 kap. 13 §). Trots att barnet och föräldern kan anses bosatta i Sverige enligt SFB kommer utbetalningarna att upphöra och Försäkringskassan kommer att hänvisa föräldern till

att ansöka om barnbidrag igen när de återvänt till Sverige och när de planerar att varaktigt bo här.

De barn och föräldrar som anses tillhöra de särskilda personkategorierna i 5 kap. 4-8 §§ SFB är undantagna regeln om 6 månader. För dessa personer kommer ingen förändring att äga rum eftersom de kan fortsatt få barnbidrag utbetalt trots längre vistelser i Storbritannien.

Statistik

Enligt en aktgranskning som Försäkringskassan genomförde år 2016 skattades antalet familjer med beviljade beslut om rätt till ersättning från Sverige, där det finns en gränsöverskridande situation med Storbritannien, till 955 stycken.

Antalet barn som omfattas av EU-familjeförmånsärenden mellan Storbritannien och Sverige år 2016 skattades till 1 659 stycken.

Uppgifterna från aktgranskningen finns också fördelade på typfallen import och export av familjeförmåner samt om det finns sammanträffande rätt.

Import innebär att barnet bor i Sverige och att det finns sammanträffande rätt, vilket innebär att familjen eller någon i familjen har rätt till familjeförmåner från två eller fler länder. 126 familjer och 151 barn skattades befinna sig i den situationen år 2016.

Export innebär att barnet bor i Storbritannien. 101 familjer och 201 barn skattades befinna sig i Storbritannien när sammanträffande av rätt saknas.

Slutligen skattades 729 familjer och 1307 barn vara i den situationen att barnet bor i Sverige men där vi inte vet huruvida det finns en sammanträffande rätt eller inte.

Ovan nämnda siffror gäller samtliga EU-familjeförmånsärenden, alltså inte bara barnbidragsärenden. Ärendeslag som ingår i EU-familjeförmånsärenden, och som hanteras av Försäkringskassan, är:

- Barnbidrag
- Bostadsbidrag i form av särskilt bidrag
- Studiebidrag (beslutas av Centrala studiestödsnämnden (CSN) men utbetalas delvis av Försäkringskassan)

Förmånen barnbidrag utgör en klar majoritet av EU-familjeförmånsärenden. Uttag från Försäkringskassans handläggningssystem Mälker per den 27 november 2018 visar att det finns 920 familjer som har pågående EU-familjeförmånsärenden gällande barnbidrag och 187 familjer gällande bostadsbidrag. De aktuella siffrorna ger en vägledning om fördelningen av familjeförmånsärenden och indikerar också att den skattning som gjordes år 2016 fortfarande är relevant.

Försäkringskostnader

Det utbetalda beloppet för EU-familjeförmåner mellan Storbritannien och Sverige skattades år 2016 till 24 338 929 kronor. Summan innefattar samtliga EU-familjeförmåner som Försäkringskassan betalar ut.

Försäkringskostnaderna kan komma att påverkas av Storbritanniens utträde ur EU. När förordning 883/2004 inte längre är tillämplig kommer kostnaderna för barnbidrag troligtvis att minska.

9.2 Studiebidrag

CSN fattar beslut om rätten till studiebidrag och extra tillägg. Studiebidrag kan betalas ut för heltidsstudier på gymnasienivå till och med det andra kalenderhalvåret det år barnet fyller 20 år. Extra tillägg är ett bidrag som är inkomstprövat. Storleken på bidraget är beroende av barnets och föräldrarnas inkomster och förmögenhet (studiestödsförordningen [2000:655]).

Enligt förordning 883/2004

Studiehjälp i form av studiebidrag och extra tillägg är enligt Sveriges lagstiftningsförteckning förmåner som ska samordnas som familjeförmåner enligt förordning 883/2004.

Även om det är CSN som fattar beslut om rätten till studiehjälp är det Försäkringskassan som är behörig myndighet att bedöma om förordning 883/2004 är tillämplig eller inte. Försäkringskassan ansvarar även för att lämna uppgifter om alla svenska familjeförmåner som betalas ut vid en förfrågan från ett annat medlemsland.

Eftersom studiehjälp ska samordnas enligt förordningens bestämmelser om familjeförmåner, så kan även barn som bor i ett annat medlemsland ha rätt till dessa förmåner enligt artikel 67 i förordning 883/2004. Det gäller alltså även om barnet inte uppfyller de kriterier om bosättning eller medborgarskap som finns i studiestödslagen.

Förmånen betalas normalt ut av den som har beslutat, det vill säga CSN. Däremot betalar Försäkringskassan ut förmånen om barnet bor i ett annat medlemsland, och i samtliga fall när Sverige ska göra avdrag för utländska förmåner det vill säga när Sverige är sekundärland. Försäkringskassan betalar alltså ut tilläggsbeloppet även om CSN tar beslutet.

Om en utländsk medborgare ansöker om studiehjälp måste Försäkringskassan först meddela CSN om förordningen är tillämplig eller inte. Om vi bedömer att förordningen är tillämplig ska vi även lämna upplysningar om förmånen ska betalas ut som en familjeförmån, vilket belopp som ska betalas ut och vilken myndighet som ska göra utbetalningen. Därefter fattar CSN beslut. En kopia på beslutet skickas sedan till Försäkringskassan. Detsamma gäller om den studerande bor i Sverige.

Enligt konventionen med Storbritannien

Studiebidraget omfattas inte av konventionen mellan Sverige och Storbritannien.

Enbart nationell lagstiftning

Om det föreligger en gränsöverskridande situation mellan Sverige och Storbritannien, och studiebidrag idag lämnas enligt förordning 883/2004, så finns det

inte längre rätt till studiebidrag eller extra tillägg när Storbritannien lämnar EU. Nationell lagstiftning kräver nämligen bosättning för att det ska finnas rätt till förmånen.

Försäkringskassan beslutar inte om studiebidrag utan bedömer endast om förordning 883/2004 är tillämplig eller inte. Om förordningen inte längre ska tillämpas i förhållande till Storbritannien kommer studiebidraget uteslutande att hanteras av CSN.

Statistik

Se avsnitt 9.1 *Barnbidrag*.

Försäkringskostnader

Se avsnitt 9.1 *Barnbidrag*.

9.3 Bostadsbidrag

Bostadsbidrag är ett stöd för barnfamiljer som behöver hjälp med att betala hyran eller månadsavgiften för sitt boende. Förmånen regleras i 95-98 kap. SFB.

Bostadsbidraget består av fyra delar:

- bidrag till kostnader för bostaden
- särskilt bidrag för hemmavarande barn
- särskilt bidrag för barn som bor växelvis
- umgängesbidrag till barn som bor tidvis i hushållet.

Enligt förordning 883/2004

Bostadsbidrag omfattas av förordning 883/2004 och hör till sakområdet familjeförmåner.

Enligt Sveriges lagstiftningsförteckning ska vissa delar av bostadsbidraget samordnas som familjeförmåner enligt kapitel 8 i förordning 883/2004. Det gäller de särskilda bidragen och umgängesbidraget.

Enligt artikel 21 och 67 i förordning 883/2004 har man frångått det nationella bosättningskravet som gäller för den enskilde när en medborgare befinner sig inom EU. Samordning ska därför ske enligt artikel 67 och 68 förordning 883/2004 vilket medför att bostadsbidrag kan betalas ut till familjemedlemmar som är bosatta i en annan medlemsstat.

Eftersom inte alla delar av bostadsbidraget ska samordnas enligt bestämmelserna i förordning 883/2004, ska ett ärende hanteras olika beroende av om barnet bor i Sverige eller inte.

Om barnet bor i Sverige tillsammans med någon av föräldrarna, så bedöms rätten till bostadsbidrag och de särskilda bidragen samt umgängesbidraget utifrån nationella bestämmelser. För en sådan familj blir det alltså bara aktuellt att tillämpa bestämmelserna om familjeförmåner i förordning 883/2004 om de befinner sig i en

gränsöverskridande situation och det finns familjeförmåner att erhålla från det andra medlemslandet (artikel 68 i förordning 883/2004).

Det kan finnas rätt till bostadsbidrag från Sverige även om hela familjen är bosatta i ett annat medlemsland. Det krävs då att en eller båda föräldrarna arbetar i Sverige. Detta på grund av att det inte går att upprätthålla ett krav på bosättning (inom EU/EES) som ett villkor för att vara berättigad till en familjeförmån (artikel 67 i förordning 883/2004).

En familj kan även ha rätt till bostadsbidragets särskilda bidrag (för hemmavarande barn eller barn som bor växelvis) och umgängesbidrag för barn som inte är bosatta i Sverige.

Enligt konventionen med Storbritannien

Bostadsbidraget träffas inte av konventionen eller annan lagstiftning för samordning av bostadsbidrag mellan Sverige och Storbritannien.

Det kan finnas ett behov att inkludera bostadsbidraget vid en eventuell revidering av konventionen med Storbritannien.

Enbart nationell lagstiftning

Det blir endast nationell lagstiftning som kommer att gälla vid bedömning av den del av bostadsbidraget som är en familjeförmån när unionsrätten inte längre kan tillämpas. SFB innehåller krav på att den som ansöker är bosatt och folkbokförd på den bostad som ansökan avser (96 kap. 2 och 4 §§ SFB).

Brittiska medborgare som bor i Sverige och som tidigare kunnat få bostadsbidrag kommer i stor utsträckning att förlora rätten till förmånen med anledning av att de förlorar sin uppehållsrätt. Det kommer alltså att krävas uppehållstillstånd för brittiska medborgare enligt 5 kap. 12 § SFB för att ha rätt till bostadsbidrag.

Det finns inga nationella bestämmelser om prioritetsordning (arbete, pension och bosättning) och utgivande av tilläggsbelopp. Det blir alltså inte aktuellt med någon samordning av bostadsbidraget för familjer som befinner sig i en gränsöverskridande situation.

För ett par som är gifta eller sammanboende och som ansöker om bostadsbidrag krävs det att båda är försäkrade för att ha rätt till ersättning. Om en brittisk medborgare till exempel är gift med en svensk medborgare och i framtiden inte längre uppfyller villkoren för att anses bosatt i Sverige så kommer det att innebära att hushållets bostadsbidrag dras in eller att en ansökan inte kan beviljas.

En i Sverige bosatt person som idag lämnar landet ska fortfarande anses vara bosatt här i landet om utlandsvistelsen i Storbritannien kan antas vara längst ett år. Detta enligt 5 kap. 3 § SFB. Om avsikten är att vistas utomlands mer än ett år behöver barnet och föräldrarnas bosättning och försäkring utredas. Efter ett utträde kommer begränsningsreglerna i 5 kap. 13-14 §§ SFB att gälla. Då kan personen inte längre få bostadsbidrag utbetalt om vistelsen kan antas bli längre än sex månader (5 kap. 13 §).

Trots att barnet och föräldern kan anses bosatta i Sverige enligt SFB kommer utbetalningarna att upphöra och Försäkringskassan kommer att hänvisa föräldern till att ansöka om bostadsbidrag igen när de återvänt till Sverige och när de planerar att varaktigt bo här.

De barn och föräldrar som anses tillhöra de särskilda personkategorierna i 5 kap. 4-8 §§ SFB är undantagna regeln om 6 månader. För dessa personer kommer ingen förändring att äga rum eftersom de kan fortsatt få bostadsbidrag utbetalt trots längre vistelser i Storbritannien.

Statistik

Se avsnitt 9.1 *Barnbidrag*.

Försäkringskostnader

Se avsnitt 9.1 *Barnbidrag*.

9.4 Föräldrapenning

Föräldrapenning är en förmån som ska täcka inkomstbortfall vid vård av barn. Den kan antingen vara bosättningsbaserad eller arbetsbaserad. För att en person ska ha rätt till arbetsbaserad föräldrapenning krävs det att personen har en SGI (se avsnitt 6.1 *Sjukpenninggrundande inkomst (SGI)*) och att personen har varit försäkrad i 240 dagar i följd innan barnets beräknade födelse.

Grundläggande villkor för att ha rätt till föräldrapenning är att personen måste vara vårdnadshavare, försäkrad samt att barnet måste vara bosatt i Sverige. En person kan få föräldrapenning enligt tre olika nivåer: sjukpenningnivå, grundnivå eller lägstanivå. Föräldrapenning på sjukpenningnivå är arbetsbaserad och föräldrapenning på lägstanivå är bosättningsbaserad. Föräldrapenning på grundnivå kan vara antingen bosättnings- eller arbetsbaserad beroende på om föräldern uppfyller 240-dagars villkoret eller inte (12 kap. 35 § SFB).

Enligt förordning 883/2004

I gränsöverskridande situationer där förordning 883/2004 blir tillämplig kan föräldern erhålla föräldrapenning från Sverige om villkoren för förmånen i övrigt är uppfyllda. Föräldrapenning är enligt svensk lagstiftningsförteckning kategoriserad som en moderskaps- alternativt faderskapsförmån, men enligt Högsta förvaltningsdomstolen (HFD) utgör den en familjeförmån. Föräldrapenningen har tidigare samordnats med liknande förmåner i fall där det betalas ut ersättning från två medlemsländer. Nu ska föräldrapenningen samordnas enligt artikel 67-68 i förordning 883/2004 med sådana familjeförmåner som är av samma slag som den svenska föräldrapenningen.

I situationer då förordningen är tillämplig kan inget bosättningskrav upprätthållas, varken för föräldern eller för barnet enligt artikel 7 i förordning 883/2004. Föräldrapenningen kan även exporteras, både för en person som är försäkrad och för en familjemedlem till en försäkrad. Det innebär att en förälder som arbetar i Sverige och omfattas av svensk lagstiftning kan få föräldrapenning från Sverige även om han

eller hon bor eller vistas i ett annat medlemsland med sin familj (artikel 21 i förordning 883/2004).

En person kan tillgodoräkna sig intjänade försäkringsperioder från andra EU/EES-länder enligt artikel 6 i förordning 883/2004 (sammanläggningsprincipen) för att uppfylla 240-dagarsvillkoret i 12 kap. 35 § SFB och på så sätt få rätt till en arbetsbaserad föräldrapenning.

Enligt konventionen med Storbritannien

Enligt artikel 2.1.b.i omfattas föräldrapenning av konventionen med Storbritannien. Sedan konventionen ingicks har föräldrapenninglagstiftningen ändrats ett flertal gånger men nuvarande lagstiftning ska artikel 2.2 tillämpas i förhållande till konventionen.

Likabehandlingsprincipen i artikel 3.2 ska tillämpas i situationer när personen är bosatt i Sverige eller i Storbritannien vilket är en skillnad gentemot förordning 883/2004 där det stadgas att likabehandlingsprincipen gäller för alla personer som omfattas av förordningen. Enligt konventionen ställs alltså ett bosättningskrav för att likabehandling ska gälla. Samtidigt stadgar konventionen i artikel 4.3 att en brittisk eller svensk medborgare som har rätt till en förmån från endera staten ska få denna på samma villkor och i samma omfattning som en medborgare som bor i Storbritannien eller Sverige, trots att han eller hon är bosatt i en tredje stat.

Sammanläggningsprincipen finns stadgad i artikel 11.2 konventionen och det blir därför inte någon skillnad utifrån dagens tillämpning när det gäller 240-dagars villkoret. Det gäller både utifrån den enskildes och Försäkringskassans perspektiv.

För att underlätta informationsutbytet mellan staterna förbinder sig dessa att inrätta ett förbindelseorgan vardera (artikel 27 och 29 konventionen).

Till skillnad från förordningen kan en person enligt konventionen med Storbritannien vara försäkrad i både Sverige och Storbritannien. Skulle den situationen uppstå är det den stat inom vars territorium personen befinner sig som ska utge förmånen enligt artikel 11.4.

Enligt konventionen med Storbritannien ska nationell lagstiftning tillämpas, vilket innebär att den försäkrade måste ha ett medgivande från Försäkringskassan för att ta med sig förmånen till ett annat land (6 kap. 15 § SFB).

Enbart nationell lagstiftning

Det krävs att föräldern är vårdnadshavare och avstår från sitt arbete för att vårda sitt barn för att ha rätt till föräldrapenning. Rätten till föräldrapenning regleras i 11-12 kap. SFB.

Om enbart nationell lagstiftning tillämpas måste brittiska medborgare ha uppehållstillstånd för att kunna få föräldrapenning från Sverige (5 kap. 12 § och 6 kap. 14 § SFB). För att ha rätt till föräldrapenning måste också barnet vara bosatt i Sverige (11 kap. 8 § SFB)

SFB innehåller inga samordningsregler men däremot ska dagar med utländsk föräldrapenning räknas av från den svenska föräldrapenningen (12 kap. 33 § SFB).

Enligt nationell lagstiftning finns det ingen möjlighet att beakta perioder med arbete i Storbritannien för att uppfylla 240-dagars villkoret. Inte heller kan familjemedlemmar härleda rätt till förmånen. Dessutom kan den s.k. begränsningsregeln enligt 12 kap. 12 § SFB bli tillämplig på barn som kommit från Storbritannien. Det innebär att antalet föräldrapenningdagar begränsas för barn som blir bosatta i Sverige efter sitt första levnadsår.

En förälder som uppbär bosättningsbaserad föräldrapenning kan få föräldrapenning vid utlandsvistelse som kan antas vara längst sex månader (5 kap. 14 § SFB). Arbetsbaserad föräldrapenning kan lämnas vid utlandsvistelse, så länge rätten till förmånen består, under förutsättning att barnet är bosatt i Sverige eller om Försäkringskassan medger det i samband med att barnet hämtas i ett annat land vid adoption (6 kap. 16 § SFB).

Statistik

Omkring 1 900 personer med brittiskt medborgarskap fick under år 2017 någon form av föräldrapenning utbetald.

Enligt uppgifter från handläggningen finns det just nu uppskattningsvis cirka 10-15 pågående ärenden där personer bor i Storbritannien och erhåller föräldrapenning från Sverige. För det motsatta fallet, där personen bor i Sverige och får förmån från Storbritannien, finns ingen uppskattning.

Försäkringskostnader

Den genomsnittliga årliga utbetalningen av föräldrapenning år 2017 var 35 145 kronor per person och år (baserat på samtliga mottagare). Därmed blir en grov uppskattning att knappt 67 miljoner kronor betalas ut till personer med brittiskt medborgarskap. Hur ett krav på uppehållstillstånd skulle påverka utbetalningarna kan Försäkringskassan inte bedöma.

10. Särskilda icke avgiftsfinansierade kontantförmåner

10.1 Bostadstillägg

Bostadstillägg är en inkomstprövad förmån som kan betalas ut till personer som uppbär sjuk- eller aktivitetsersättning.

Enligt förordning 883/2004

Bostadstillägg är enligt förordning 883/2004 en särskilt icke-avgiftsfinansierad förmån, som endast kan betalas ut till personer som har Sverige som behörigt land och som är bosatta i Sverige (se artikel 3.3, artikel 70 och bilaga X till förordning 883/2004). Eftersom förordningen tillämpas på bostadstillägg ska bedömningen av ifall personen anses bosatt i Sverige eller inte göras utifrån förordningens definition av bosättning, det vill säga var personen kan anses vara stadigvarande bosatt.

Av 101 kap. 3 § SFB framgår att bostadstillägg kan lämnas till en person som får en invaliditetsförmån enligt lagstiftningen i ett EES-land, ifall förmånen motsvarar en svensk sjukersättning eller aktivitetsersättning.

Enligt konventionen med Storbritannien

Bostadstillägg bedöms inte omfattas av sakområdet i konventionen med Storbritannien.

Enbart nationell lagstiftning

För att kunna få bostadstillägg måste personen uppfylla bosättningskravet och omfattas av socialförsäkringsskyddet enligt SFB. Bostadstillägg utges vid vistelse i Storbritannien, så länge utlandsvistelsen kan antas vara längst sex månader. Det finns dock undantag för vissa personkategorier (se 5 kap. 15 § SFB).

Efter Storbritanniens utträde ur EU kommer det att vara reglerna om bosättning i 5 kap. SFB som kommer att avgöra ifall personen kan få bostadstillägg eller inte, till skillnad mot idag då bosättningsbegreppet i förordning 883/2004 ska användas vid bedömningen av rätten till bostadstillägg. De faktorer som ska beaktas vid bedömningen enligt SFB överensstämmer dock i stort med de faktorer som ska beaktas vid bedömningen enligt förordningen. Detta kommer därför sannolikt att få mycket små konsekvenser för enskilda.

En annan konsekvens av utträdet blir att det, till skillnad mot idag, inte kommer att vara möjligt att få bostadstillägg baserat på enbart invalidpension från Storbritannien (se 101 kap. 3 § SFB).

Om det är önskvärt med samordning med Storbritannien behöver länderna förhandla fram en konvention som omfattar bostadstillägg.

Statistik

Försäkringskassan bedömer att det handlar om ett fåtal ärenden.

Försäkringskostnader

Eftersom endast ett fåtal personer berörs så bör försäkringskostnaderna påverkas minimalt.

11. Förmåner utanför förordning 883/2004

11.1 Underhållstöd och underhållsbidrag

Underhållsstöd är ett statligt bosättningsbaserat bidrag till barn vars föräldrar inte bor tillsammans. Det betalas ut av Försäkringskassan till den förälder som barnet är bosatt och folkbokfört hos. Om barnet inte fyllt 18 år måste denna förälder vara vårdnadshavare för barnet, antingen ensam eller tillsammans med den andra föräldern. Om barnet fyllt 18 år betalas underhållsstödet ut direkt till barnet.

När fullt underhållsstöd betalas ut ska den förälder som är bidragsskyldig för barnet betala samhällets kostnader helt eller delvis.

Enligt förordning 883/2004

Underhållsstöd omfattas inte av förordning 883/2004 utan bedöms enbart enligt SFB. Förmånen kommer ändå att påverkas av Storbritanniens utträde.

Enligt konventionen med Storbritannien

Underhållsstöd omfattas inte av konventionen med Storbritannien.

Enbart nationell lagstiftning

För att ha rätt till underhållsstöd ska både barnet och boföräldern vara varaktigt bosatta i Sverige (17 kap. 3 § och 18 kap. 4 § SFB) och även omfattas av den bosättningsbaserade försäkringen (5 kap. SFB).

Storbritanniens utträde kommer att innebära att den som idag får underhållsstöd med anledning av uppehållsrätt i Sverige kommer att behöva ha ett gällande uppehållstillstånd för att fortsätta få underhållsstödet utbetalt (5 kap. 12 § SFB).

Efter att Storbritannien har lämnat EU kommer begränsningsreglerna i 5 kap. 13-14 §§ SFB att gälla. Då kan boföräldern och barnet inte längre få underhållsstöd utbetalt om vistelsen kan antas bli längre än sex månader (5 kap. 13 § SFB). Trots att barnet och föräldern kan anses bosatta i Sverige enligt SFB kommer utbetalningarna att upphöra och Försäkringskassan kommer att hänvisa föräldern till att ansöka om underhållsstöd igen när de återvänt till Sverige för att varaktigt bosätta sig här.

De barn och föräldrar som anses tillhöra de särskilda personkategorierna i 5 kap. 4-8 §§ SFB är undantagna ovanstående beskrivna regel om sex månader. För dessa personer kommer ingen förändring att äga rum eftersom de kan få fortsatt underhållsstöd utbetalt trots längre vistelser än sex månader i Storbritannien.

Indrivning av underhållsbidrag i internationella ärenden

När underhållsstöd lämnas till ett barn och det finns en bidragsskyldig förälder, ska föräldern betala ett belopp till Försäkringskassan i förskott varje månad. Beloppet ska helt eller delvis motsvara underhållsstödet (19 kap. 2 § SFB). Om den bidragsskyldiga föräldern, som är underhållsskyldig för barnet, bor eller arbetar i Storbritannien kan Försäkringskassan träda in i barnets rätt till underhållsbidrag. Då tillämpas bestämmelserna i 19 kap. 28-33 §§ SFB.

När den bidragsskyldige bor utomlands eller får lön från utlandet kan Försäkringskassan enligt 19 kap. 30 § SFB begära att boföräldern ska ge in en skriftlig handling om fastställt underhållsbidrag som kan ligga till grund för indrivning av bidraget. Om boföräldern saknar en sådan handling, kan Försäkringskassan också förelägga boföräldern att vidta eller medverka till åtgärder för att få fastställt ett underhållsbidrag som inte uppenbart understiger vad den bidragsskyldige bör betala. När ett avtal eller ett domsbeslut finns på plats kan Försäkringskassan driva in pengarna som motsvarar underhållsstödet men även bistå boföräldern med att kräva in den del av underhållsbidraget som överstiger underhållsstödet.

Storbritanniens utträde ur EU innebär att Sveriges samarbete enligt förordning (EG) 4/2009⁷ (även kallad underhållsförordningen) upphör. En ansökan om att brittiska myndigheter ska bistå en sökande i Sverige att fastställa, jämka eller driva in ett underhållsbidrag enligt unionsrätten kommer alltså inte längre vara möjligt. Det behöver vidare utredas hur påbörjade ansökningsförfaranden enligt underhållsförordningen ska hanteras vid ett avtalslöst utträde. Detsamma gäller sökande enligt underhållsförordningen bosatta i Storbritannien, alltså när Försäkringskassan agerar i egenskap av centralmyndighet⁸ i Sverige.

Enligt 2007 års Haagkonvention

EU:s medlemsstater, förutom Danmark, är idag även bundna av 2007 års Haagkonvention⁹ genom EU:s tillträde till konventionen. Storbritanniens utträde innebär att Storbritannien som medlemsstat inte längre än bunden av konventionen. Däremot har nu Storbritannien egenhändigt undertecknat 2007 års Haagkonvention (den 28 december 2018 och ratificerar den från och med den 1 april 2019) vilket innebär att det inte bör bli aktuellt att återgå till att tillämpa New Yorkkonventionen¹⁰ och 1973 års Haagkonvention¹¹. I samband med undertecknandet har Storbritannien däremot meddelat att vid ett övergångsavtal med EU kan det bli aktuellt att dra tillbaka ratificeringen av 2007 års Haagkonvention.

EU:s underhållsförordning har idag företräde och Haagkonventionen har därför hittills använts i begränsad utsträckning, till exempel i ärenden där det finns en dom om underhållsbidrag utfärdad i ett tredjeland.

Att Storbritannien tillträder konventionen innebär att det administrativa samarbetet mellan centralmyndigheterna på sikt kan fortsätta i stort sett som tidigare. Underhållsförordningen och konventionen är till stor del lika fördelaktiga för barnet, boföräldern och den bidragsskyldiga föräldern. Men det finns en del skillnader.

⁷ Rådets förordning (EG) nr 4/2009 av den 18 december 2008 om domstols behörighet, tillämplig lag, erkännande och verkställighet av domar samt samarbete i fråga om underhållsskyldighet

⁸ Förordning (2009:1174) med instruktion för Försäkringskassan

⁹ Haagkonventionen av den 23 november 2007 om internationell indrivning av underhåll till barn och andra familjemedlemmar

¹⁰ FN:s konvention av den 20 juni 1956 om indrivning av underhållsbidrag i utlandet New Yorkkonventionen (SÖ 1958:60)

¹¹ Haagkonventionen av den 2 oktober 1973 om erkännande och verkställighet av avgöranden angående underhållsskyldighet

Enligt konventionen finns det ingen skyldighet att som centralmyndighet erbjuda rättshjälp kostnadsfritt. Konventionen preciserar inte innehållet i det rättsliga biståndet, medan det i artikel 45 i underhållsförordningen räknas upp vad rättshjälpen ska omfatta. Detta innebär att nationell lag får större betydelse än tidigare.

Däremot finns det nu möjlighet för centralmyndigheten enligt konventionen att fråga den mottagande centralmyndigheten om båda föräldrars inkomst, utan att det finns en fastställd dom. Detta är inte möjligt enligt underhållsförordningen, som kräver att det finns en dom innan frågan kan ställas.

Efter utträdet ska alla domar och beslut erkännas och verkställbarhetsförklaras före indrivningsåtgärder kan vidtas. Ett avgörande har varit direkt verkställbart i Storbritannien om det finns ett utfärdat intyg på att det är en europeisk exekutionstitel. I Sverige får domstol, Kronofogdemyndigheten och socialnämnden utfärda intyg om att ett svenskt avgörande är en europeisk exekutionstitel. Intyget ska utfärdas av den domstol som har avkunnat domen eller den myndighet som har beslutat om underhållsbidraget (förordning [2005:712]¹²). Följden av att varken domar eller beslut får direkt effekt i vardera land, blir längre handläggningstider och mer administration för båda länderna. Även detta behöver utredas vidare eftersom det vid ett avtalslöst utträde kommer att finnas påbörjade exekvaturförfaranden och ansökningar om indrivningsåtgärder.

Statistik

Det finns drygt 1 100 ärenden där den bidragsskyldiga föräldern bor eller arbetar i Storbritannien. Försäkringskassan debiterade i november 2018 drygt 500 föräldrar på totalt 900 000 kronor. Under perioden december 2017 – november 2018 debiterade Försäkringskassan drygt 11 000 000 kronor och tog under samma period emot 4 755 000 kronor.

Det finns även ärenden där den bidragsskyldige föräldern bor i Sverige med barn som bor i Storbritannien, ca 105 stycken. Dessa siffror är samtliga från år 2009 och hämtade från Försäkringskassans statistikportal. Betalningarna redovisas inte hos Försäkringskassan eftersom myndigheten enbart är centralmyndighet och det inte finns en rätt till underhållsstöd från Sverige.

Försäkringskostnader

Försäkringskostnaderna gällande underhållsstöd bör minska eftersom förmånen inte längre betalas ut under längre vistelser i Storbritannien.

Få barn och föräldrar omfattas idag av 5 kap. 18 § SFB. Storbritanniens utträde bör inte heller öka gruppen av barn och föräldrar som får uppbära underhållsstöd för att det med hänsyn till omständigheterna skulle framstå som uppenbart oskäligt att dra in förmånen.

¹² Förordning (2005:712) med föreskrifter om erkännande och internationell verkställighet av vissa avgöranden

Om Försäkringskassan inte kan driva in underhållsbidraget som motsvarar utbetalt underhållsstöd så saknas täckning för kostnaderna. Försäkringskassan befarar att det kan bli svårare och kommer att ta längre tid att driva in underhållsbidraget beroende på vilka konventioner och förordningar som kommer att gälla.

11.2 Adoptionsbidrag

Adoptionsbidraget är ett statligt bidrag till försäkrade föräldrar för kostnader som uppstår i samband med adoption av barn som inte är svenska medborgare och som inte är bosatta här i landet. Den som är bosatt i Sverige är försäkrad för adoptionsbidrag (5 kap. 9 § SFB).

Svenska adoptionsbeslut

En ansökan om adoption tas upp av en svensk domstol bland annat om de blivande adoptivföräldrarna har ett svenskt medborgarskap eller bor i Sverige. En ansökan om adoption prövas enligt svensk lag. (1 och 2 §§ lagen [1971:796] om internationella rättsförhållanden rörande adoption).

Utländska adoptionsbeslut

Utländska adoptionsbeslut gäller automatiskt i Sverige om adoptanterna var medborgare i eller bodde i det landet när beslutet meddelades. Om barnet hade svenskt medborgarskap eller bodde i Sverige måste adoptionen godkännas av Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd. (3 § lagen [1971:796] om internationella rättsförhållanden rörande adoption och 1 § förordningen [1976:834] om prövning av utländskt beslut om adoption).

Enligt förordning 883/2004

Adoptionsbidrag omfattas inte av förordning 883/2004. Därför kommer rätten till adoptionsbidrag fortsatt att bedömas enligt SFB.

Enligt konventionen med Storbritannien

Adoptionsbidrag omfattas inte konventionen med Storbritannien. Därför kommer rätten till adoptionsbidrag fortsatt att bedömas enligt SFB.

Enligt 1993 års Haagkonvention

Ett utländskt adoptionsbeslut från ett annat konventionsland ger rätt till adoptionsbidrag. Det gäller under förutsättning att det aktuella landet har skrivit under konventionen antagen i Haag den 29 maj 1993 om skydd av barn och samarbete vid internationella adoptioner (1993 års Haagkonvention) samt bekräftat (ratificerat) att konventionen trätt i kraft i det aktuella landet.

Storbritannien är idag bunden av 1993 års Haagkonvention genom sitt medlemskap i EU. Utträdet innebär att Storbritannien inte längre är bunden av konventionen. Däremot har nu Storbritannien egenhändigt undertecknat 1993 års Haagkonvention vilket innebär att adoptionsbeslut från Storbritannien kommer att ge fortsatt rätt till adoptionsbidrag.

Enbart nationell lagstiftning

Föräldrar som vill få adoptionsbidrag ska ansöka om det hos Försäkringskassan. Ansökan ska göras skriftligt (110 kap. 4 § SFB) och inom ett år från den tidpunkt då adoptionen blev giltig i Sverige (21 kap. 3 § SFB). En kopia av beslutet eller en annan handling som styrker adoptionen samt en kopia av den handling som styrker vilken organisation som har förmedlat adoptionen ska bifogas ansökan (21 kap. 4 och 6 §§ SFB).

Adoptionsbidrag betalas endast ut vid adoption av barn som inte är svenska medborgare, som inte är bosatta i Sverige samt inte fyllt 10 år när de blivande adoptivföräldrarna får barnet i sin vård (21 kap. 2 och 5 §§ SFB).

Föräldrarna måste vara bosatta i Sverige både när de får barnet i sin vård och när adoptionen blir giltig i Sverige (21 kap. 3 § SFB). I fråga om kravet på bosättning ska reglerna i 5 kap. SFB tillämpas.

Statistik

Försäkringskassan saknar uppgifter.

Försäkringskostnader

Försäkringskassan ser inga mätbara konsekvenser för försäkringskostnaderna.

11.3 Aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning

Förmånerna för deltagare i arbetsmarknadspolitiska program regleras i förordning (2017:819) om ersättning till deltagare i arbetsmarknadspolitiska insatser (FEA). FEA omfattas inte av tillämpningsområdet enligt förordning 883/2004 eller konventionen med Storbritannien. FEA har däremot koppling till lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring som i sin tur omfattas av både förordning 883/2004 och konventionen med Storbritannien. Försäkringskassan är därför i vissa avseenden beroende av den bedömning som görs av bl.a. rätten till inkomstrelaterad ersättning enligt lagen om arbetslöshetsförsäkring.

Statistik

Försäkringskassan saknar uppgifter.

Försäkringskostnader

Försäkringskassan ser inga mätbara konsekvenser för försäkringskostnaderna.

12. Avräkning

Enligt förordning 883/2004

Enligt artikel 72.1 i förordning 987/2009, inom ramen för artikel 84 i förordning 883/2004, kan en institution i ett medlemsland som felaktigt har betalat ut förmåner till en person begära att en institution i varje annat medlemsland som betalar ut förmåner till samma person drar av det felaktiga beloppet, antingen från de fordringar som finns eller från pågående utbetalningar.

Det är möjligt att återkräva för mycket utbetald ersättning om detta medges enligt lagstiftningen i det medlemsland som gjort den felaktiga utbetalningen och i det medlemsland som är ombett att avräkna beloppet. Institutionen i det andra medlemslandet ska göra avdrag enligt de villkor och inom de gränser som gäller för en sådan avräkning, enligt den lagstiftning som institutionen tillämpar. Samma institution ska sedan överföra det avdragna beloppet till den institution som gjort den felaktiga utbetalningen.

I artikel 72.2 finns särskilda bestämmelser för invaliditetsförmåner, ålders- och efterlevandepensioner. För sådana förmåner görs inte någon hänvisning till att det ska vara möjligt med avräkning enligt nationell lagstiftning.

Enbart nationell lagstiftning

Det finns inga bestämmelser om avräkning enligt konventionen med Storbritannien varför nationella bestämmelser blir tillämpliga.

Möjligheten att begära avräkning enligt EU-förordning 883/2004 försvinner. Det som återstår är att nationell lagstiftning gäller och bestämmelser i konventionen. För återbetalning gäller sektion 9 i konventionen med Storbritannien. Försäkringskassan gör tolkningen att artikel 26 bör vara tillräcklig för vår möjlighet att begära avräkning.

13. Konsekvenser för Försäkringskassans administration

Försäkringskassan har identifierat tre områden där Storbritanniens utträde ur EU särskilt kommer att påverka myndighetens administration – produkter, information och hantering av ärenden.

13.1 Produkter

Storbritanniens utträde ur EU innebär att Försäkringskassan kommer att behöva se över och revidera styrande och stödjande dokument inom berörda verksamhetsområden. Detta innefattar vägledning, produktionsprocesser och användarhandledningar.

Även blanketter och mallar kommer att behöva revideras för att kunna möta de förändringar som utträdet medför. I några fall kan det handla om att revidera befintliga blanketter och mallar, i några fall kan det innebära helt nya produkter.

Befintliga IT-stöd kan komma att kräva revideringar. Om Storbritannien ska betraktas som ett tredjeland kan det få betydelse för de maskinella processer som används i delar av ärendehantering.

13.2 Information

Det kommer att krävas informationsinsatser både internt och externt. Försäkringskassans medarbetare behöver få tillgång till information om förändringarna. Detta gäller inte minst de medarbetare som kommer i kontakt med de personer som påverkas av Storbritanniens utträde.

Den viktigaste externa informationskällan bör annars vara Försäkringskassans hemsida som kommer att behöva uppdateras med relevant information om hur Storbritanniens utträde påverkar den enskilde.

I samband med utträdet är det förmodligen rimligt att förvänta ett ökat tryck på Försäkringskassans kundcenter när det gäller telefonsamtal. I mindre utsträckning kanske det även blir en ökning av personliga besök på servicekontor.

En annan fråga med anknytning till information är hur informationsutbytet mellan myndigheterna i Sverige och Storbritannien kommer att se ut. Just nu pågår införandet av EESSI inom EU/EES och Schweiz, vilket innebär att ett elektroniskt utbyte av information mellan medlemsländernas myndigheter ska vara möjligt senast från år 2019. Om Storbritannien inte är anslutet till EESSI innebär det att pappershanteringen fortsätter och informationsutbytet länderna emellan riskerar att bli mindre effektivt i jämförelse med länder som utbyter information elektroniskt.

Vidare finns i samordningsbestämmelserna en viss reglering gällande praktiska frågor som till exempel svarstider och valutaomräkningar. Sådana administrativa frågeställningar kan bli svårare att hantera utan stöd av förordningen vilket kan påverka handläggningen negativt.

13.3 Hantering av ärenden

Försäkringskassan har idag ett flertal pågående ärenden utifrån förordning 883/2004 och beroende på hur situationen ser ut efter Storbritanniens utträde kan dessa ärenden komma att behöva identifieras och handläggas på nytt. Beroende på aktuell förmån låter sig sådana ärenden identifieras med varierande svårighet. De ärenden som inte kan identifieras innebär en risk för felaktiga förmånsutbetalningar.

Försäkringskassan har i dagsläget inte möjlighet att maskinellt söka ut flertalet av de ärenden som påverkas av Storbritanniens utträde. Identifieringen av ärenden riskerar därför att bli omständlig och ofullständig. Om ärenden ska sökas ut och hanteras manuellt kommer detta att kräva stora administrativa insatser från myndighetens sida.